

VREME

25. avgust 2011.

broj 1077

Dosije:
20 godina od
raspada SSSR-a

SRBIJA, CRNA GORA I DECA

IZGUBLJENI U PREVODU

Beer fest ▶ Sve je to od lošeg piva

Unique Place to Stay

Posebno mesto
za Vaš boravak

NBGP Properties
Continental Hotel Beograd
Novi Beograd, Vladimira Popovića 10.
T: +381 11 2204 204

web: www.continentalhotelbeograd.com, e-mail: reservation@continentalhotelbeograd.com

izdavač

NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor

Stevan Ristić

pomoćnik direktora

Vojislav Milošević

finansijski direktor

Daniela Vesić

glavni urednik

Dragoljub Žarković

odgovorni urednik

Filip Švarn

pomoćnik glavnog urednika

Aleksandar Ćirić

sekretarijat

Mirjana Kalezić

redakcija

Dejan Anastasijević,
Aleksandar Anđić (*foto@vreme.com*),
Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević,
Sonja Ćirić, Jovan Đulović,
Slobodan Georgijev, Jovana Gligorijević,
Nebojša Grujić (*kultura@vreme.com*),
Andrej Ivanji (*svet@vreme.com*),
Jelena Jorgačević, Zoja Jovanov,
Tatjana Jovanović,
Jasmina Lazić (*medjuvreme@vreme.com*),
Zoran Majdin, Saša Marković,
Ivana Milanović Hrašovec,
Milovan Milenković, Milan Milošević,
Teofil Pančić, Ana Radić (vreme uspeha),
Saša Rakezić (*strip@vreme.com*),
Tamara Skrozza, Zoran Stanojević,
Tatjana Tagirov, Dragan Todorović,
Tanja Topić, Momir Turudić, Biljana Vasić,
Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija

Dragoslav Grujić (*arhiva@vreme.com*)
Jelena Mrda (*foto@vreme.com*)

tehnička redakcija

Ivan Hrašovec (ur.), Vesna Srbinović,
Tanja Stanković, Vladimir Stankovski,
Slobodan Tasić; **korektori:** Ana Ćuk, Marija
Halupka, Stanica Milošević;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković,
Ivana Smolović; **daktilograf:** Zorica Nikolić

internet izdanje

<http://www.vreme.com>
Marija Vidić (urednica)
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata

(*prodaja@vreme.com*)
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo

Slavica Spasojević

marketing

(*marketing@vreme.com*)
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa

Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

04 Međuvreme

08 ZOOM: Sveto u(s)trojstvo

10 Poseta Angele Merkel Beogradu:

Kad kancelarka gleda na sat

14 Nasilje u porastu:

Pouke incidenta na festivalu piva

16 Parada ponosa 2011:

Neslaganje oko parade i ponosa

19 Obrazovanje za XXI vek: Izgubljeni u prevodu

27 Briga Srbije za naše u svetu:

Red haosa, red interesa

28 Nuspojave: Duboki Kraj i plitki demagozi

29 Vreme Beograda: Ulaznica za dobar provod

37 Lisica i ždral

38 Ljudi i vreme

KULTURA

40 Intervju: Branislava Liješević

43 Novi festival: Umetnost koja plov

45 Reč o delu

SVET

46 Rat u Libiji: Odsudna bitka

52 Dvadeseta godišnjica od raspada SSSR:

Puč puču, a sahara njet

MOZAIK

60 Portret savremenika: Vo Ngujen Đap

64 Dolazi udarni talas polena:

Ambrozija, kraljica alergija

67 Vreme nauke: Nauka i kafa

75 Pošta

76 Strip: Sirogojno

78 Vreme uživanja: Belo

Za vladu i predsednika Srbije neočekivano, a, kako tvrde nemački mediji, posve neplanirano, tek posle odlaska nemačke kancelarke iz Beograda na stolu ostaju tri zahteva Berlina ne bi li Srbija do kraja godine dobila status kandidata za EU

Piše: Andrej Ivanji

Da Srbija ima većih problema od gej parade niko ne spori. Ali, vlast koja se pravda teškim ekonomskim i političkim trenutkom, prenebregava da je stvaranje povoljnog političkog i ekonomskog ambijenta – njen posao i da snosi (verovatno najveći) deo odgovornosti što Srbija ima većih problema od gej parade

Piše: Jovana Gligorijević

Amerikanci će definitivno izgubiti rat u trenutku kada njihovi efektivni dostinu vrhunac a ogromna ratna mašina koju su sastavili se više ne bude mogla pomerati

Piše: Aleksandar Ćirić

Na naslovnoj strani: Matija Bečković i Milo Đukanović
Foto: Pobjeda

Grimo kada smo srećni, kada smo tužni, uplašeni, kada nekome dajemo podršku, ili - bez razloga. Zabavljač Nik Kenon uspeo je prošle nedelje pored stadiona Nju Jork Metsa da za samo sat vremena zagrlji 1800 ljudi. Njegov razlog je obaranje Ginisovog rekorda u najvećem broju zagrljaja u jednom satu. Foto: Ray Stubblebine / Reuters

25/08/11 - 31/08/11

prognoza vremena

24/08/11
<http://www.meteos.rs>

min°C max°C	četvrtak	petak	subota	nedelja	ponedeljak	utorak	sreda
Beograd	24 38	24 35	22 34	20 32	19 31	18 30	17 29
Vojvodina	20 37	20 35	19 33	17 30	17 29	16 29	15 28
centralna i južna Srbija	19 39	19 36	17 35	15 34	14 32	14 31	12 30

Biometeorološka situacija će biti **nepovoljna** do kraja sedmice. Zbog visoke temperature u najtoplijem delu dana, mora se smanjiti aktivnost na otvorenom. Za sve je neophodna i adekvatna **zaštita** od sunca pri dužem izlaganju. Povećana je opasnost od toplotonog udara za osetljive osobe. Bolji meteorološki uslovi očekuju se iduće sedmice.

broj nedelje

13

U Srbiji 13 godina nije urađena transplantacija srca.

ZDRAVSTVO

Ne gubimo pravo na lečenje

Prošle srede obavešteni smo da ćemo, ako u roku od šest meseci ne izaberemo svog lekara opšte prakse/ginekologa/stomatologa, ostati bez zdravstvenog osiguranja. Vest je, logično (i opravdano) izazvala revolt većine građana Srbije. Poteglo se pitanje kršenja osnovnih ljudskih prava, zatim šta se događa sa novcem koji poslodavac uplaćuje i onim “nesavesnima” koji još nisu odabrali, dalje, šta se podrazumeva pod “hitnim slučajevima”, kao i to zašto u izbor ne mogu da uđu i privatni lekari i, na kraju, po kom sistemu se biraju doktori kad se nađemo pred šalterom u domu zdravlja.

Dva dana kasnije ispostavilo se da je informacija netačna, odnosno, da su mediji pogrešno interpretirali izjavu ministra zdravlja Zorana Stankovića, koji od tada prilikom svakog pojavljivanja podseća da – niko ko u roku od pola godine ne odabere svog lekara neće ostati bez zdravstvene zaštite. Drugim rečima, novac koji uplaćuju poslodavci neće biti zaplenjen zbog “građanske neposlušnosti” i oni koji nisu izabrali svog lekara neće biti izopšteni iz državnog zdravstvenog sistema. Ipak, kako je objasnio ministar, neće moći da dobiju recept niti će biti pozivani na kontrolne preglede. Tako je, uostalom, i sada.

“Tražili smo da se svi zdravstveni osiguranci opredele za određenog lekara zato što i sada ne mogu da dobiju recept jer im recepte prepisuje odabrani lekar, i ne mogu da budu pozivani na kontrolne preglede”, precizirao je ministar zdravlja. To se, kako je dalje objasnio, odnosi i na one koji će se pozivati na preventivne stomatološke preglede – ako se evidentira da nisu bili na stomatološkom pregledu, kasnije neće imati prava da o trošku fonda leče popravke zuba.

Prema njegovim rečima, cilj opredeljenja za lekara je uvođenje reda u zdravstveni sistem, ali i da svaki građanin oseti odgovornost prema svom zdravstvenom stanju, na šta nas, uostalom, obavezuje i Zakon o zdravstvenoj zaštiti (konkretno, član 15). Izlaganje je završio apelom građanima da se što pre opredele za lekara u svom domu zdravlja i za pet minuta završe posao. Direktorka Doma Zdravlja Novi Beograd dr Božica Novaković podržava ovu odluku Ministarstva i objašnjava da ona ide u prilog pacijentu, ali i efikasnijem radu zdravstvenih ustanova. “Kada izaberete lekara, izabrali ste, zapravo mogućnost da vaše zdravlje neko prati od početka (tako što će vam uraditi sistematski pregled) i u kontinuitetu”, kaže dr Novaković za “Vreme” dodavši da je cilj da izbornog lekara doživimo kao prijatelja sa kojim zajedno negujemo svoje zdravlje.

Kako, dakle, sada stvari stoje? Oni koji su svog lekara izabrali pre godinu ili dve dana, nemaju razloga za brigu. Oni koji nisu zadovoljni izborom, mogu da promene lekara. Oni koji menjaju zdravstvenu ustanovu, zbog selidbe, ili uzrasta (studenti, na primer), mogu doći u svoj novi dom zdravlja i završiti stvar – za pet minuta. I niko ko ima ovrenu zdravstvenu knjižicu i zdravstveni karton u toj ustanovi, neće biti vraćen kući, ukoliko mu je lekarska intervencija potrebna.

A što se tiče preventivnih pregleda, odziv je zbilja poražavajuć. To najbolje ilustruje činjenica da su se od 1200 pozvanih na kontrolni pregled u jedan dom zdravlja, kod lekara pojavile samo dve osobe...

J. L.

NOVOGOVOR

Vrh

Kaže se *vrh brate*! Tako je, kažu, određeno uličnim jezičkim kodeksom devedesetih godina, neki zlobnici kažu po tome što je u žargonu to bila i ocena kvaliteta marihuane. Nije čuvik, ni *vrh* noža ni na *vrh* igle, ni na šiljak, ni na vršak. To je reč koja označava nekoga ko je glavni, nedostižan.

Nekad je reč *vršak*, nešto vrlo lepo, efektno, duhovito, sjajno. Sad je *vrh*. Najbliža u tom kontekstu je bila stara žargonska reč “injekcija”.

Nekada bi se reklo maks, maks, maksimalan, pa i maksimilijan, ekstra. Moglo je da se kaže *prvak* za nekoga ko je šarmantan, možda *haj-fi*, sad bi ispravili na haj-faj, ako je prvoklasan, naravno, ako sve to nije *lauf*, preterivanje, laž obmana, prevara, ako se neko ne *pauniše*, *puvaka*, *džekira*, *šeta gaće*, to jest samo se pravi važan.

I reč *vrh* dobija negativnu konotaciju kada označava i nečiji veliki bezobrazluk, ali to treba reći posebnim tonom i gestikulacijom.

Po učestalosti upotrebe *vrh* malo preuzima nekadašnju ulogu reči *super* – *supersilver* je bila reč za tako veliku hladnoću koja seče kao žilet pomenute marke. *Superspermos* je bila oznaka za potentnog muškarca, ali se ta neuspešna kovanica lako izgubila iz upotrebe. Super su bile i gaće i patike i hrana i provod.

Da li sa to *vrh* brate siromaši mašta dolazećih generacija koja deli sve više superlativa, a koristi sve manje reči?

Da li reč *vrh* pokazuje da se dešava obrt u jezikotvoračkoj imaginaciji ulice – superlativi u uličnom žargonu su nekada ipak relativno češće asocirali na obrnuti smisao reči – za najlepšeg i najboljeg bi se reklo *umobolan*, bez bližeg određenja da li lude oni koji gledaju ili onaj koga gledaju, a *najveći* je značilo *najružniji*. Da li je to dobro ili loše? Da li je naš mentalitet otvoreniji prema uspešnima, a osiromašeni jezik manje egalistički represivan, kao što je egalistički represivan duh palanke. Ili ta reč svedoči o jačanju kolektivnog pokorništa, ili o gajenju ambicija.

Problem je u tome što *vrh brate* označava sve. *Vrh* može označavati i neki vrhunski doživljaj, a *vrh brate* je i oznaka kvaliteta potrošnih dobara: auto – *vrh brate*, i burence sa slavinom – *vrh brate*, pesma – *vrh brate*, video-klipovi – *vrh brate*. “*Vrh brate*, ja bih ovo za himnu...”

Jedan komentar u tom izrazu glasi: “Izreka *vrh brate* je *dno brate*...”

MILAN MILOŠEVIĆ

KOSOVO

Ljubavni život Erharda Bilera

Da komandant KFOR-a Erhard Biler živi sa jednom Albankom i namerava da se s njom oženi, prvo se čulo sa Televizije Klan Kosova.

Za Albance to nije bilo ništa senzacionalno, pošto gotovo svi Bilera vide kao "proalban-skog" generala, naročito posle dešavanja na severu Kosova. Međutim, bilo je i onih koji su sa nevericom tu vest pro-komentaricali po internetu, pišući: "Dobro, Biler nas čuva, ali ne mora i zet da nam bude – ne mora i da nas j..."

Kad je vest objavljena na nekoliko portala na albanskom jeziku, KFOR je reagovao i to ne javno. Ljudi iz KFOR-a su zvali nekoliko urednika i zamolili ih da se ta vest ukine. Tako je i bilo, ali debata se nastavila na internetu...

Prema saznanjima kosovskih novinara, žena sa kojom Biler živi jeste Albanka iz okoline Suve Reke, ali njen identitet nije poznat. Majka joj je Crnogorka, a otac Albanac. U stvari, na početku priče bilo je reći da je ona bliska premijerovoj ženi Lumniji Tači, koja je iz okoline Vučitrna, ali je potom i ta vest demantovana.

U albanskim novinama vest je tada objavljena u rubrikama za tračeve i estradu.

Nekoliko dana kasnije, i sam Biler je reagovao: "Sve ovo što se danima piše je prljava kampanja koja se vodi protiv mene! Prvo su krenule glasine da sam u vezi sa mladom Albankom, a zatim i da imam dete s njom... Ništa od toga nije tačno! Niti je tačno da moja partnerka ima bilo kakve veze sa Hašimom

Tačijem. Već godinama sam u vezi sa ženom iz Nemačke, s kojom i živim u domovini. Ona nikako nije mlada Albanka, već žena od skoro 50 godina. I da znate, ona ima jugoslovensko poreklo! Majka joj je Crnogorka, a ima rođake i u Srbiji, pa i u Bosni, Hrvatskoj, Crnoj Gori... Ona je, ako mogu tako da kažem, tipična predstavnica bivše Jugoslavije", rekao je Biler za srpske medije.

"Za moju partnerku, koja je u Nemačkoj, zna čak i nekoliko kolega koji su sa mnom na Kosovu, kao i prijatelji koje imam u Srbiji. Pojedini mediji su čak objavili da je izvesna Helga moja bivša supruga i da ona ne želi da komentariše moju navodnu vezu sa mladom Albankom. U svemu tome nema ni trunke istine. Niti je pomenuta žena moja bivša supruga, niti sam je ikada video ni upoznao. Zaista ne znam otkud ta priča... Jedino je istinito da sam već bio oženjen, ali sam od prve supruge razveden već skoro 20 godina."

I nemačke dnevne novine "Bild" su objavile priču o Bilera, pišući da Srbi s Kosova mrze Bilera, zato što je on u vezi za Albankom, s kojom, navodno, živi već neko vreme.

Demant Bilera, odnosno jedan njegov intervju za novine "Alo", u albanskim novinama je objavljen na stranicama rubrike "Politika". U vezi s ovom pričom Biler nije govorio za medije na Kosovu i sad više niko to i ne pominje. Prohujalo s vihorom.

IMER MUŠKOLJAJ,

urednik prištinskog dnevnog lista "Expres"

foto: Arhiva Licem u lice

BEOGRAD

Ulica licem u lice

"Popularnost našeg magazina raste! Na dan 17. 08. 2011, oko 19 sati u centru Beograda, u Knez Mihailovoj ulici, napadnut je i pretučen prodavac 'LicaUlice'. Iskreno oduševljeni humanitarnim karakterom naše akcije: opkolili su ga njih desetak, znatno starijih i upadljivo krupnih čitalaca, junačkog držanja. Vređali su našeg prodavca, tukli ga, pocepali mu radnu odeću i, oduševljeni pacifističkim sadržajem, pocepali i nekoliko primeraka 'LicaUlice'. Ovo nije saopštenje za 'nadležne', jer dobro znamo da je potpuno besmisleno pisati ih. Ovo je obaveštenje za prijatelje, da deleći ovu informaciju pokažemo našim prodavcima (pripadnici ugroženih i marginalizovanih grupa) da smo uz njih i da ih ohrabrimo da istraju." Ovo saopštenje angažovanih na projektu "LiceUlice" objavljeno je na njihovom sajtu 17. avgusta kada je desetak krupnih mladića, napalo momka romske nacionalnosti, E. I. (20), i bez povoda počelo da ga vređa, udara i cepa magazin "LiceUlice", koji je on, sa još dva momka, prodavao u centru Beograda u Ulici kneza Mihaila.

Marko Šijan, koordinator Svratišta za decu ulice, koje pomaže deci sa beogradskih ulica, kaže da se napadnuti momak dobro oseća: "Na sve naše insistiranje

on nije želeo da slučaj prijavi policiji, ali smo mi poslali dopis u kome smo policiju obavestili o svemu što se desilo i nadamo se da će se barem broj policajaca u centru grada povećati. Ne samo zbog naših korisnika već i zbog svih građana jer su ovakvi incidenti postali svakodnevnica." Projekat u kome mladi korisnici Svratišta zarađuju novac prodajući novine, jeste način da se oni integrišu u društvo. Međutim, posle ovakvog događaja sav uloženi trud je bačen u vodu, kaže Šijan: "Zabrinjava i to što niko od prisutnih građana nije reagovao. Ne tražim ja da svi budu heroji, ali niko nije čak ni policiju zvao, ili fotografisao incident."

Iz redakcije "LiceUlice" apeluju na nadležne gradske i republičke institucije da omoguće nesmetan rad ljudima koji inače ne bi imali drugi legalni izvor prihoda.

Koordinator projekta "LiceUlice", Nikoleta Kosovac, najavila je da će njena redakcija u narednoj nedelji pokrenuti seriju akcija u Beogradu i na društvenim mrežama kojima će pozvati sugrađane na solidarnost i podršku ugroženima, a nadležne organe da se aktivno uključe u rešavanje i iskorenjivanje problema nasilja sa ulica gradova Srbije.

MIRKO RUDIĆ

Trka za medalje

Kada za nekoliko dana u Litvaniji istrče reprezentativci Srbije na meč sa Italijom, otpočne odbrana drugog mesta sa prethodnog prvenstva (kome se niko nije nadao) i, važnije, pokušaj da se tim direktno kvalifikuje za Olimpijske igre u Londonu naredne godine. Ova ekipa koja će igrati u Litvaniji podseća na tim iz Atine 1998. godine: ima jednu istinsku zvezdu, Miloša Teodosića, i 11 ozbiljnih boraca koji će biti garancija da će tim izgarati u svakoj utakmici i bilo bi dobro da se "istorija ponovi".

Prvenstvo u Litvaniji će se igrati po novoj shemi: prvi put učestvuju čak 24 selekcije, što znači da će biti mnogo utakmica i da slabe partije na početku ne znače puno jer je potrebno da tim najbolje odigra u drugoj i za vršnoj fazi takmičenja.

S obzirom na to da je Srbija na FIBA listi rangirana na mestu broj 6, ne treba unapred očekivati da će se ekipa boriti za zlato. Glavni favoriti su Španija, Litvanija, Francuska, Nemačka, Turska, jer dolaze u kompletnim NBA sastavima.

Srpski adut su prvi trener Dušan Ivković i jak timski duh za koji se nadamo da postoji i dalje jer je svoje dobre osobine pokazao na poslednja dva velika takmičenja. Ova generacija je još u formiranju i potrebno je vreme da izgrade poštovanje kod protivnika i sudija.

S druge strane, odbojkaši Srbije će igrati na prvenstvu Evrope u Austriji i Češkoj i prema rejtingu bi trebalo da budu jedni od favorita za najviši plasman. Nova reprezentacija, u kojoj je samo Ivan Miljković legenda,

foto: Reuters

igra dobro i uvek je pri vrhu, pa ako budu igrali u dobrom ritmu, lako se mogu naći u finalu. Pored Miljkovića tu je serija novih, dolazećih zvezda odbojke koje bi takođe trebalo da naredne godine na Olimpijadi daju svoj maksimum. Odbojka nije

"superpopularni" sport, narod se razmazio u poslednjih 17 godina da medalje stižu na traci, i ovom novom timu, koji predvodi selektor Igor Kolaković, potrebni su i podrška i pažnja javnosti.

S. GEORGIJEV

Merkator Vipov biznis korisnik

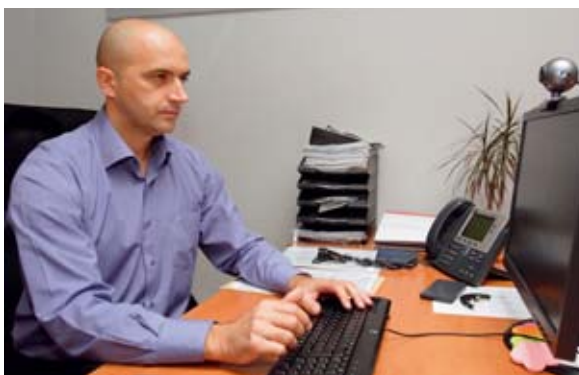
Blekberi rešenje nezamenljivo za uspešno rukovođenje

Odlične poslovne tarife i BES usluga

MENADŽERI MERKATORA u Srbiji, koji je deo jednog od najvećih trgovinskih lanaca u istočnoj Evropi, su među prvim korisnicima Blekberi uređaja još od 2008. godine kada je Vip mobilne započeo strateško partnerstvo sa Vodafonom.

„Kada je Vip u Srbiji ponudio Blekberi uslugu, među prvima smo počeli da uživamo sve pogodnosti vrhunskog Blekberi rešenja koje se s pravom smatra najpouzdanijom i najefikasnijom "kancelarijom u pokretu" pogotovu ako se koristi zaista odlična mreža. Blekberi uređaji nam pomažu da bolje organizujemo svoje vreme i da budemo efikasniji u komunikaciji sa poslovnim partnerima, internim timovima i potrošačima jer nam omogućavaju da, dok smo u pokretu, u realnom vremenu odgovorimo na različite zahteve i bezbedno pristupimo svim važnim poslovnim podacima," kaže Vladimir Bodvanski, IT direktor kompanije Merkator-S d.o.o.

Vipova BES usluga nezamenjiva je podrška svakom menadžeru, bez obzira na veličinu firme ili poziciju na kojoj se nalazi. Omogućava da primete i šaljete imejlove, kao i da pristupite kalendaru i podsetniku

za zabeleške sa mobilnog telefona jer se svi važni podaci u realnom vremenu sinhronizuju sa kompanijskom imejl platformom. Zahvaljujući kompresiji podataka Blekberi je ekonomično rešenje za "kancelariju u pokretu" u inostranstvu i pomaže da budete još efikasniji. Blekberi softverska rešenja se lako integrišu sa postojećom strukturom kompanije i sadrže napredan sistem za bezbednost podataka. Vipova BES usluga je integrisana u odabrani postpejd paket i aktivirana

na SIM kartici čime se obezbeđuje specifična Blekberi funkcionalnost.

„Blekberi rešenje na najbržoj mreži u Srbiji nezamenljiv je alat u rukovođenju Merkatorom jer našim menadžerima obezbeđuje 24-satnu kvalitetnu komunikaciju i protok informacija bilo da se nalaze u zemlji ili u inostranstvu. Pristup MS Office dokumentima i korišćenje svih naprednih funkcija koje pruža Vipova BES usluga olakšavaju komunikaciju unutar kompleksnog poslovnog sistema kakav je Merkator i doprinose jednostavnoj i brznoj razmeni podataka što je od ključnog značaja za naše uspešno poslovanje", ističe Vladimir Bodvanski, IT direktor kompanije Merkator-S d.o.o.

► zoom

piše: Dragoljub Žarković

Sveto (us)trojstvo: U ime oca, sina i svetog MMF-a. Nisam zaboravio Dinkića i tužne seljake u Prilužu koji ne bi da bilo ko šeta po novom mostu

Mislim da premijer Mirko Cvetković i ekipa misiju MMF-a “prevode žedne preko vode” svaki put, jer oni su majstori za “eksel”, program koji pregledno razvrstava podatke koje ukucate u “ekselu”, pluseve i minuse u državnom bilansu. A naši su majstori za taj “eksel” pa kad lažu nas što živimo sve bednije, što ne bi lagali njih koji žive vrlo dobro

Marsovci i Srbi:

Valjda i mi znamo nešto

RUŽA ČIRKOVIĆ, NOVINARKA ponekad više ljuta na ceo svet nego što to svet zaslužuje, duboko poštovanje, setila se, krajem nedelje, da citira Leha Valensu koji je, nekom zgodom, rekao da Poljaci veruju u dva rešenja sopstvenih problema. Jedno je realistično, a drugo fantastično. Realistično je da dođu Marsovci i reše poljski problem, a drugo, fantastično, jeste da se Poljaci promene i sami reše sopstvene probleme.

Ne bih se ni ja pozivao na to da nam nije došla nova, stara delegacija MMF-a koju, inače, ozbiljne države doživljavaju kao svet-skog monetarnog policajca, ali je u nas dočekana kao da su Valensini Marsovci. Propisuju nam lek koji malo ko u svetu hoće da guta, jer izaziva osip, temperaturu, pa u težim oblicima bolesti i – povraćanje.

Nаша ljubav prema njima, opterećenim skandalima i lošim procedurama zdravstvenog stanja nacija i njihovih ekonomija, postaje zavisnička. Po sistemu daj šta daš gutamo lekove od kojih nam nije ništa bolje, ali se, rekao bi prosečan srpski političar, barem ne umire, a to je njima, našim političarima, vrhunski princip svake politike.

Došla je, ove nedelje, delegacija MMF-a na novu turu pregovora. Ponovo ne tražimo pare nego tražimo da potvrde da smo dobri, kako se strani kapital ne bi uplašio od nas. Mi, izgleda, nemamo drugog garanta za bonitet državnih poslova. Ne bismo bili prva zemlja koju je MMF upropastio. Ko kaže da je ono što je za njih dobro dobro i za nas.

Odnosno, što mi sami ne bi uradili ono što piše u svakom udžbeniku ekonomije i zašto u MMF-u tražimo alibi za ono što je već i deci

jasno. Strani investitori imaju sijaset primedbi na srpske uslove poslovanja i s prezrivim osmehom čitaju lekcije koje razmenjuju delegati MMF-a i Krkobabić (stariji) i nimalo ih, kao što vidimo, ne zanimaju uslovi makroekonomskog poslovanja, inače statistički prilagođeni i nategnuti, nego ih zanima nešto sasvim drugo.

Zanima ih efikasnost oplodnje kapitala, zakonska regulativa koja nije selektivna, vlasnička prava, ali da budu garantovana, poreska politika koja je pravedna ali i podsticajna, brzina dobijanja dozvola za gradnju i drugih papira... Zanima ih isto ono što taj kapital dobija u zemljama koje se ne sreću svaka tri meseca sa činovnicima MMF-a koji o nama, i kad se dobro spremu, znaju podjednako koliko i o Burkini Faso.

Ja lično mislim da ih premijer Mirko Cvetković i ekipa “prevode žedne preko vode” svaki put, jer i oni su majstori za “eksel”, program koji pregledno razvrstava podatke koje ukucate u “ekselu”, pluseve i minuse u državnom bilansu. A naši su majstori za taj “eksel” pa kad lažu nas što živimo sve bednije, što ne bi lagali njih koji žive vrlo dobro.

Dobro, ne bih ja proterao taj MMF ali bih učinio nešto da ne zavisimo samo od Marsovaca, ali ko mene pita kad nisam član nijedne stranke osim one neimenovane koja se sekira zbog gluposti a koju još niko nije formirao pa da se i ja negde učlanim.

Čik pogodi:

Emocije i argumentacija

OBRAZAC JAVNOG GOVORA u Srbiji je žalosno jednostavan: polazna tačka u razmišljanju je usvojena ideja čiji se smisao ne dovodi u pitanje. Evo, recimo, uloga MMF-a. Čak i Evropske unije. Ustav i

preambula. Kosovo je Srbija. Amerika je svetska sila, broj jedan. Ne, Rusija je jača... Svi naši tajkuni su lopovi. Partijska knjižica donosi radno mesto... Bolje je imati kilo silikona nego gram mozga.

Ali čim se pojavi drugačije mišljenje to u nas izaziva emotivnu reakciju, a ne promišljanje i argumentaciju, zatim dolazi etiketiranje kao izgovor za vređanje i podsmeh.

Ima li ovde, uopšte, dijaloga i da li bilo ko sluša bilo koga?

Na primer, Mlađan Dinkić svako malo diže galamu protiv “partokratije” u čijem instaliranju je udarnički učestvovao. Najnoviji trik je zahtev za ukidanje upravnih odbora u javnim preduzećima, dok bi u funkciji ostali nadzorni odbori, radi državne kontrole poslovanja. Vlada, o tome sam već pisao, dosta nesuvislo pušta glasove o tome da bi Upravni odbori trebali da ostanu ali da članovi imenovani od vlade ne bi bili plaćeni!

Problem s ovim partokratskim telima nikada nije bio u visini naknade za rad. Glavni problem je bio u nestručnosti i koruptivnosti, nameštanju posla svojim, i po babu i po stričevima, pa bi se ta delatnost još više razvila kad bi tu bili na volonterskoj bazi. Nema u svesti ozbiljnog preduzeća bez upravnog i nadzornog odbora, zna to i Dinkić, a pravi rad podrazumeva i novčanu nadoknadu, što zna i vlada. Nego se oni takmiče u popularnosti i jednostavnosti, neupitanosti, temama van sumnje, obraćaju se narodnom verovanju da lopovi pljačkaju državu. Udvaraju se opštem obrascu srpskog javnog govora.

Metohija i Ada: Dve priče o mostovima

ŽITELJI SELA PRILUŽJE u opštini Vučitrn najavili su krajem prošle nedelje da će blokirati put koji vodi ka susednom selu Glavotina, protivеći se nameri da preko reke Sitnice bude izgrađen most koji će albanska sela povezati sa magistralnim pravcem Priština—Mitrovica.

Reč je o obnavljanju mosta koji je nekad postojao što celoj priči daje dodatnu dramaturgiju. Vest se pojavila kad je hiljade ljudi slavilo novo spajanje dve obale Save, ali to je bilo u Beogradu.

Onih tri hiljade Srba iz Priluzja neće most, neće da se spoje s drugom obalom Sitnice, s drugim ljudima – Albancima u ovom slučaju.

Tvrđi se, neosnovano u srpskom slučaju, slučaju proisteklom na Kosovu iz suza i krvi žrtava, da mostovi povezuju ljude. Ko je, bre, Andrić, taj je bio nobelovska zamlata. Najavljena blokada je odraz srpskog očaja. Bio sam u tom delu Metohije i znam da su strahovi decenijski, stariji od Ramuša Haradinaja ili Hašima Tačija.

Nije li i Angelina Merkel sumnjičava prema projektu multikulturalnosti u Nemačkoj? U Priluzju sam pre trideset godina upoznao divne ljude. Ni tada nisu verovali da ih razumem. Ali, most je postojao.

Kad kancelarka

Za vladu i predsednika Srbije neočekivano, a, kako tvrde nemački mediji, posve neplanirano, tek posle odlaska nemačke kancelarke iz Beograda na stolu ostaju tri zahteva Berlina ne bi li Srbija do kraja godine dobila status kandidata: da se ostvare konkretni rezultati nakon obnavljanja dijaloga sa Prištinom, da se pravnoj i policijskoj misiji EU na Kosovu Eulex omogući da može “pristojno da radi”, to jest da se ukinu paralelne srpske strukture na severu Kosova

Poseta nemačke kancelarke Angele Merkel Hrvatskoj i Srbiji zamalo da se završi baš onako kako je i planirana: odmeveno, bez jakih izjava, uz malo čestitki, malo evropskog ohrabrivanja i malo ukazivanja na probleme političke ili privredne saradnje između Nemačke i država domaćina. Kancelarka je vodila računa i o tome da, doduše, prvo ode u Zagreb, ali da zato prenoći u Beogradu, ne bi li sve bilo izbalansirano, da se niko ne bi osetio manje važan, da sve protekne u prijatnoj i optimističkoj atmosferi. Tako je sve i bilo, dok na konferenciji za novinare predsednika Borisa Tadića i Merkelove u Palati Srbija prošlog utorka nije postavljeno većito pitanje Kosova. Kada je kancelarka izgovorila da se od Srbije pre nego što dobije status kandidata za članicu Evropske unije očekuje da dođe do “konkretnih rezultata” u dijalogu sa Prištinom, te da “ukine paralelne strukture na severu Kosova” – ponovila je to dva puta, tek da ne bi bilo nesporazuma – postalo je jasno da je u Hrvatskoj boravila srdačna prijateljica puna razumevanja, a u Beograd došla tek dobra poznanica koja nema razumevanja za srpske kosovske muke i svoju podršku uslovljava ispunjenjem za Srbiju, čini se, neispunjivih zadataka.

Predsednik Tadić je kiselo se osmehujući biranim rečima odgovorio da i Srbija i on kao predsednik države imaju svoje principe i svoj ustav, to jest da Srbija niti priznaje, niti će ikada priznati nezavisnost Kosova. On je optužio Prištinu da unilateralnim akcijama i nasiljem želi da menja situaciju na terenu pre nastavka dijaloga, pozvao EU da ne nagrađuje “onog

koji sprovodi nasilje”, rekao da je to neprihvatljivo za Srbiju i podsetio na albanske akte nasilja usmerenih protiv Srba 2004. godine koji su izmenili etničku strukturu Kosova, da Srbi ne žive više tamo gde je došlo do pogroma, pa na akciju kosovsko-albanske jedinice “Rosu”... Posle uvodnih reči pohvala i zahvalnosti na svesmu i svačemu – hrabrosti predsednika Tadića da završi Haški zadatak ili podrške Nemačke srpskom evropskom putu i nemačkim donacijama i nemačkim firmama koje rade u Srbiji – atmosfera za govornicom je od diplomatske srdačnosti postala uzdržano nesrdačna te je kancelarka pokazala na sat, rekla Tadiću na engleskom da nema više vremena, pa novinarka koja je već dobila reč nije mogla da postavi pitanje.

SUŠTINSKO NERAZUMEVANJE: Tako su lepe želje kao “verujemo da je mesto Srbije u Evropi” i da “Srbija može biti pouzdan partner Nemačke” opet jednom bile u senci suštinskog neslaganja i nerazumevanja po kosovskom pitanju. Predsednik Tadić je, ovom prilikom, od kancelarke Nemačke – koja se na kraju žučno pod socijaldemokratskom vladom zalagala za vazdušne napade NATO-a na SR Jugoslaviju 1999. godine sa ciljem da se oružane snage Srbije povuku sa Kosova, a Nemačka je u tim napadima učestvovala, i kasnije, pod demohrišćanskom vladom, među prvima priznala nezavisnost Kosova – tražio razumevanje za stav Srbije da tu nezavisnost nikada neće priznati. Umesto razumevanja, Merkelova traži da se ukinu srpske “paralelne strukture” na Kosovu.

Tako je umesto nedvosmislene podrške da Srbija bude nagrađena za izručenje Ratka Mladića

i Gorana Hadžića i do kraja godine dobije makar status kandidata, a po mogućstvu i datum za početak pristupnih pregovora, Merkelova je samo kao uslov za kandidaturu tražila opipljivo prevazilaženje konflikta na relaciji Beograd–Priština. Na sličan stav srpska diplomatija bi posle iskoraka Merkelove mogla da naiđe i kod ostalih članica EU koje su se i vojno i politički zalagale za nezavisnost Kosova da bi ga na kraju, naravno, i priznale kao nezavisnu državu.

To suštinsko nerazumevanje oko svekolikih kosovskih problema između Srbije i većine zapadnih zemalja, koje je sve teži balast na putu evropskih integracija Srbije, jasno je došlo do izražaja i posle najnovije eskalacije oko kontrole administrativnih/graničnih prelaza na severu Kosova. Dok je za Beograd koji vodi “politiku mira i dijaloga” potpuno jasno da je za prekid razgovora pod pokroviteljstvom EU odgovorna Priština, njena odluka da se “nasiljem i jednostranim potezima” rešavaju stvari, nemački mediji mahom su pokazivali razumevanje da “najmlađa evropska država” želi da uspostavi kontrolu nad čitavom svojom teritorijom i da se obračuna sa švercom i “kriminalnim srpskim strukturama”. “Nemačka želi da se dijalog nastavi, da se dođe do konkretnih rezultata i da se time umanjí opasnost od jednostranih koraka”, izjavila je Merkelova u Beogradu. Ništa od oštre osude prištinskih vlasti. Ali je zato uputila preko što predstavnici države Srbije napuštaju ili ne dolaze na skupove na kojima učestvuju predstavnici “nezavisnog” Kosova, “jer to ne odgovara evropskim standardima”.

gleda na sat

Foto: Tanjug

OD DOBRIH NAMERA DO JAVNOG PREKO-
RA: Nemačke novine “Berliner Morgenpost” o poseti Merkelove zapadnom Balkanu pišu da je kancelarka na put krenula samo sa dobrim namerama, da Hrvatskoj čestita uspešno okončanje pristupnih pregovora sa EU i da pronade “blage reči upozorenja” za Srbiju. “Ali je onda predsednik Boris Tadić, koji inače nije hardlajner, upropastio pozitivno raspoloženje. Srbija nikada neće priznati Kosovo, odbrusio je pred kamerama i mikrofonom... i optužio vladu Kosova, koje je 2008. godine postalo nezavisno, da jednostranim merama želi da sever Kosova stavi pred svršen čim... Merkelova je napravila grimasu i vidljivo progutala svoj bes...” Potom je zamišljeno rekla da joj njeno

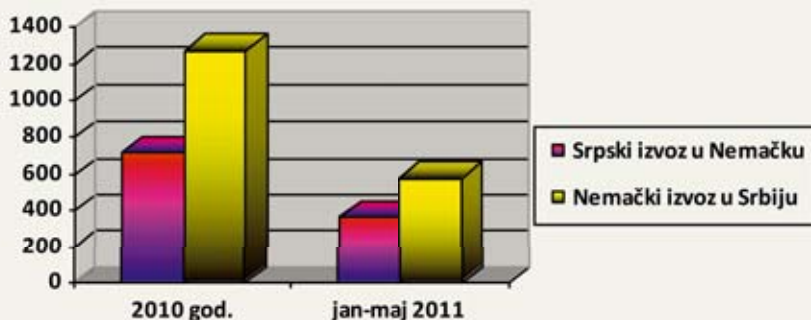
“seizmografsko političko osećanje kaže da put Srbije ka EU spada u teže probleme”. List dalje citira Tadića koji kaže: “Čvrsto verujem da je moguće da se Balkan politički debalkanizira”, i zaključuje da je Merkelova verovatno napustila Beograd sa osećanjem da baš “Srbija ponovo hoće da balkanizuje Balkan”.

Televizija NTV, neka vrsta nemačkog CNN-a, izveštava da je Merkelova tražila napredak u traganju za rešenjem kosovskog problema kao uslov da Srbija do kraja godine dobije status EU kandidata. Veoma uticajni nedeljnik “Špiegel” pod naslovom “Merkelova se sporečkala sa Tadićem” piše da se “tako nešto veoma retko vidi prilikom državnčkih poseta: Domaćin i gost se prepucavaju pred okupljenim

medijima. To se dogodilo prilikom posete kancelarke Angele Merkel Beogradu.” List dalje piše da se Nemačka i Srbija “otvoreno svađaju oko rešavanja pograničnog problema na Kosovu. Merkelova je “neuobičajeno jasno” pozvala vlasti u Beogradu da nastave dijalog sa vladom u Prištini i da dođu do konkretnih rezultata, a Tadić je odgovorio da niko ne mora od Srbije da traži da obnovi dijalog sa Prištinom. Slično izveštavaju i drugi nemački mediji, na osnovu kojih može da se izvuče zaključak da Merkelova ovom prilikom nije imala nameru da postavlja nekakve uslove Beogradu, ali da je bila isprovocirana tvrdim stavom predsednika Tadića, “koji nije hardlajner, ali kada je Kosovo u pitanju...”.

Privredna saradnja u senci političkih razmirica

Robna razmena Srbije sa Nemačkom od početka ove godine do 31. maja iznosila je 943 miliona evra (u 2010. godini 1,987 milijardi evra). U Srbiji posluje 360 nemačkih preduzeća koja zapošljavaju oko 20.000 ljudi, a u Srbiju su investirala okruglo 1,5 milijardi evra. Prema rečima Milana Vučkovića iz Delegacije nemačke privrede za Srbiju i Crnu Goru, interesovanje nemačkih firmi za poslovanje u Srbiji, broj upita koji je stigao, u ovoj godini poraslo je za čitavih 30 odsto.

Name / Ime	Branche / Branša	Gemeinde / Opština	Wert / Vrednost (Mil €)
Stada-Hemofarm	Pharma / farmaceutika	Vršac, Šabac	510
Metro Cash & Carry	Handel / trgovina	Beograd, Subotica, Novi Sad, Niš, Kragujevac,	165
Messer Tehnogas AD	Chemie / hemija	Beograd, Bor, Smederevo	120
Henkel	Chemie, Kosmetik / hemija, kosmetika	Kruševac, Indjija	95
Siemens	Elektronik / elektronika	Subotica	35
KnaufInsulation	Baustoffe / građ. mater.	Surdulica	31
Fresenius Med. Care	Pharma / farmaceutika	Vršac	25
Leoni	Kfz-Zulieferer / auto ind.	Prokuplje	15
Dräxlmaier DAD	Kfz-Zulieferer / auto ind.	Zrenjanin	12
Norma Group	Kfz-Zulieferer / auto ind.	Subotica	11
Falke	Textil / Tekstil	Leskovac	10
Geze	Bauwesen, Autom. Türen	Zrenjanin	7
Bauerhin-IGB Automotive	Kfz-Zulieferer / auto industrija	Indjija	7
Harder Digital Sova	Elektronik / elektronika	Niš	6
Grammer	Kfz-Zulieferer / auto ind.	Aleksinac	5
Wacker Neuson	Baumaschinen / građevinske mašine	Kragujevac, Lapovo	5
Meggle	Molkerei-Produkte / mlečni proizvodi	Kragujevac	5
Gruner	Elektronik / elektronika	Vlasotince	4
Dunkermotoren	Elektronik / elektronika	Subotica	3
Vossloh-Schwabe (Panasonic)	Elektronik / elektronika	Svilajnac	2

IZVOR: Delegacija nemačke privrede za Srbiju i Crnu Goru

Uopštene fraze kao što su “moja poseta je potvrdila našeg opredeljenja da Nemačka želi da Srbija postane članica EU”, te da “mi mislimo, da je Srbiji mesto u Evropi”, baš kao i Tadićevo “Srbija nema iluziju da može da unese konflikt u EU i da želi da se reše konflikti na prostoru zapadnog Balkana”, oblanda su kojom se pakuje suštinsko neslaganje – ko je kriv što nema napretka u odnosima između Beograda i Prištine.

TRI USLOVA: Bilo kako bilo, posle posete Merkelove na stolu ostaju tri zahteva Nemačke ne bi li Srbija do kraja godine dobila status kandidata: Da se ostvare konkretni rezultati nakon obnavljanja dijaloga sa Prištinom, da se pravnoj i civilnoj misiji EU na Kosovu Eulex omogući da može “pristojno da radi” i da se ukinu paralelne srpske državne strukture na Kosovu. Posetu Angele Merkel Beogradu vlada Srbije i predsednik Tadić svakako nisu ovako zamišljali u predizbornoj godini.

Posle hvalospesa Hrvatskoj, koja “može biti uzor susedima”, i vladi HDZ-a u Zagrebu, njevoj borbi protiv korupcije i uspešnog završetka pregovora sa EU, kosovske razmirice Merkelove u Beogradu delovale su još izraženije. U Hrvatskoj se kancelarka držala zacrtanog plana “pozitivne” turneje i tek blago upozorila premijerku Jadranku Kosor na probleme na koje u Hrvatskoj nailaze nemačka preduzeća, te da javni konkursi moraju da budu transparentniji, da nemačke firme očekuju veću pravnu sigurnost i ravnopravan tretman. Za razliku od Hrvatske, u Srbiji nije bilo zamerki na dobru privrednu saradnju između dve zemlje i položaj nemačkih firmi, ali je to ostalo u drugom planu pošto se planirano “blago” upozorenje Merkelove na političke nesuglasice pretvorilo u javni prekor sažet u set kosovskih uslova koje vlada Srbije treba da ispuni.

To što Nemačka, niti druge države koje su priznale nezavisnost Kosova, za sada ne traži da Srbija to isto učini kako bi napredovala na putu ka članstvu u EU, slaba je uteha. Jer, bez obzira na to što se u Srbiji na to gleda kao na veliku nepravdu, Nemačka posle najnovije eskalacije na Kosovu pritisak vrši na Beograd, a ne na Prištinu. Traženi “konkretni napredak” u dijalogu između Beograda i Prištine može da se tumači kao da se od srpske vlade očekuje da i formalno popusti po pitanju carinskih pečata i kontrole granica između Srbije i Kosova, a “ukidanje paralelnih struktura” znači da Beograd kosovske Srbe utera u institucije “privremenih vlasti na Kosovu”.

Andrej Ivanji

Oblak po vašoj meri

Kompletna rešenja za Internet poslovanje

Business paket 1

Web server – profesionalno rešenje za poslovnu web prezentaciju

Mail server – rešite internu i eksternu e-mail komunikaciju na jednostavan način

ADSL Business paket flat 4096/512 Kbps
7.999,00 mesečno + PDV

Business paket 2

Backup server 30GB - svi vaši podaci na sigurnom

ADSL Business paket flat 4096/512 Kbps
4.999,00 mesečno + PDV

Odlukom da svoju hosting infrastrukturu izgradite u EUnet Cloud okruženju, kompletnu brigu o vašem poslovanju prepuštate našim stručnjacima, a ulaganja u sopstvene hosting resurse svodite na minimum.

Iskoristite sve prednosti Cloud okruženja - brzinu linkova, visoku dostupnost vaših podataka i sigurnost koju pružaju najmoderniji Data centri u Beogradu, Londonu ili Majamiju. Mogućnost samostalnog dodavanja ili oduzimanja resursa korišćenjem Cloud kontrolnog panela, omogućava vam da platite isključivo upotrebljene kapacitete.

Pozovite nas i mi ćemo vam predstaviti sve mogućnosti i uštede koje ostvarujete i pomoći vam u izboru oblaka po vašoj meri!

EUnet

info@cloud.rs | www.cloud.rs

Pouke incidenta na festivalu piva

Nasilje postaje deo našeg života – nažalost. Prvi put se desilo da na javnom skupu neko izbode nožem nekoliko sasvim slučajnih učesnika, a zatim i da napadne opet sasvim slučajne prolaznike. Stručnjaci su zabrinuti i ukazuju na dva elementa: sve prisutnije shvatanje nasilja kao opravdane reakcije i opasnosti od medijskog senzacionalizma koji podstiče imitiranje nasilnih ispada

SVE JE POČELO kao obična tuča – u kontekstu nimalo povoljnom. U rano jutro, posle ponoći, prošle subote, došlo je do sukoba dva mlađa čoveka sa drugim učesnicima manifestacije Birfest na beogradskom Ušću. Bila je vrela letnja noć, žestoka i glasna muzika, popijenog piva više nego što bi prisutni preplivati mogli. Ono što bi se u uobičajenim okolnostima završilo kao ble-savi polupijani ili pijani okršaj, međutim, prerاسlo je u mnogo ozbiljniji incident: sedmoru učesnika završilo je u bolnici sa ozbiljnim ubodnim ranama nožem, nanetim nasumično, bez biranja; dva lica su nešto kasnije povređena udarcima bokserom na Brankovom mostu – bez ikakvog povoda.

Sutradan je nastalo uobičajeno zgražavanje. Te kako je moguće; te ko bi i pomislio; te šta su radili zaštitari i policija; te poslednje vreme došlo; i u tom pravcu. Vidno iznervirani Ivica Dačić, ministar unutrašnjih poslova, izjavio je kasnije da “ne može svaki građanin da ima svog policajca” i da neka pitaju organizatore kako se to desilo. Ministar je u pravu što se policije i građana tiče, ali ovde je reč o nečemu drugome što – istini za volju – nije u njegovoj nadležnosti. Policajci koji se rutinski bave obezbeđivanjem javnih skupova kažu nam da su zabrinuti: ovako nešto još se nije desilo. Plaše se da će opasnost od ovakvih napada postati veća u budućnosti i razmatraju šta s tom procenom da rade.

Razmotrimo sada tok događaja. Imamo dva počinioce, površno opisana od strane svedoka i oštećenih (ubodenih, to jest): mlađi ljudi, jedan, s nožem, “čelav” (jači opis u današnje vreme...). Uspeli su da na ograđeni teren Birfesta na Ušću unesu hladno oružje – nož sa oštricom od najmanje deset cm i bokser. Tu ne

Foto: Tanjug

treba odmah pljuvati po radnicima privatne firme za obezbeđenje, ni po policiji: trebalo je za kratko vreme pretresti 100.000 posetilaca... Dogovorena taktika bila je da se pretresaju samo sumnjivi, pa ako se nešto nađe da se predaju policiji. Postojala je mogućnost da, recimo, nož bude prebačen preko ograde ili sakriven ranije. To bi značilo – a svakako znači – da je reč o umišljaju: neko je došao naoružan nožem; zašto? Neko je, očigledno, tražio kavgu. Ključno pitanje je – zašto? Koliko se zna, među povređenima iz te noći nema nikakvih zajedničkih crta – osim što su došli na Birfest; pogotovo nema zajedničkih crta sa prolaznicima na Brankovom mostu koje je drugi počinilac toga jutra povredio bokserom. Zašto?

KRITERIJUM: U prethodnim slučajevima nasilja na javnom mestu počinioци su imali neki – kakav-takav – kriterijum: navijači su

ubadali u vozu druge navijače ili mlatili nekog tamo Brisa Tatona; klerofašistički revnitetli su tukli učesnike gej parada; policiju su tukli iz principa, jer je policija. Ovo na Ušću u subotu primer je nasumičnog difuznog nasilja koje do sada nismo imali. Jedan Anders Brejvik pucao je po onom ostrvcetu Utoja na omladinu stranke koju je doživljavao kao protivničku; pre toga je autobombu detonirao ispred predsedništva vlade koju je takođe smatrao neprijateljskom. To je, dakle, politika – kao i gej parade, uostalom. Oni nebrojeni američki snajperisti koji sa visokih zgrada pucaju na nevine civile ili klinci koji ubijaju decu po školama – nemaju kriterijum. Ili ga mi ne znamo; ono što se do sada saznalo u takvim nasumičnim ubijanjima civila bilo je samo da je reč o opštoj frustraciji – svojim bednim životima, neuspesima, nesrećnim ljubavima, otkazima, paranojom (svi me mrze i rade mi o glavi, pa sam preuzeo inicijativu); i već takvim motivima. Pa onda izvrše “samoubistvo putem policije”. To mi ovde još nismo imali i to je ono što brine policajce: “Plašimo se da će ubuduće svaki javni skup, pa i sasvim zabavne prirode, biti moguća meta ovakvih napada”, kaže jedan stručnjak za obezbeđivanje javnih skupova.

Tu dolazimo na psihološka tumačenja. Ozbiljan stručnjak MUP-a iz te oblasti smatra da se ne može zaobići fenomen imitacije (“copycat” iz TV serija). Način izveštavanja o takvim događajima ima veliku ulogu: jurnjava za senzacijom, pristup nekada poznat kao “krv, seks i kamena soda”, ohrabriće labilne i frustrirane ličnosti da potraže svojih “pet minuta slave”; navodi Andersa Brejvika kao najnoviji primer (i nije jedini kome je to palo na pamet). Po mišljenju tog stručnjaka-psihologa, mediji bi trebalo

Foto: Tanjig

Foto: M. Milenković

Foto: M. Milenković

PITANJE BUDUĆNOSTI:

Dobra zabava, bez nasilja, molim

da o sličnim događajima izveštavaju hladno, činjenično i sa jasnim vrednosnim stavom – da je reč pre svega o zločinu protiv nevinih, slučajnih žrtava; bez dreke i glamurizacije slučaja preko krvi, iznutrica, srce drapateljnih budalaština i sličnih tabloidnih specijaliteta.

PESIMIZAM: Ljudi kojima su ovakvi događaji posao pesimistični su. Kad jednom krene, eto njima još većeg posla. Ako su mogla ova dvojica – što ne bismo i mi; tako glasi njihova procena ponašanja budućih počinitelaca. U masovnim scenama sa pivom, glasnom muzikom i pratećim pojavama iz oblasti kontrolisanih supstanci modernih u poslednje vreme, treba očekivati sve. Ne zavaravajmo se: živimo u doba kada je nasilje bilo legitimizovano tokom deset krvavih godina Miloševićeve vlasti, ali i kasnije, do ubistva Zorana Đinđića, što je bio vrhunac te iste legitimizacije. Siromaštvo, bezizlazna sudbina, kultura nasilja i bogaćenje na brzaka; očajanje, “užas je moja furka” (Johnny Štulić, proročanski); “živci slabi, a pesnice jake”. I odu oni onda na taj neki Birfest: a tamo svi pijani, veseli, dobro im je, đipaju i dižu ruke, “piju pivo, jebe im se živo”. Frustrirana reakcija mladih životnih gubitnika na takvu jednu situaciju mogla bi da objasni nasumičnost napada nožem: svi su im krivi jer se zeza ju, lepo im je, šize i već. Dalje od toga se teško može dok ne budu uhvaćeni i dok ne ispričaju kako im je bilo te noći – ako budu umeli da ispričaju, to jest.

Policija i zaštitarske firme koje će ubuduće raditi ovakve poslove moraće da se oslone na više rada i gnjavaže; na više opservacionih kamera (ali za žrtve je već kasno kad dođe do pregledavanja snimaka). Prevencija je praktično nemoguća ako imate 100.000 ljudi na malom prostoru. Koliko god temeljito ih pretresali, neko će prošvercovati nož – ili nešto gore, daleko bilo. Možda bi trebalo da neko pokuša da se stavi u njihovu kožu; da proba da oseti kako je takvim ljudima; šta ih pokreće, kako misle, šta očekuju? Zašto im se nasilje čini kao jedini – pa makar i samoubilački – izlaz? Ali – ima li nekoga ko bi se time pozabavio? ◀

Miloš Vasić

Neslaganje oko parade i ponosa

Da Srbija ima većih problema od gej parade niko ne spori. Ali, vlast koja se pravda teškim ekonomskim i političkim trenutkom, prenebregava da je stvaranje povoljnog političkog i ekonomskog ambijenta – njen posao i da snosi (verovatno najveći) deo odgovornosti što Srbija ima većih problema od gej parade. Priznanje poraza je i to što je država odbijanjem da pruži nedvosmislenu podršku ista ona čiji Ustav garantuje slobodu okupljanja svojim građanima, ista ona koja je usvojila Zakon o zabrani diskriminacije u kom je izričito navedena i diskriminacija na osnovu seksualne orijentacije

USKLIČNIK ILI ZNAK PITANJA: Ponos 2010.

Foto: M. Milenković

TREĆU GODINU ZAREDOM, kako se letnja sezona približi kraju, u Srbiji počinje “sezona parade”, doba koje se poklapa sa miholjskim letom, ali od blagosti i topline ovog dela godine nema baš ništa. Naprotiv, sve u vezi sa gej parodom u Srbiji po emocijama je uzavrelo do tropskih razmera, a po količini razumnih argumenata – sibirski pusto i hladno. Organizacioni odbor Parade ponosa 2011. potvrdio je da radi na organizaciji ovogodišnje parade i da će datum i mesto održavanja biti poznati nakon što bude obavljena procena bezbednosnih službi.

Sasvim predvidivo, najava ovogodišnje parade isprovocirala je brojne reakcije i komentare političara, u kojima se, kao i ranijih godina, mešaju babe i žabe i ne razlikuje bitno od nebitnog. Jedina razlika u odnosu na prethodne godine jesu faktori kojih do sada u polemikama oko Parade ponosa nije bilo u priči: dubina ekonomske krize u Srbiji, blizina izbora i pojačana nervoza oko neizvesne kandidature Srbije za pristupanje EU, nakon što je ispunjen najvažniji, haški uslov.

Foto: REUTERS

ZAGREVANJE: Prva nervozna reakcija stigla je od ministra unutrašnjih poslova Ivice Dačića, koji je rekao da MUP neće obezbeđivati Paradu

ponosa dok se o njenom održavanju ne postigne konsenzus svih faktora i upozorio da organizacija Parade nosi ozbiljne bezbednosne

rizike. "Mi ćemo prihvatiti sve, ali bez konsenzusa o tome ne pada nam na pamet da šaljemo policajce da budu glineni golubovi", rekao je Dačić i dodao da policija neće obezbeđivati Paradu dok se o njoj ne izjasne Skupština Beograda, odnosno gradonačelnik Dragan Đilas, predsednik Boris Tadić i vlada Srbije. "Zar treba 5000 policajaca da krvari na ulici, a posle drugi da daju izjave da nije trebalo organizovati Paradu ponosa? Pa, hoće li sad načelnik Policijske uprave da odlučuje da li je to ili nije ljudsko pravo? Ako smo se dogovorili tako, onda svi treba da stanemo jedni iza drugih", izjavio je Dačić.

► Faktori kojih do sada u polemikama oko Parade ponosa nije bilo u priči: dubina ekonomske krize u Srbiji, blizina izbora i pojačana nervoza oko neizvesne kandidature Srbije za pristupanje EU

Na Dačićevu izjavu prvi je reagovao gradonačelnik Beograda Dragan Đilas, koji se i prošle godine istakao izjavama koje nisu išle u prilog Paradi ponosa. Gostujući u "Beogradskoj hronici" Radio-televizije Srbije, Đilas je rekao da Srbija ima većih problema od gej parade i da on kao gradonačelnik nikada neće podržati bilo koju manifestaciju koja može da ugrozi bezbednost Beograđana. "Ovo je zemlja u kojoj treba da se borimo za nova radna mesta, za

prava naše manjine na Kosovu koja su ugrožena, ovo je danas zemlja u kojoj su neki ljudi primorani da rade u stranim kompanijama za 17.000 dinara, a mi već danima slušamo priče hoće li gej parada biti održana ili ne", rekao je Đilas za RTS i dodao da "nije sporno da li neka manjinska grupacija ima neko pravo ili ne, jer je to definisano zakonom".

"Pitanje je da li takva manifestacija može da se održi u Beogradu, a da nisu ugrožena materijalna dobra, pripadnici gej populacije, policajci i građani Beograda? Da li smo mi došli do toga da oni mogu slobodno da šetaju, da ne budu u nekom improvizovanom kavezu kao prošle godine, da ne bude ceo grad razoren." Gradonačelnik Beograda je dodao da ne vidi taj pomak u našem društvu za poslednjih godina. "Policija je ta koja treba da kaže da li se iz bezbednosnih razloga ta parada može održati ili ne. Posao gradonačelnika podrazumeva zaštitu ljudi i materijalnih dobara i nikada neću podržati bilo koju manifestaciju koja nosi opasnost da ugrozi bezbednost Beograda i Beograđana", rekao je Đilas.

ČEMU FRKA?: Svega nekoliko dana nakon Đilasove izjave oglasila se njegova Demokratska stranka saopštenjem koje je u priličnoj suptilnosti od onoga što je on rekao. Demokratska stranka smatra da je polemika koja se trenutno vodi oko Parade ponosa bespotrebna i kontraproduktivna, stoji u saopštenju ove stranke: "Stranke vladajuće koalicije i sve institucije su već prošle godine zauzele stav i jasno ga iskazale, tako da to danas predstavlja nametnutu dilemu", istakli su u DS-u i dodali da u demokratskom društvu svako ima pravo na

izražavanje sopstvenog stava i opredeljenja i da zbog toga ne bude diskriminisan niti na bilo koji način ugrožen. Demokratska stranka izrazila je očekivanje da će institucije biti dorasle ovom zadatku i da će Parada proći na miran način, "ali očekujemo i od svih onih koji imaju drugačije mišljenje da ne šire mržnju i ne izazivaju nasilje". DS smatra da je "interes svih nas da Srbija pokaže svoje demokratsko lice, da svako na miran način iskazuje svoje stavove i da tom prilikom ničiji život ni imovina ne budu ugroženi".

Mogućnost ponovnog održavanja Parade ponosa u Beogradu izazvala je omanju buru u Ujedinjenim regionima Srbije. Prvo je Miroslav Čučković, član Gradskog veća Beograda, inače član URS-a, izjavio da bi njegova stranka podržala zabranu Parade i javno predložio da se ona zabrani po ugledu na zabranu štrajkova i blokade puteva. Onda je Željko Ivanji, poslanik URS-a u Skupštini Srbije, jedan od onih koji su i prošle godine podržali gej paradu, izjavio da održavanje Parade ponosa nije stranačko pitanje i zato niko nema prava da govori u ime stranke, pa ni Miroslav Čučković. "On je javno izrazio svoje lično mišljenje, kao što ću vam i ja reći da sam ubeđen da država mora da omogući održavanje te manifestacije i da oko te njene dužnosti ne sme biti nikakve polemike", rekao je Ivanji i dodao da jedino oni koji žele da učestvuju na Paradi znaju da li ona treba da se održi ili ne, a da država ima svoj aparat i da je dužna da obezbedi skup: "Postoji teza, koju mnogi političari iznose, da država ima preča posla. I to je tačno, ali šta će mi most u mom gradu ukoliko će me neko sutra ►

SURFUJ UVEK I SVUDA UZ **INTERNET BEZ LIMITA**

NOVI **SAMSUNG GALAXY TAB 10.1 P7500** TABLET RAČUNAR UZ **TELENOR SURFUJ PAKETE**

Samsung
GALAXY Tab P7500

12 x 2500 din
uz SURFUJ 30 GB

Sada možeš da budeš onlajn, kad god poželiš, gde god da si! Odaberi novi tablet računar **Samsung Galaxy Tab 10.1 P7500** uz jedan od **Telenor SURFUJ paketa** sa neograničenim Internetom. Uživaćeš u mnoštvu aplikacija i potpunom iskustvu surfovanja, čak i u pokretu. Uz SURFUJ pakete možeš da odabereš i **USB modem**, koji ćeš jednostavno instalirati na svoj desktop ili laptop računar. Poseti najbližu Telenor prodavnicu.

PRVI!
NA BALKANU!

Osnovna mesečna pretplata za paket SURFUJ 30GB je 2.490 dinara mesečno. Cena uz ugovornu obavezu od 24 meseca. Tenor rate zavisi od vaše kreditne sposobnosti koju procenjuje banka.

Kontakt centar: 063 9000
www.telenor.rs

telenor
Dobre stvari pokreću svet.

baciti s njega jer mu se ne dopadaju moja tolerancija i zalaganje za prava manjina. Šta će mi vrtić ako će moje dete sutra neko ismevati jer mu je otac podržao gej paradu. Prava homoseksualaca su ugrožena, a ako živite u atmosferi mogućeg premlaćivanja i nasilja, onda je ta manifestacija još više opravdana.” Zvaničan stav URS-a jeste da svako ima pravo da mirno izrazi svoj stav, a sloboda okupljanja ne sme biti dovedena u pitanje.

Ivan Andrić, potpredsednik LDP-a, izjavio je za beogradski dnevnik “Danas” da nema dileme da će Parada ponosa biti održana. U suprotnom bi, kako kaže, “država kapitulirala pred huliganima”. “Izjave Dragana Đilasa o tome da bi tu manifestaciju trebalo zabraniti tretiraćemo kao njegov populistički ispad, s obzirom na to da DS podržava Paradu ponosa”, istakao je Andrić i dodao da će LDP kao stranka koja učestvuje u gradskoj vlasti u Beogradu insistirati da tehničke pripreme proteknu u najboljem redu, a “onima koji imaju i najmanju sumnju zašto Parada mora da se održi, poručujem da bi sve drugo bilo kapitulacija i odavanje utiska o slabosti države”.

I ove godine pokrenut je sada već uobičajen arsenal reakcija lidera Jedinstvene Srbije i gradonačelnika Jagodine Dragana Markovića Palme, koji je po ko zna koji put ponovio da je homoseksualnost bolest, a i danas ga pamtimmo po briljantnom uvidu u situaciju u svom gradu, od pre dve godine, kada je, govoreći o LGBT populaciji, izjavio da toga u Jagodini nema. Zbog homofobičnih izjava, protiv Markovića Palme tužbe su najavili organizatori Parade ponosa i udruženje Gej-strejt alijansa.

OTVORENA PODRŠKA: Poverenica za zaštitu ravnopravnosti Nevena Petrušić pozvala je u četvrtak sve, a posebno organe vlasti i javne poslenike, da svojim delovanjem i javnim nastupima doprinesu da se ovogodišnja Parada ponosa u Beogradu održi u bezbednom okruženju. U saopštenju iz kabineta poverenice posle sastanka sa članovima organizacionog odbora “Parade ponosa 2011” Goranom Miletićem i Bobanom Stojanovićem, navodi se da je ona podržala održavanje Parade ponosa. Oni su poručili da Parada ponosa ne postoji, kako se navodi, radi iskazivanja seksualne orijentacije i životnog stila već da se javnosti skrene pažnja na široko rasprostranjenu diskriminaciju LGBT populacije i da se promovira ljudska prava i slobode.

S obzirom na sve suprotstavljene reakcije i na to da kao i prošle godine, i vlada i Skupština

NA SVOJOJ STRANI: Dragan Đilas, Ivica Dačić i Dragan Marković Palma

Foto: Zoran Žestić

Srbije čute, jasno je da nema govora o nedvosmislenoj političkoj podršci održavanju Parade. Za prethodni vikend, beogradske vlasti najavile su sastanak sa predstavnicima organizacionog odbora, ali on nije održan zbog odsustva gradonačelnika Dragana Đilasa. Vlada se ne izjašnjava, a ministar policije Ivica Dačić kaže da “policija ne može da donese konačnu odluku o njenom održavanju”, kao i da je reč o događaju “na kome može doći do ozbiljnih incidenata”. Kako “Blic” saznaje, u gradskim službama u Beogradu počele su tehničke pripreme i dogovori vezani za održavanje Parade ponosa, ali bez nedvosmislene političke podrške nije izvesno da li ona može da se održi.

Organizatori, ipak, kažu da, što se njih tiče, dileme nema. Član Organizacionog odbora Parade ponosa 2011. Goran Miletić izjavio je da ih ništa neće naterati da odustanu od ovogodišnje parade i da organizatori ove godine očekuju da će biti manje nasilja i incidenata nego prošle, i naveo da preduzimaju sve mere da tako i bude. “Ne može se čekati povoljan društveni i politički kontekst da se Parada održi, jer onda nikada ne bi bilo pravo vreme”, rekao je Miletić: “Za sve je potrebno vreme, pa i za Paradu ponosa. Tako je bilo u svim državama Evrope, a očigledno će tako biti i u Srbiji”, ocenio je on. Prema njegovim rečima, diskriminacija nikada neće biti iskorenjena, bez obzira na to da li je reč o LGBT populaciji, Romima ili licima sa invaliditetom: “Ono za šta se svi borimo

jeste da postoje mehanizmi za zaštitu od diskriminacije koji funkcionišu”, poručio je Miletić.

Da Srbija ima većih problema od gej parade niko ne spori. Takva tvrdnja, osim što bi bila netačna, istovremeno je i nepristojna. Međutim, pozivanje na tešku ekonomsku i političku situaciju kao razlog zbog kog održavanje parade ispada neumesno, naročito kada dolazi od ljudi koji obavljaju izvršnu vlast, predstavlja dvostruko priznavanje poraza. Jer, vlast koja se pravda teškim ekonomskim i političkim trenutkom, prenebrežava da je stvaranje povoljnog političkog i ekonomskog ambijenta – njen posao i da snosi (verovatno najveći) deo odgovornosti što Srbija ima većih problema od gej parade. Priznanje poraza je i to što je država odbijanjem da pruži nedvosmislenu podršku ista ona čiji Ustav garantuje slobodu okupljanja svojim građanima, a to je i ista ona država koja je usvojila Zakon o zabrani diskriminacije u kom je izričito navedena i diskriminacija na osnovu seksualne orijentacije. Drugim rečima, ne dajući podršku paradi, država Srbija uskraćuje podršku samoj sebi, sopstvenom Ustavu i zakonima. Ili, kako kaže sociolog Vladimir Ilić: “Mada je tačno da Srbija ima većih problema od održavanja Parade ponosa, nesmetano i slobodno održavanje Parade pokazalo bi da je najveći problem Srbije, odsustvo pravne države, u znatnoj meri otklonjen.” (“Peščanik”, 21. avgust 2011)

Druga vrsta problema jeste zabuna koju izjave ljudi iz vlasti stvaraju oko toga ko je odgovoran za moguće incidente na samoj paradi. Prema mišljenju Dragana Đilasa, Parada ponosa je skup koji ugrožava bezbednost Beograđana. Međutim, da li je baš parada ono što pretil Beogradu? Miran skup nekoliko stotina ljudi na za to unapred određenom mestu, teško da može da poremeti čak i nesmetano funkcionisanje saobraćaja u gradu, a kamoli bezbednost. Prebacivanje odgovornosti za eventualne nemire sa huligana na organizatore Parade, u najmanju je ruku nekorektno. U svojoj krajnjoj posledici, to je još jedno priznanje poraza i nemoć države i još jedno davanje legitimiteta huliganima i agresivcima, kao da su moćan društveni i politički faktor pred kojim se povlače i pravo i zakon. Sve i da na kraju država prizna da nije u stanju da zaštititi prava jednog dela svojih građana, bilo bi bar pošteno razgraničiti to ko ugrožava bezbednost i remeti mir, a to sigurno nisu ni organizatori ni učesnici Parade ponosa.

Jovana Gligorijević

Crna Gora

Izgubljeni u prevodu

U prvom razredu osnovnih škola u Crnoj Gori više nema Jovana Jovanovića Zmaja i njegove pesme “Mati”, “Hvalisavih zečeva” i “Bajke o labudu” Desanke Maksimović, “Vetra sejača” Mire Alečković, “Crtanke” Stevana Raičkovića. Iz programa za drugi razred izbačeni su Jovan Jovanović Zmaj, Dobrica Erić i Dositej Obradović. U trećem razredu više nema pesama Branka Radičevića, Vojislava Ilića, Dušana Radovića, Branislava Crnčevića, Ljubivoja Ršumovića i Milovana Danojlića, dok je iz programa za peti razred izbačena pesma “Dečak i pas” Danila Kiša. U preostalim razredima osnovne škole više nema Milana Rakića, Vladislava Petkovića Disa, Sime Pandurovića, Milutina Bojića, Janka Veselinovića, Đure Jakšića ni Miloša Crnjanskog

Vlada Crne Gore zakazala je za 2. septembar sednicu parlamenta na kojoj bi trebalo da se u delo sprovede politički dogovor premijera Igora Lukšića sa opozicionim strankama o uvođenju srpskog jezika u nastavni program. Da bi dogovor bio sproveden u delo, neophodno je da crnogorski parlament usvoji izmene Zakona o opštem obrazovanju. Iako u crnogorskom ministarstvu prosvete kažu da ne razmišljaju ni o kakvim odlaganjima, iz opozicije stižu najave da će, ako srpski jezik ne bude uveden kao obavezan predmet, deca koja žele da ga uče od 1. septembra bojkotovati nastavu.

Dogovor opozicije sa Lukšićem, poljuljan je različitim tumačenjem Predloga sporazuma. Sumnju u dobre namere otvara i činjenica da su u međuvremenu, štampani udžbenici za obavezni predmet “crnogorski jezik i književnost” – a za srpski se još ne zna ni nastavni program, niti su knjige pripremljene za štampu. Još veću sumnju opozicije u ispunjenje sporazuma sklopljenog sa premijerom, izaziva i to što su iz osnovnoškolskih programa za crnogorski jezik i književnost izbačeni mnogi srpski pisci. Na primer, dobitnica Njegoševe nagrade 1984. godine Desanka Maksimović u nastavnom programu za osnovnu školu zastupljena je dva puta, u petom i osmom razredu, a ranije je njeno delo bilo zastupljeno u svim razredima, počev od prvog. U Nastavnom programu za osnovnu školu u Crnoj Gori više uopšte nema Mihaila Lalića, Oskara Davića, Borislava Pekića, Dobrice Ćosića i Matije Bečkovića, dobitnika Njegoševe nagrade za 1998. godinu. Bečković nije ušao ni u nastavni program za gimnazije.

U prvom razredu osnovne škole više nema Jovana Jovanovića Zmaja i njegove pesme *Matij, Hvalisavih zečeva i Bajke o labudu* Desanke Maksimović, *Vetra sejača* Mire Alečković, *Crtanke* Stevana Raičkovića. Iz programa za drugi razred izbačeni su Jovan Jovanović Zmaj, Dobrica Erić i Dositej Obradović. U trećem razredu više nema pesama Branka Radičevića, Vojislava Ilića, Dušana Radovića, Branislava Crnčevića, Ljubivoja Ršumovića i Milovana Danajlića, dok je iz programa za peti razred izbačena pesma *Dečak i pas* Danila Kiša. U preostalim razredima osnovne škole više nema Milana Rakića, Vladislava Petkovića Disa, Sime Pandurovića, Milutina Bojića, Janka Veselinovića, Đure Jakšića ni Miloša Crnjanskog.

Matija Bečković okarakterisao je u ovdašnjim medijima izmene nastavnih planova i

programa u Crnoj Gori kao “etničko čišćenje lektire”. “Crnogorski jezik je jedini strani jezik koji se predaje na srpskom jeziku. I zašto su izbačeni skoro svi srpski pisci najbolje se može videti ako vidimo ko je umesto njih uveden u lektiru, i to je rečitije od bilo kakvog komentara”, rekao je za Radio-televiziju Srbije Bečković, koji i inače često ironično izjavljuje da će u Crnoj Gori postati poznat kada njegova dela budu prevedena na crnogorski jezik.

U redovnoj kolumni za dnevnik “Danas”, pišući o izmenama nastavnih planova u Crnoj Gori, pisac Svetislav Basara zaključuje da ekstremizam proširio i na umetnost, a jedan ekstremizam pothranjuje drugi. Konstatujući da je za njega razumljivo zašto su iz programa isključena dela Dobrice Ćosića i Matije Bečkovića, jer su se “rečena dvojica prosto utrkivala ko će više uvrediti i poniziti Crnogorce i crnogorski

jezik”, Basara kaže je poprilično nerazumljivo zbog čega je iz crnogorske lektire izbačen jedan Danilo Kiš, a pored njega i još puno dobrih pisaca i pesnika: “Neće to na duge staze izaći na dobro. Ne valja se, dame i gospodo, zatvarati u parohijalne atare. Sa tačke gledišta politike, nekoliko novih jezika nastalih iz bivšeg srpskohrvatskog/hrvatskogsrpskog imaju izvesnog smisla. Ali književnosti što se tiče – jok. Neće biti da je Kiš, Cetinjanin pride, Crnogorcima straniji od nekog Mađara ili Rumuna, a i takvih svako treba da bude u lektirama.”

Na ideološki motivisane promene u programima za crnogorski jezik i književnost ukazala je i profesorka Filozofskog fakulteta u Nikšiću Rajka Glušica, koja je za podgoričke “Vijesti” izjavila da je situacija po pitanju jezika u školama haotična, ali da se to moglo i očekivati zbog “crnogorskog jezičkog nacionalizma”. Glušica

SKLONJENI, SKRAĆENI, PREBAČENI: Danilo Kiš, Miloš Crnjanski, Branko Radičević

smatra da insistiranje na jotovanoj varijanti crnogorskog jezika nije dobro, jer nije u pitanju nešto što je naučno utemeljeno, već počiva na nacionalističkim mitovima. Prema njenim rečima, u crnogorskom jeziku ima veoma malo toga što ne bi razumeli i predstavnici bosanskog, srpskog i hrvatskog jezika. Prema tome, o autohtonosti crnogorskog jezika nema govora u nauci, rekla je Glušica i istakla da jezički standardi treba da budu stvar dogovora, a ne plod nečije lične volje: “Dobili smo crnogorski jezik po meri crnogorskih jezičkih nacionalista, a ne po meri koju zahtevaju nauka i crnogorska jezička zajednica.” Ona smatra da će sve to u praksi izgledati haotično i da je veoma teško primeniti ono što političari nagoveštavaju, a to je nastava na crnogorskom, bosanskom, srpskom i hrvatskom jeziku: “To je u učionici neizvodljivo. Veoma mi liči na ‘Mostarski model’ obrazovanja, koji je najgori u svetu, jer nakon školovanja dobijamo čiste male nacionaliste, koji su podeljeni po jeziku, veri i naciji, a to građanskoj Crnoj Gori apsolutno ne treba.”

I crnogorski književnik Balša Brković u svojoj kolumni “Više od riječi”, u “Vijestima” od 20. avgusta, podvlači ideološku tendenciju u školskim programima: “‘Pospremanje’ lektire uvijek je ideološki posao, par excellence. Tu se književnost koristi za ‘dresuru’ potomstva.” Brković ističe i da se u situacijama kada naciji treba “doping” pisci sakupljaju po kriterijumu podobnosti, “a cijenu takve budalaštine plaćaju generacije đaka”: “Ako svoj svijet simbolički označimo (samo i jedino) kao prostor od Ulcinja do Bijelog Polja, zagubićemo negdje ideju Svijeta. Naravno da je školska lektira mjesto

Jotovano i nejotovano

Kakve će biti posledice učenja i korišćenja i jotovane i nejotovane varijante crnogorskog jezika i kako će biti organizovana nastava još je enigma u Crnoj Gori. Prema pisanju podgoričkih “Vijesti” Zavod za udžbenike izdao je šturo saopštenju u kom je rečeno da su u crnogorskom standardnom jeziku predviđena ravnopravna upotreba jotovanih i nejotovanih oblika: “Stoga je i ciljevima nastavnog programa za predmet Crnogorski jezik i književnost definisano da se učenici upoznaju s obje varijante, a nakon toga, opredijele se za korišćenje jedne od njih”, navode u Zavodu.

“Vijesti” prenose i informaciju crnogorskog zavoda za školstvo da su u Crnoj Gori realizovana 42 seminara na temu “Crnogorski jezik u nastavi”, kojima je obuhvaćen celokupni nastavni kadar koji predaje maternji jezik i književnost u osnovnim i srednjim školama. Seminare su pohađala ukupno 2623 nastavnika. “Nakon analize evaluacionih lista, dobijeni rezultat je pokazao da su polaznici sadržaj i kvalitet realizacije seminara visoko ocijenili”, poručili su iz Zavoda za školstvo.

gdje se osnovci upoznaju sa značajnim piscima svoga jezika, ali nije dobro smetnuti s uma realnost samu... Sve je to lijepo, ali da bi (književna) Zeta postala (književni) Misisipi nedostaje samo jedna sitnica – Mark Tvejn. Zato ne treba izmišljati toplu vodu.”

Brkovićeva razmišljanja izdvaja od svih

Nastava na bosanskom

Izvršni odbor Bošnjačkog nacionalnog veća započeo je 16. avgusta seriju konsultativnih razgovora radi utvrđivanja osnovne strategije obrazovanja na bosanskom jeziku u svim nivoima obrazovanja u opštinama u kojima je taj jezik u službenoj upotrebi. Predsednik Izvršnog odbora BNV-a u tehničkom sastavu Esad Džudžević rekao je da Bošnjaci zapravo žele ostvarivanje svih ustavom i zakonom garantovanih prava na način kako to čine druge manjine u Srbiji. On je ukazao da je proces ostvarivanja bošnjačkih prava u Srbiji zaustavljen pre gotovo dve i po godine što, kako je rekao, zasluži ne samo krivične prijave koje su već podnete protiv nadležnih već i više od toga – tužbu Međunarodnom sudu u Strazburu. Džudžević je podsetio da je Resor za obrazovanje BNV-a izradio i dostavio Ministarstvu prosvete planove i programe nastave bosanskog jezika i književnosti za sve razrede osnovne škole, kao i nastavne planove i programe za sadržaje koji izražavaju posebnost bošnjačke nacionalne zajednice iz oblasti istorije, muzičkog vaspitanja i likovne umetnosti. Cilj ovih konsultacija je, rekao je Džudžević, izrada strategije razvoja kulture sandžačkih Bošnjaka koja bi trebalo da obuhvati očuvanje, zaštitu, restauraciju i rekonstrukciju materijalne kulturne baštine sandžačkih Bošnjaka, kao i razvoj i unapređenje nematerijalnog kulturnog nasleđa, književnog blaga, bogatog umetničkog stvaralaštva i svega što čini identitet sandžačkih Bošnjaka.

ostalih stavova iznetih ovim povodom to što on u svojoj kolumni preispituje i samu ulogu i značaj koji školska lektira ima za đake. On, naime, ističe to da školska lektira ima dvostruku ulogu: s jedne strane mlade ljude uvodi u književnost kao takvu, otkrivajući, preko uzrasta odgovarajućih štiva, smisao i mogućnosti, logiku i eros književnog teksta, a, s druge strane, uvodi mlade ljude u komunikaciju sa književnim kanonom jedne jezičke, nacionalne ili kulturalne zajednice. Međutim, školska lektira nije jedina koja obavlja ovu funkciju, jer tu je uvek i ona generacijska, koje nema u obaveznim školskim programima, a koja i bez te vrste “prinude” mnogo efikasnije obavlja funkciju koju književnost treba da ima za mlade ljude.

Jovana Gligorijević

Beleške o obrazovanju

Koliko smo daleko od Finske

U Finskoj obrazovanje je besplatno za sve. Njihova deca imaju najbolje rezultate na PISA testovima. U osnovnoj školi dobijaju besplatne udžbenike, obroke, zdravstveno i socijalno osiguranje. Svi učitelji moraju da budu najmanje masteri (MA), a interesovanje za Učiteljski fakultet je otprilike slično kao u Beogradu za Akademiju dramskih umetnosti. Konkurencija je takva da manje od deset odsto prijavljenih uspe. Pošto retko ko uđe iz prve, studiraju nešto drugo, iz godine u godinu pokušavaju, sve dok se konačno ne upišu

FINSKI SISTEM NIJE LAKO PRESLIKATI: Najmlađi u školi

PRE NEGO ŠTO ćemo razgovarati sa direktorom Finskog nacionalnog borda za obrazovanje Timom Lankinenom, prisustvujemo intervjuu koji daje novinarki dnevnog lista "Amulehti", drugog po tiražu u ovoj skandinavskoj zemlji. U jednom trenutku novinarka ga pita da li je istina da Ministarstvo obrazovanja neće biti u stanju da obezbedi besplatne udžbenike za srednje škole. Direktor Nacionalnog borda počinje da se pravda, objašnjava da su neophodni rezovi u javnoj potrošnji i da je moguće da će srednjoškolci ostati bez besplatnih knjiga, iako je bilo nekih najava da će ih dobiti. Zatim se okreće ka nama i objašnjava: "Vi znate, svakako, da naši đaci imaju besplatne udžbenike u osnovnoj školi, kao i obroke tokom celog školovanja, ali izgleda da ovo nećemo uspeti..." Posle nas kolegica iz finških novina pita šta mislimo o tome i kako je/bi takav problem u Srbiji bio rešen.

Nekoliko dana kasnije sedimo na ručku, na obali Baltika, sa finskom porodicom i njihovim prijateljima. Među prisutnima su i dve učiteljice. Zabrinute su. Naime, škola je dužna da pokrije osiguranje svojim đacima dok se oni nalaze u njoj, kao i na putu od škole do kuće. Roditelji sedmogodišnjaka i osmogodišnjaka insistiraju da njihova deca idu biciklom u školu pa se učiteljice nerviraju smatrajući to nezbezbednim, a pritom se pitaju kako će škole to finansijski podneti s obzirom na to da će svako uganuće ili prelom na putu do škole (nekoliko kilometara) ići, najbukvalnije govoreći, na njihov račun.

Dok slušamo probleme sa kojima se suočavaju naši sagovornici, razmišljamo o tome koliko mora da je uspešan nečiji obrazovni sistem kada su to najstrašnije brige koje imaju. Sudeći po rezultatima, finske škole su među najboljima u Evropi, a njihova deca nemaju nikakve probleme sa primenom znanja.

Intervju: Timo Lankinen, direktor Nacionalnog odbora za obrazovanje u Finskoj

U kratkom razgovoru koji smo vodili sa Timom Lankinenom, direktorom Nacionalnog odbora za obrazovanje u Finskoj, u sedištu ove institucije, u jednom je bio jasan – pokušaji da se kopira tuđi sistem, ma koliko on uspešan bio, ne može da se završi uspešno.

“VREME”: Finski obrazovni sistem je veoma uspešan. Verujete li da je moguće “preneti” njegova rešenja u druge zemlje ili “kopiranje” nije primenljivo kada govorimo o obrazovanju?

TIMO LANKINEN: Koji god da je sistem u pitanju, uvek je reč o kontekstu, kulturi, istorijskoj pozadini. Ti uvek možeš da “kopiraš” druge, ali u nekom trenutku ćeš morati da se suočiš sa samo svojim izborom i odlukama. Iskreno, mi dosta dugo nismo učili od drugih, nedavno smo počeli, ali sve to prilagođavamo našem sistemu. Drugim rečima, mora se učiti od drugih, ali preslikavanje je nemoguće.

U Srbiji mi prolazimo kroz reformu obrazovanja koja ima ambicije da bude poprilično korenita. Međutim, još tražimo podesna rešenja, opipavamo, pokušavamo da znanje koje daci

dobiju učinimo primenjivijim, radi se na inkluziji, uvodi se mala matura... Imate li neki savet s obzirom na to da sve to vi već imate?

Savet? Teško je to. Pre svega, finski obrazovni sistem ima svoje prednosti, svoju vrednost koja proističe iz tradicije, iz postepenih promena. Imali smo reformu sedamdesetih i nakon toga smo išli korak po korak. Nije bilo velikih skokova. Ne treba da krećete sa radikalnim potezima.

Šta smatramo značajnim kod nas? Naše osnovno obrazovanje podrazumeva devet razreda i svaki, ali svaki Finac je deo toga. Drugo, veoma je važno da imate obrazovane nastavnike. Kod nas oni sada moraju da budu najmanje masteri (MA). Bitno je i dati određenu slobodu učiteljima i školama. Devedesetih smo preneli nadležnosti na lokalnu zajednicu, pre toga je model bio više centralizovan. Zatim, ranije smo imali državne univerzitete, sada nema više toga da država upravlja, oni su danas više kao neka vrsta državnih agencija. Imaju široku autonomiju, i kada je reč o finansijama, sada su mnogo slobodniji.

Osnovno obrazovanje je obavezno, traje devet godina, dok srednjoškolsko podrazumeva tri razreda, mada oni koji žele mogu srednju školu da završe brže – za dve godine, dok đaci koji imaju problema sa učenjem ili svakodnevne treninge mogu da idu po “sporijem programu” četiri godine. Na fakultetima nema školarina, hrana je besplatna na svim nivoima obrazovanja. Svi učitelji moraju da budu najmanje masteri (MA), a interesovanje za Učiteljski fakultet je otprilike slično kao u Beogradu za Fakultet dramskih umetnosti. Konkurencija je takva da manje od deset odsto prijavljenih uspe. Pošto retko ko uđe iz prve, studiraju nešto drugo, iz godine u godinu pokušavaju, sve dok se konačno ne upišu. Plata je niža od državnog proseka, ali tu je, međutim, kao nagrada, poštovanje koje zanimanje sa sobom nosi.

Budući nastavnici tokom školovanja moraju da imaju praksu i u školama za odrasle, da rade u multikulturalnim sredinama, da nauče da se dobro služe savremenom tehnologijom kao i da prođu trening za rad sa decom sa specijalnim potrebama.

“Možete da budete jako dobri u svom predmetu, da odlično poznajete materiju kojom se bavite. Ali biti dobar nastavnik podrazumeva još nešto. Zato imamo puno predmeta koji treba to da ih nauče. Takođe, bitno je da budu obučeni u sprovođenju istraživanja i pisanju radova. To će da olakša promene u metodu, da poboljša i rad sa đacima”, objašnjava Patrik Scheinin, dekan Fakulteta biheviornalnih nauka (Faculty of Behavioural Sciences) na kom

POTREBNO JE JOŠ PROMENA: Kristi Lonka

se, između ostalog, školuju i nastavnici, kako oni koji predaju u nižoj osnovnoj školi (prvih šest razreda) tako i oni koji se specijalizuju za određen predmete. “Ima zahteva za našom ekspertizom u Evropi, pošto smo uspešni u obrazovanju, ali to je jako teško sprovesti. Ne možete da dobijete finski sistem tako što ćete preslikati programe i knjige. Mislim da je najvažnije da imate dobre učitelje”, kaže on.

Što se tiče inkluzije, svaki nastavnik u svakoj zemlji može da se složi da je veliki pritisak kada mora da jednaku pažnju poklanja detetu koje ima posebne potrebe, ostatku razreda i

onima koji su napredniji pa im treba više podsticaja. Deca sa specijalnim potrebama u Finskoj imaju svog učitelja-asistenta, koji ima pomoć pri učenju. “Kao što ne izdvajamo genijalnu decu u posebne razrede, kao što se, recimo, radi u Australiji, tako to ne radimo ni sa decom sa posebnim potrebama. Osim školskog znanja, važno je da svi steknu i socijalnu inteligenciju.” Patrik Scheinin napominje da nije sve od početka išlo lako jer se u nekim školama nisu držali instrukcija – samo jedno dete sa specijalnim potrebama može biti u razredu, kao i da ono ne sme da ima ozbiljne teškoće

Sa direktorom na ti

“Naravno da se obraćamo nastavnicima po imenu. Ako je neko baš mnogo stariji ili ako je na mestu direktora, onda smo formalniji u op-
hođenju. Mada sam ja sa direktorom moje škole na ti, kao i većina mojih prijatelja”, objašnjava Ronja Ojala, sedamnaestogodišnjakinja iz Finske. Ronja živi u Turkuu i drugi je razred srednje škole (slično našoj sportskoj gimnaziji). Svakog dana ima treninge od osam do deset, a onda do pola tri časove. Pošto se bavi sportom, njeno srednjoškolsko obrazovanje je poma-
lo razvučeno, ima manji broj časova da bi stigla na treninge, te će ga po-
hađati četiri godine. Kako objašnjava za “Vreme”, od šestog razreda učenik može da bira predmete i pravi svoj raspored. “Tačnije, moraš da pohađaš sve važne predmete, ali biraš koliko ćeš daleko da ideš. Ja sam, na primer, uzela matematiku, najnapredniji nivo.

Postoje takođe predmeti koji su pot-
puno izborni i dostupni su u svim školama kao i oni izborni koji za-
vise od onoga što nude nastavnici. Moj profesor biologije je doktor nauka i veliki zaljubljenik u botaniku, pa on drži kurs iz botanike”, objašnjava Ronja. Jedan od obaveznih je i predmet “Kako Finska radi”, gde se uči o društvu, političkim partijama, vrednostima koja svaka od njih zastupa i zalaže se, finškoj ekonomiji... Velika matura (*matriculation exam*) podrazumeva četiri ispita, finški jezik je oba-
vezan, a pri tome se obično biraju matematika, engleski i švedski. Jedan od predmeta mora da bude na naprednom nivou, a test obu-
hvata sve što se učilo u prethodne tri godine.

SAM BIRAŠ KOLIKO DALEKO IDEŠ: Ronja Ojala

“Nastavnici vole da dosta pitamo, da razgovaramo. Potrebno je vreme da se grupa otvori, a i ti sam, jer je potrebna snaga da ustaneš i kažeš svoje, braniš svoj stav u grupi i da znaš da se neko neće složiti. Ali na kraju uspemo...”, kaže naša sedamnaestogodišnja sago-
vornica. U petom razredu svi mogu da idu na kampovanje, vode ih na izlete, pozorišta, farme... “Da, pa svakako da je to o trošku škole”, odgovara.

Razgovaramo o inkluziji, o talentovani-
ma i problematičnim đacima. “U mojoj osnovnoj školi bilo je desetak onih koji su pravili najveće probleme u generaciji. Onda su napravili jedan razred u koji su stavili sve njih. Predavali su im samo na-
stavnici koji, nije važno samo da li su bili strogi, već oni koji su umeli da izađu na kraj s njima, da zahtevaju, da se posta-
ve. Na kraju se sve završilo kako treba.”

Ronja je nadarena za matematiku, a ve-
ruje da će to i studirati. Pošto je brža u rešavanju zadataka od ostalih u razredu,

pomaže im za vreme časa, odgovara na njihova pitanja ako je na-
stavnica zauzeta. “Ako si talentovan niko te ne ‘gura’, nastavnik učini da se ipak osetiš donekle posebnim, ali to nikako ne sme da se dogodi tako da obeshrabri druge.”

Ronja je pre nekoliko godina bila na razmeni te je provela godinu dana u školi u Sjedinjenim Američkim Državama. “Razlika postoji, i to velika. Tamo su nas nastavnici opsedali domaćim zadacima, stalno smo morali nešto da radimo, kao da su se uporno trudili da nas okupiraju. Ali nekako, oni nauče mnogo manje nego mi u Finskoj. E, to je ono što ne umem da objasnim”, zaključuje Ronja.

u ponašanju. Nakon što su počeli da poštuju pomenuta pravila, problema je mnogo manje.

Posle svakih sedam nedelja svi đaci pišu šta je bilo dobro, šta smatraju da je gubljenje vre-
mena, šta bi trebalo da se poboljša u nastavnom programu, što je neka vrsta samoocenji-
vanja školskog sistema.

Jedna od stvari kojima se Finci najviše po-
nose kada je reč o njihovim školama je što su one skoro svuda iste. “Razlika između naših škola je manja nego igde u svetu, ali mi i dalje mislimo da je velika”, ističe Patrik Scheinin. To pokazuje i PISA test koji ukazuje na to da, osim što finški đaci dobijaju skoro najbolje rezultate u svetu, nema onih koji previše “padaju”, od-
nosno razlika između najboljih i najgorih nije drastična. Finski đaci, uz Šangaj, Hongkong, Singapur, Kanadu, Japan, na PISA testovima

primene znanja godinama su u samom vrhu, a neretko i na prvom mestu. Po novcu koji iz-
dvaja iz budžeta za obrazovanje Finska je tek nešto oko svetskog proseka.

Šta brine one koji su uključeni u sistem ob-
razovanja u Finskoj? Rezovi u javnoj potrošnji koji će se odraziti na obrazovni sistem. Nedo-
voljno aktivno učenje stranih jezika. Naime, mladi Finci odlično govore engleski (što može da posvedoči svako ko je makar jednom pose-
tio Finsku), svi moraju da znaju švedski, i sva-
kako, kada je reč o Šveđanima, da znaju finški (oba jezika su zvanični jezici Finske). No, što se tiče nekih drugih stranih jezika, nema “po-
tražnje” među njihovom omladinom.

Zatim, sudeći po istraživanju Svetske zdrav-
stvene organizacije, finški đaci su nesrećniji od svojih vršnjaka u Evropi kada treba da idu

u školu.

“Svesni smo da neke stvari moramo da pro-
menimo. Ponegde je još na snazi ‘bulimični model učenja’ u kom se deca samo natrpavaju znanjem. Moramo da osposobimo nastavnike za korišćenje tehnologije, da deca dobiju ak-
tivniju ulogu. Takođe, radimo na tome da svi imaju laptopove na času, da imaju ‘pametne table’ (smart board)...”, kaže Kirsti Lonka, dok-
tor psihologije i prodekan na Fakultetu za bi-
hevioralne nauke.

Sedamnaestogodišnja Ronja ima drugo objašnjenje. “To je verovatno finški način. Sve je besplatno, imaš prilike da biraš ono šta želiš da učiš, pa treba da izmisliš nešto da ti bude makar malo loše. E, onda kažeš – uh, što sam nesrećan što moram u školu.”

Jelena Jorgačević

Udžbenik koji nije dosadan

Po obrazovanju lingvista, profesorka koja je godinama studentima na Arhitektonskom fakultetu predavala engleski jezik, nakon Bolonjskom deklaracijom predviđenog uvođenja predmeta Kreativno pisanje, Gordana Vuković-Nikolić napravila je udžbenik koji obavlja višestruku funkciju: uvodi studente u svet lingvistike, jezika, njegovih funkcija i moći, a sve to na vrlo neobičan i, netipično za knjigu koja se bavi jezikom, vizuelno interesantan način

UDŽBENICI, NAROČITO ONI na fakultetima, umeju da budu izuzetno zanimljivo štivo i za širu čitalačku publiku. Međutim, retko se desi da udžbenik za neki fakultetski predmet može da bude dobro nastavno sredstvo, a da u isto vreme bude ne samo interesantan širem krugu već i neverovatno zabavan, toliko da ga komotno možete poneti i na plažu. Verovatno jedinstven, a svakako veoma redak, takav slučaj jeste udžbenik namenjen izbornom predmetu Kreativno pisanje, profesorke Gordane Vuković-Nikolić, na Arhitektonskom fakultetu u Beogradu.

Po obrazovanju lingvista, profesorka koja je godinama studentima na Arhitektonskom fakultetu predavala engleski jezik, nakon Bolonjskom deklaracijom predviđenog uvođenja predmeta Kreativno pisanje, Gordana Vuković-Nikolić napravila je udžbenik koji obavlja višestruku funkciju: uvodi studente u svet lingvistike, jezika, njegovih funkcija i moći, a sve to na vrlo neobičan i, netipično

za knjigu koja se bavi jezikom, vizuelno interesantan način. U recenziji koju je napisao za ovu knjigu, dekan Arhitektonskog fakulteta Vladimir Mako posebno se osvrće baš na ovaj momenat: "Posebnu zanimljivost knjige predstavlja njen vizuelni potencijal koji, uvlačeći tekst u opšti dizajn stranica, ostvaruje vrednosti ekspresivnog izraza u punom značenju reči. U tom smislu, knjiga nudi studentima arhitekture možda i najčistiji oblik izvornog ekspresivnog doživljaja, koji se ostvaruje sadejstvom teksta, forme i boje. Ovakav način izlaganja materije može biti izuzetno zanimljiv upravo mladim ljudima, koji po svojoj vokaciji nisu skloni pisanju i uobličavanju ideja rečima. U tom kontekstu, ovu knjigu možemo smatrati i posebnim eksperimentom, koji svoje puno opravdanje može dosegnuti samo u kontaktu sa studentima."

Sama autorka u predgovoru kaže da je ova knjiga namenjena studentima

Arhitektonskog fakulteta u Beogradu za izborni predmet Kreativno pisanje: "Cilj je bio da se neke teme iz lingvistike prikažu na ne-uobičajeni način i da se studenti time motivišu da u okviru svojih matičnih studija (arhitekture) traže nove puteve istraživanja i mišljenja." Takođe, na samom početku knjige, Vuković-Nikolić kaže da je knjiga pre svega namenjena čitaocima koji misle vizuelno, što je od presudne važnosti za studente arhitekture. Cilj ove knjige, a čini se i cilj Gordane Vuković-Nikolić, nije toliko da podstakne studente na pisanje, koliko da im probudi kreativnost. Kroz sve posebnosti jezika, ona ih vodi ukazujući na brojne primere iz života, kulture, umetnosti, popularne kulture, pa čak i sa estrade. Verovatno najveći kvalitet ove knjige koja se nigde strogo ne drži forme, jeste upravo to – odsustvo svake vrste formalnosti i poštovanje i podsticanje individualnosti svakog studenta.

J. G.

Interesovanje za prekvalifikaciju

U SRBIJI JE u prvoj polovini godine više od 10.000 nezaposlenih izrazilo spremnost da se uključe u programe prekvalifikacije za poznate poslodavce, što je dvostruko više od mogućnosti obuke koju može da pruži Nacionalna služba za zapošljavanje (NSZ).

“Ove godine izdvojeno je 440 miliona dinara za besplatne programe obuke za nezaposlene za tržište rada i poznatog poslodavca, a planirano je da te programe prođe oko 4000 ljudi”, rekla je rukovodilac centra za dodatno obrazovanje NSZ-a Vesna Fabian, ističući da zbog tih ograničenih sredstava “NSZ ne može da isprati veliku obrazovnu potrebu nezaposlenih”.

Prema njenim rečima, prioriteti za učešće u programima prekvalifikacije koje organizuje NSZ imaju osobe sa suficitarnim zanimanjima, izbegla i raseljena lica, osobe bez kvalifikacija i dugoročno nezaposleni.

“Oko 50 odsto onih koji žele prekvalifikaciju je zainteresovano za kancelarijske poslove sekretara, poslovnih asistenata, administratora, knjigovođe, računovođe, ali je veliko zanimanje i za i poslove socijalne zaštite, poput geronto domaćica i negovateljica, kao i za usluge i kurseve za pedikira, manikira, kozmetičara, frizera”, kazala je Vesna Fabian.

Kako je dodala, prekvalifikacija ima i iz oblasti građevinarstva, poput zavarivača, rukovaoca građevinskim mašinama, keramičara, a često nakon završetka kursa obučeni radnici odlaze u inostranstvo, jer se i tamo vrednuju atesti koje dobiju na obukama.

Fabian je navela da za prekvalifikaciju za zanimanja poput pekara, mesara, poslastičara nezaposleni imaju pravo i na novčanu pomoć tokom besplatne obuke, ali i na povraćaj troškova prevoza.

Prekvalifikacija za proizvodna zanimanja, kako je dodala, zastupljenija je kada je u pitanju obuka za poznatog poslodavca koji je otvorio pogone i doveo novu tehnologiju za koju nema osposobljene radnike.

Drugi upisni rok

DRUGI UPISNI ROK na beogradskim državnim fakultetima počinje 1. septembra, a mesta ima za još 864 brucoša. Za budžetske studente ostalo je 283 slobodna mesta, a u drugom upisnom roku indekse će dobiti i 581 samofinansirajući student. Slobodnih mesta najviše ima na Poljoprivrednom fakultetu, koji može da upiše još 176 brucoša, a mesta ima i na Mašinskom, Rudarsko-geološkom i Tehnološko-metalurškom fakultetu. Nove studente mogu da prime i Pravoslavno bogoslovski, Šumarski, ali i Filološki i Učiteljski fakultet. Prijavlivanje za preostala upražnjena mesta trajaće 1. i 2. septembra. Prijemni ispiti polagaće se od 5. do 7. septembra, a rezultati i preliminarne rang-liste treba da budu objavljeni 8. septembra. Nakon podnošenja žalbi na preliminarne rezultate, konačne rang-liste drugog upisnog roka fakulteti će objaviti 12. septembra. Upis brucoša u drugom roku počće 14. septembra i treba da bude završen do 16. septembra.

Besplatni udžbenici krajem nedelje

POMOĆNICA MINISTRA PROSVETE Vesna Fila izjavila je za agenciju Beta da bi do kraja nedelje većina osnovnih škola trebalo da dobije besplatne udžbenike za čake prva tri razreda. Ona je navela da su obezbeđeni i besplatni udžbenici za čake koji nastavu pohađaju na jezicima nacionalnih manjina. “Sve protiče kakao treba, do kraja ove nedelje većina škola imaće udžbenike, a do 1. septembra završićemo s distribucijom. Izdavači su imali pripremljene udžbenike, samo je trebalo tehnički organizovati distribuciju”, kazala je Fila. Prema rečima pomoćnice ministra prosvete, u osnovne škole u Srbiji biće dostavljeno više od 230.000 besplatnih udžbeničkih kompleta za čake prva tri razreda. Pojedine lokalne samouprave obezbedile su i dodatne besplatne udžbenike, pa će tako u Beogradu besplatne školske knjige dobiti đaci svih razreda osnovne škole.

Red haosa, red interesa

Mi smo u našoj državi u dužničkom ropstvu, napravljenom po principu: malo *miladina*, malo telohranitelja mafijaša, malo ovih *Hažana* koji nas takođe koštaju, malo onih sa vlasti koji pred svetom štite samo one koji im se učine vrednima i samo onda kad to, kako im se čini, njima donosi neki poen u političkoj karijeri

HVALE JE VRIJEDNA najava države Srbije da će svom državljaninu, danas 41-godišnjem Avramu Niki zvanom Vinetu, osuđenom u Americi na smrtnu kaznu zbog ubojstva, koju čeka već 16 godina, pokušati pomoći.

Nika je osuđen 1995. godine u saveznoj državi Nevada zbog toga što je 26. avgusta 1994. godine bez ikakvog povoda pretukao i ubio Amerikanca Edvarda Smita, koji se zaustavio na autoputu kako bi mu pomogao vidjevši da se Niki pokvario automobil.

Nika je, inače, rodom iz Pančeva i u SAD se iselio 1990. godine.

Nedavno se u cijelu priču uključila i vlada Srbije, s obrazloženjem da njeni diplomatski organi nisu bili obaviješteni ni o hapšenju, niti o suđenju. Nadležni američki tužilac na to je odgovorio da te 1994. godine, kad se ubojstvo dogodilo, SAD nisu imale koga obavijestiti: SFR Jugoslavija je, naime, tada bila u raspadu i agoniji i valja zaključiti da je Avram Nika tek jedan od mnogih državljana pokojne zemlje bio bez zaštite.

Sad se Srbija sjetila Nike, eksponirajući čak i činjenicu da je pripadnik manjinske zajednice, ali nema objašnjenja zašto se čekalo tolike godine.

HOMENOLOGIJA: Za razliku od njega, pripadnika nacionalne manjine, recimo, državni tajnik Slobodan Homen je nedavno nakon hapšenja Mile Dakića, historičara i pjesnika i za vrijeme rata u Hrvatskoj upravnika Spomen-doma "Petrova gora", osuđenoga zbog ubojstva trojice hrvatskih policajaca kod Krnjaka (Karlovac), promptno izjavio da će Dakić dobiti svu moguću pravnu i ostalu pomoć Srbije. Dotični Dakić, osuđen u odsustvu na 20 godina zatvora, već je zatražio obnovu procesa (na koju ima zakonsko pravo, jer se u Hrvatskoj masovno sudilo u odsustvu, što je posve debilna praksa), ali je jedan od rijetkih kojem je odmah obećana sva pomoć, valjda računajući da je riječ o još jednom od nevinih zatočenika hrvatskog pravosuđa. Oni koji su tih godina,

u prvoj polovini devedesetih, živjeli u tzv. RSK sjećaju se ratnih talambasanja i prijetnji Hrvatima koje je Dakić upućivao s valova Radija "Petrova gora"; no, to i nije važno, za to mu se – kao i mnogim drugima – ionako ne sudi.

No, par dana kasnije, ponovo je aktualiziran slučaj generala Vlade Trifunovića, koji je još na meti hrvatskog i slovenskog pravosuđa, nakon silne borbe i muka da barem u Srbiji bude oslobođen etikete (i osude, sramne) izdajnika. Tamo mu je ostala etiketa agresora i ubojice; o tome koliko se ove novonastale države igraju sa sudbinama ljudi trebalo bi napisati cijeli esej.

I tu, međutim, uskače sveprisutni državni sekretar Homen, koji donosi revolucionarni zaključak, koji minira i međunarodno pravo u cjelini.

"Ministarstvo će ponuditi preko ambasade i konzulata svu neophodnu pomoć i oko advokata i oko obrane, jer smatramo da posle nekoliko godina nekom suditi za ratne zločine, posle 20 godina zaista nema smisla, jednostavno treba staviti tačku i mi stojimo na raspolaganju", kaže on, dodajući da je "svestan da ovakva izjava može da izazove negativne kritike", ali tvrdi da se u ovom slučaju postavlja pitanje ima li eventualna kazna svoju svrhu ili cijelu regiju vraća na pitanje rata.

Teško da generalu, izmučenom nakaradnim shvaćanjem pravde na svim balkanskim meridijanima, treba ovakva obrana i to još od državnog sekretara, koji očito nije – a trebao je – naučiti bar to da ratni zločini ne zastarjevu. Nikad! – samo smrt i suučesničke vlasti zločince mogu spasiti pravde.

DRUGOLOGIJA: Imali smo, u međuvremenu, slučaj američke porodice Nastić, kojoj je oduzeto dvoje maloljetne djece zbog toga što je otac porodice u službenom kompjuteru čuvao golišave (i nedužne slike) djece. Otac se pokazao naivnim: i inače se takve fotografije, koje svi na Balkanu imamo, drže u porodičnim intimnim albumima, a ne u službenim kompjuterima, ali

ta priča – srećom – ima sretan kraj.

Imali smo i onu trojicu što su lani ubijeni u narko-obračunu u Boliviji. Barem jedan od njih je bio pripadnik JSO-a, što može i ne mora biti važan podatak. Nakon kuknjave njihovih supruga da nemaju para, tih nekoliko hiljada dolara "po sanduku" da ih vrate da počivaju kod kuće, Ministarstvo vanjskih poslova Srbije uposlilo je svoje diplomate i konzule i, sudeći prema dostupnim podacima, platilo sve troškove tamošnje, bolivijske, prijevoza avionom i sahranu. Hvale vrijedan potez države, bar se za mrtve, ako već za žive ne, brine tako prilježno, makar i o trošku nas poreskih obveznika.

Tu trojicu koji su sami otišli u surovi svijet da bi tamo stradali u kriminalnim obračunima valja uzeti, međutim, kao manji trošak: ima onaj nasilnik Miladin Kovačević, s kojim se država nagodila da odsluži dvije godine zatvora zato što je prebio američkog studenta i onda, uz pomoć finih državnih službenika konzulata u Americi pobjegao nazad. SAD su dobile 100.000 dolara kaucije (ima ih koji tvrde da je i to od naših para, no ne možemo dokazati), a onda su se naši mudraci dogovorili i za odštetu porodici. Cijena, prava sitnica, 900.000 eura iz državnog budžeta.

Sporazum o priznanju krivice, inače, predviđa i da se ustanovi način plaćanja štete. Po dostupnim podacima, jer nadležni ih kriju kao zmija noge (Tomo Zorić, glasnogovornik Republičkog tužilaštva niti nakon višemjesečnih upita nije poslao suvisli odgovor), mladi nasilnik odslužit će tu mizernu kaznu, a njegov zločin platili smo svi mi.

Tako smo mi, umjesto njega i sličnih, u našoj državi u dužničkom ropstvu zbog njih, napravljenom po principu: malo *miladina*, malo telohranitelja mafijaša, malo ovih *Hažana* koji nas također koštaju, malo onih sa vlasti koji pred svijetom štite samo one koji im se učine vrednima i samo onda kad to, kako im se čini, njima donosi neki poen u političkoj karijeri. ◀

Tatjana Tagirov

► **nuspojava**

piše: Teofil Pančić

Duboki Kraj i plitki demagozi

Za razliku od bizarnih akcija uglednog g. Palme, ovo prenemaganje prvo ministra policije, a potom i beogradskog gradonačelnika uopšte nije naivno

Odnekud se uvrežilo mišljenje da je gradonačelnik Jagodine – koja se u osvit čovečanstva, tamo negde sedamdesetih godina prošlog veka, odazivala na časno ime Svetozarevo – Dragan Palmotić Marko (ili kako ono beše?) jedan nepopravljivi konzervativac, ultrapatrijarhalan tip koji uporno, sa onog svog traktora čiji rezervoar ne reaguje na patriotizam, ubacuje klipove u točkove našeg zahuktalog evropskog razvoja i sveopšte emancipacije, s posebnim naglaskom na seksualnu. To, međutim, uopšte nije tačno; treba samo stvari sagledati iz dobrog ugla, i perspektiva se bitno menja. Priznajem da ni ja sve do nedavno nisam umeo da Druga Marka sagledam kako treba, ali sada se sve izmenilo. Jerbo sam, naime, ugledao jednu novinsku fotografiju, koja mi je širom otvorila oči, a i druge recepcijske kanale...

O čemu se radi? Poznato je da se dobavljač najpoznatije žirafe u državi uporno bavi masovnim provodadžisanjem, i da u sklopu svoje populacijske (kopulacijske?) strategije na sve načine pokušava da, hm, *spoji* potencijalne đuvegije i snajke. Ako dobro razbiram, poželjno je da neko od dvoje u potencijalnom paru bude iz *Jagodin*u, ili da se par nastani u tom gradu nekada najpoznatijem po čiči u šubarčetu koji veselo nateže pivo, a ostalo nije važno: neka se samo skuće, slože, obože i razmnože, za ostalo se brinu g. Palmotić i njegova ekipa.

Dobro, a sad na sliku. Na *drugarskoj večeri* (ne znam kako drugačije da tu manifestaciju nazovem i žanrovski okarakterišem, oprostićete mi, ipak sam ja *otrok socializma*) upriličenoj u jednom jagodinskom hotelu, upoznali su se Azra iz Prijedora (sestra je mila koje vere bila, samo neka rađa Srpciće!) i Srđan iz jagodinskog sela poetičnog imena Duboki Kraj. Čuj, upoznali! Nisu prošla ni dva sahata, a oni već rešili da se *uzmu* (pa sirota baba iz vica ne mora da odgleda pornić do kraja poradi skupljanja te informacije)! A ono što vidimo na fotografiji u novinama jeste kako se Azra i Srđan, d'izvinete, *ljubu u usta*, onako *filmski*. Podsećam: samo dva sata nakon što su se prvi put u životu videli!

E sad, čovek lepo nije pametan šta da misli. Kad sam ja bio klinac, a odrastao sam u jednom povelikom i prilično "evropejskom" gradu, gde smo svi bili, onako... *jako urbani* i žešće emancipovani, pa još bejasmio i kojekakvi pankeri, hipici, umetnici u nastajanju/nastojanju i ostale bundžije protiv svakovrsnih stega i Konvencija Malograđanskog Morala – to jest, sve suprotno od onoga što povezujemo sa svetonazorom prvog Jagodince – ipak zapravo i nije bilo baš tako jako često i jako uobičajeno da dospeš do "filmskog" poljupca sa devojkom koju si upoznao tek sat-dva pre! Mislim, bivalo je i toga, jakako, ali više kao izuzetak i mali podvig nego kao podrazumevajuće pravilo. Nekako, ipak je češće prethodno trebalo odraditi razne ritualne *pripremne radnje*, uključujući i ono kad ti ona milostivo dozvoli da je nečim, kao, impresioniraš... Što je sve kadgod znalo i da se otegne. U posebno teškim

slučajevima – e, odatle se već moralo bežati, čim pre i čim dalje! – pre bi dospeo da upoznaš ukus šufnudli njene mame nego aromu njenog poljupca. Od tada ne volim šufnudle...

A kod g. Palmotića, kako vidimo, ništa femkanje: tras, pa odmah u usta! Javno, *pred svi*! A šta li je tek možda bilo još malo posle, to ne smem ni da pomislim... Srećom, nije bilo fotoreportera u blizini.

Dobro, našalili smo se malo, a sada svako na svoj radni zadatak. To što ugledni g. Palma priča okolo o "paradi srama" i tako to, niti je neočekivano, niti je važno. To spada u njegov redovni repertoar, i sastavni je deo *kulturne ponude* šatre koju je on zakupio u srpskoj politici. Neka on slobodno okupi "dve hiljade devojaka i mladića u narodnim nošnjama" da paradiraju Jagodinom, to jeste i bizarno i smešno, ali od toga nema nikakve štete ni za koga. Međutim, ovo prenemaganje prvo ministra policije Dačić Ivica, a onda i beogradskog gradonačelnika Đilas Dragana, to već uopšte nije naivno. Prvo Dačić beslovesno (a to je namerna i ciljana beslovesnost!) relativizuje i ustavna prava građana i zakonske obaveze institucije kojoj je na čelu, preventivno tražeći i od Marka i od Janka nekakvo "političko izjašnjavanje" o (ne)potrebnosti i (ne)održivosti Parade ponosa, a onda ti eto i Đilasovog terciranja policajministru, sve sa već notornim gradonačelnikovim prodavanjem bubrega pod lažnom deklaracijom, gde nekako ispada da je "nasilje i rušilaštvo" zona moralne, ako ne i zakonske odgovornosti njegovih potencijalnih meta, a ne nasilnika samih, kao i državnih institucija koje imaju obavezu da takvo nasilje onemoguće.

Da li je Parada ponosa "visoko rizična manifestacija"? Bez sumnje – jeste. Baš kao i velike fudbalske utakmice, i politički mitinzi izvesnih stranaka i organizacija, i razni *birfestovi* i slične drndiguzne mamipare (kao što smo upravo videli na prilično košmaran način), pa ipak niko ne pokušava da ukine fudbal, politiku ili muziku u ovoj zemlji. Nema razloga da sa famoznom Parodom ponosa bude išta drugačije. Ako neko već želi da iskoristi svoje ustavno pravo na javno manifestovanje, pri tome ne ugrožavajući niti pozivajući na ugrožavanje bilo koga drugog, onda ni policajministar ni prestonički polgarmešter o tome nemaju pravo da imaju Mišljenje, osim u "svoja četiri zida", što bi oni rekli. Ispravite me ako grešim; ukažite mi ako vidite pravnu rupu u mom rezonovanju. Ako pak ne, onda dajte da svako uradi svoj deo posla, a ne da se ovo polupredizborno vreme koristi za novi talas podjarivanja petparačke *moralne panike*, čija cena može biti izuzetno visoka, jer ovo u konačnici okuražuje nasilnike. Naime, sve što nije potpuno i nedvosmislena *simbolička izolacija* nasilnika i apsolutna – načelna i konkretna – solidarnost sa njihovim metama, neka je vrsta ohrabriranja nasilja, stvaranja uverenja da ono ipak ima makar i tihu ili promumlanu podršku iz institucija.

A Azri i Srđanu neka je sa srećom tamo u Dubokom Kraju... ◀

ULAZNICA ZA DOBAR PROVOD

“Rekordna posećenost je bila oko 2500 kupača, što je kapacitet kupališta. Interesovanje je bilo toliko da smo morali da zaustavimo prodaju karata u toku dana. To se desilo nekoliko puta u mesecu kada su bili enormno vrući dani”, kaže upravnik plivališta SC “Olimp”

BEOGRADSKI BAZENI

“Dve karte, molim.”
 “Za vas je besplatno. Jeste li poneli dačku knjižicu?”

“Jao!” lupu se po glavi nasmejani dečak i dodaje, “Zaboravio sam. A mogu li sledeći put?”

“Sledeće srede je ponesi”, odgovara mu blagajnik i dodaje žeton za ulazak na bazen.

Besplatne škole plivanja, noćno kupanje, škola vaterpola, deo su onoga što beogradski bazeni nude građanima koji leto provode u Beogradu. U saradnji sa Gradom Beogradom, gradski bazeni su spremni dočekati sve građane koji spas od avgustovskih vrućina traže u vodi.

U Ulici Vjekoslava Kovača na Zvezdari, red ispred blagajne bazena Sportskog centra “Olimp” je dug. Najveći broj onih koji su krenuli na novoizgrađeni bazen su deca školskog uzrasta. Na blagajni kažu da je najveća gužva sredom, kada je ulaz za osnovce i srednjoškolce besplatan.

Bazeni SC “Olimp” otvorili su vrata Beograđanima 5. avgusta, nakon završetka rekonstrukcije, koja je sprovedena uz saradnju i finansijsku pomoć Sekretarijata za sport i omladinu Grada Beograda i Opštine Zvezdara. SC “Olimp” je jedan od jedanaest centara koji u saradnji sa Gradom Beogradom i ovog leta mladim Beograđanima nude besplatan ulaz jednom nedeljno.

Vrelo avgustovsko sunce, letnji raspust, temperatura od 33 stepena Celzijusa i besplatan ulaz uz dačku knjižicu – sve ležaljke na bazenima SC-a “Olimp” su pune. Nenad Popović, upravnik plivališta, objašnjava da je posećenost troduplo veća nego ranijih godina jer je objekat novina i atrakcija u gradu. Rekordna posećenost je bila oko 2500 kupaca, što je kapacitet kupališta. “Interesovanje je bilo toliko da smo morali da zaustavimo prodaju karata u toku dana. To se desilo nekoliko puta u mesecu kada su bili enormno vrući dani.”

PEČURKA ZA NAJMLAĐE: Građanima su na raspolaganju četiri nova bazena, najveći dubine dva metra, a onaj namenjen najmlađima je dubok svega 60 centimetara. On je i jedna od glavnih atrakcija na kupalištu, sa fontanom u obliku pečurke u središtu. Iako na tabli ispred bazena piše da je za predškolsku decu, i oni nešto stariji su spas od vrućine potražili baš tu. Milica Stanković je sa Mirijeva, a Vera Milošević sa Zvezdare. U septembru će krenuti u osmi razred, a do tada na bazen dolaze dva-tri puta nedeljno. “Pečurka je super, samo je voda hladna, možda bi mogla da bude malo toplija”, kikoću se iz bazena. “Sviđa mi se što je voda čista i ima dosta ljudi”, objašnjava Milica iz bazena, a Vera kaže da joj se na bazenu najviše dopadaju ležaljke. “Ja volim da lenčarim.”

Dubina dva metra. Zabranjeno ronjenje. Zabranjeno skakanje u bazen. Pored svakog bazena je tabla sa informacijom o dubini i pravilima ponašanja. O bezbednosti kupaca brinu spasoci, redari, obezbeđenje, policija i uprava bazena. Velibor Pantić, profesor fizičkog vaspitanja i licencirani spasilac od strane Crvenog krsta, kaže da veliki broj ljudi ne zna da pliva, iako misle da su dobri plivači. “Zbog toga je neophodan naš neprestani nadzor, iako gosti uglavnom poštuju pravila.” I baš kad je završio rečenicu, buć! Dečak u plavom šortsu je skočio u bazen. Odmah se začula pištaljka i najbliži spasilac je pokazao rukom dečaku da izađe iz bazena.

“Najviše problema imamo sa decom, njima je kupanje bez skakanja nezamislivo”, kažu u upravi bazena. “Ringeraja”, “Šugice” i “Ledeni čiča” se kako on kaže, mogu igrati i u vodi. A u okviru

Bezbednost pre svega

U upravi bazena "Olimp" naglašavaju da su higijena i bezbednost građana prioritet dvadeset pet sezonskih radnika zaposlenih na kupalištu, koji se staraju da kupcima ponude vrhunsku uslugu. "Plivalište se najpre priprema za dolazak gostiju, a redari su ti koji preuzimaju odgovornost nakon otvaranja kapija i vode računa da bukvalno ni jedan papirić ne bude van korpe za otpatke", kaže Nenad Popović, upravnik. "Gosti koji dolaze traže savremene uslove, efikasnu uslugu i čistoću. Cilj svih zaposlenih je da naš odnos prema gostima bude profesionalan i da uslugu dovedemo do perfekcije."

Pored dnevnog, organizovano je i noćno kupanje, svakoga dana od 21 do 23 časa.

besplatne škole plivanja koju SPC "Olimp" nudi osnovcima. "To su igre koje opuštaju i navikavaju decu na boravak u vodi. 'Ledeni čiča' je najpopularnija. Kada je neko 'zaleđen', zadatak ostalih je da mu se provuku kroz noge roneći da bi ga 'odledili'." Časovi plivanja se održavaju od ponedeljka do subote u prepodnevnom terminu od osam časova i popodnevnom terminu od 21 čas. Trajaće do kraja avgusta. SC "Olimp" građanima nudi i sedam teniskih terena, salu za borilačke sportove i salu za mali fudbal.

Pored sportskog centra "Olimp", beogradski osnovci i srednjoškolci besplatno uče i usavršavaju plivanje, između ostalih, i na bazenima SC "Banjica", SRC "Tašmajdan", JPSC "Novi Beograd". Sekretarijat za sport i omladinu izdvojio je ove godine 3,5 miliona dinara sportskim centrima za pripremu bazena za letnju sezonu, kao i oko 13 miliona dinara za realizaciju sportsko-rekreativnih programa za mlade, u koje spadaju i škole plivanja na beogradskim bazenima. Pomoćnik sekretara u Sekretarijatu za sport i omladinu Beograda Nemanja Radović kaže da je, prema do sada prikupljenim informacijama, oko 35.000 mladih učestvovalo u sportsko-rekreativnim programima.

"Sekretarijat je očekivao da će negde oko 30.000 osnovaca i srednjoškolaca iskoristiti besplatne obuke plivanja, vaterpola i ostale sportske programe. Prema još nezvaničnim podacima, taj broj je premašen", kaže Radović.

NA ČASU PLIVANJA: Bazoni na "Banjici", ušuškani zelenilom Banjičke šume, pored osveženja nude i beg od gradske vreve. U Crnotravskoj broj 4, pored otvorenog i zatvorenog bazena i ogromne bašte za sunčanje, idealne za one kojima je potreban odmor, na "Banjici", za one malo aktivnije, održava se i škola plivanja i vaterpola.

Škola plivanja je na bazenima SC "Banjica" počela za završetkom školske godine. Tačno u deset ujutru, na zvuk pištaljke trenera Safeta Hodžića, dvadeset osam dečaka i devojčica, sa daskama za plivanje u rukama, uskočilo je u bazen.

"Odgurni se od bazena! Zaveslaj levo, zaveslaj desno! Idemo, prva grupa!", odzvanjalo je plivalištem, a dok je prva grupa plivala ka sredini bazena, grupe 2 i 3 su nestrpljivo skakutale u vodi, čekajući svoj red.

"Idemo druga grupa! Radimo i ne pričamo!"

Časovi plivanja na "Banjici" se održavaju utorkom i četvrtkom od 10 do 11 časova. Grupe imaju i više od predviđenog broja dece jer, kako kaže instruktor Hodžić, interesovanje je veliko. "Želeli smo da napravimo manje grupe, ali je odziv dece veliki. Žao nam je da im kažemo da nema mesta. Oni dolaze u velikom broju i dolaze redovno." U grupama ima i neplivača, ali i onih koji su već savladali tehnike plivanja. Neplivači uče osnovne tehnike plivanja, a oni malo napredniji usavršavaju ranije stečena znanja. Akcenat je, po rečima instruktora, na leđnom plivanju i kralu tehnici. A najteže se savladava vežba disanja na početku obuke. "Vežbe disanja su priprema za pravilno disanje kod kralu tehnike. Ulazi voda u nos i usta, ali kroz igru i priču sve to brzo savladamo. Naučili smo", kaže instruktor Hodžić.

Andrija sa Novog Beograda je najmlađi član grupe. Ima pet godina i kaže da mu ništa nije teško. Čak ni vežbe disanja. Do sada je naučio da pliva na leđima, a želi da savlada sve tehnike plivanja. "Dolaziću dok ne naučim sve", ambiciozan je Andrija.

Kada se u jedanaest sati začuo zvuk pištaljke i začuo se trener Hodžić: "Gotovo za danas", niko nije napuštao bazen. Trener kaže da deca obično ostanu posle treninga "još malo". "Drago mi je da se deca lepo provode, jer jedan broj njih nikada nije bio na bazenu i onda je ovo za njih doživljaj."

Dijana Skoko sa Banjice je pratila trening iz bašte restorana na bazenu. Ona je odlučila da svog sina Đorđa, koji ima osam godina, upiše početkom avgusta u školu plivanja da ne bi, kako kaže, "sedeo kod kuće i igrao igrice na kompjuteru". Majka svakog utorka i četvrtka dolazi sa sinom na časove, a posle toga zajedno ostanu na bazenu. "Ovo je odlična stvar za ljude koji nisu mogli da odu na odmor. Čisto je i sredeno, treneri posvećuju punu pažnju deci tako da su bezbedni, što je najbitnije", komentariše Dijana. Đorđe je naučio da pliva, iako je u školi svega dve nedelje. "Ja nekada priđem i ispravim ga ako vidim da je nešto pogrešno uradio. Ali obično nema potrebe za time, jer treneri budno motre. Zadovoljna sam jer nam je dozvoljeno da prisustvujemo časovima, jer znam šta se dešava unutra i kako rade sa decom."

PETRA ŽIVIĆ

BESPLATAN BIOSKOP NA OTVORENOM

Ćoškarenje uz filmske klasike

Na Vračaru je početkom avgusta emitovan francuski film iz epohe "crnog talasa" u okviru akcije "Filmstreet", besplatnog uličnog bioskopa, u organizaciji Kancelarije za mlade Grada Beograda. Akcija je počela u prvoj polovini juna i još nije završena, a filmovi se prikazuju svuda u Beogradu, od Neimara do Makiša

Pored kafića koji nosi ime jednog od čuvenih Francuza, nalazi se trafo-stanica na čijem je zidu sparne beogradske avgustovske noći projektovan francuski crno-beli film. Ispred improvizovanog filmskog platna organizatori su poredali stolice u nekoliko redova. U prvim redovima su deca iz obližnjeg parka uzbuđeno čekala da bioskop počne, a kada je film *400 udaraca* krenuo, organizatori su zatvorili ulicu koja se prostire od kafea do trafoa. Odvojene tom uličicom, sedele su važne zvanice koje je organizator kratko pozdravio i zahvalio se francuskom ambasadoru u Srbiji i ostalim ljubiteljima francuskog filma i kulture na podršci. Iza važnih gostiju sedeli su slučajni i namerni gosti kafića. Pošto kocića nije bilo, a i tema nije bila zanimljiva za mlađi uzrast, deca su se izvukla iz prvih redova i otišla kući dok je ostala publika pomno pratila film.

U saradnji sa Francuskim kulturnim centrom, Kancelarija za mlade i Ustanova kulture "Parobrod" prikazali su među

mnoštvom drugih filmova ovog leta, i četiri kulturna ostvarenja francuskog "crnog filma" – *Užasna deca*, *Žil i Džim*, *400 udaraca* i *Lift za gubilište*. Prikazano je još mnoštvo drugih domaćih i stranih filmskih klasika.

LETNJI BIOSKOP ZA DŽ: Besplatni letnji bioskopi prikazivani su od sredine juna (po planu do kraja avgusta) na različitim lokacijama u Beogradu – Cvetni trg, Kalemegdan, park Manjež, Skadarlija, Kosančićev venac, Strahinjića Bana, Pristanište kod Beton hale, ćošak Milutina Bojića i Palmotićeve, Čuburski park, pomenuti Neimarski park. Na repertoaru su se našla dela poput *Dorućak kod Tifanija*, *Neki to vole vruće*, *Kazablanka*, *Do poslednjeg daha*, *Boni i Klajd*, *E.T.*, *Braća Bluz*, *Pevajmo na kiši*, *Groznicna subotnje večeri*, *Ratnici podzemlja*, *Treći ćovek*, *Povratak u budućnost*, *Goli u sedlu...* Prvi film *Kazablanka*, prikazan je 12. juna, pogledalo ga je 500 mladih ljudi zbog ćega je zatvorena ulica. Usledili su filmovi *Praznik u Rimu*, *Diplomac*, *Amerićki grafiti* i *Veliko plavetnilo*, *Osmi putnik...* Direktor Kancelarije za mlade kaće da filmovi prikazivani svako drugo veće u različitim gradskim naseljima. Najgledaniji srpski film *Montevideo, Bog te video* je u romskom naselju u Makišu gledalo više od 100 žitelja, najviše je bilo mladih. Fekrija, Maza, Sunita i Bajram su prokomentarisali da do sada nisu imali priliku da se susretnu sa "velikim platnom", kao i da se nadaju da će ovakve i slične manifestacije

Dve godine rada Kancelarije za mlade

Među najvažnije aktivnosti Kancelarije za mlade, od pre dve godine, kad je počela sa radom, spadaju "Sajam praksi", "Interreji", kampanja "Ili voziš ili piješ" i Info room, prvi centar za informisanje, edukaciju i savetovanje mladih u Beogradu. Na "Sajmu praksi" Kancelarija za mlade postigla je odlične rezultate, svake godine preko 1000 mladih dobije praksu u jednoj od brojnih firmi koje učestvuju u ovom projektu i time dobijaju šansu više ka zaposlenju. Formiran je i "Klub za traćenje posla" u saradnji sa Nacionalnom službom za zapošljavanje, ćiji savetnik u prostorijama Info rooma radi sa dugoroćno nezaposlenim i teće zapošljivim osobama do 30 godina starosti. Takođe, uspešan projekat je "Preduzmi budućnost", napravljen za mlade lidere, kroz koji se polaznicima pruća mogućnost da nauće koja su njihova prava i obaveze, kako da posluju u skladu sa zakonom, kako da dođu do kredita za sopstveni biznis i kako da ga započnu, kako izgleda biznis plan i koje su osnove marketinga. Ova vrsta neformalnog obrazovanja je samo jedan od servisa Info rooma. Cilj Kancelarije je da pre svega poboljša kvalitet života mladih osoba na teritoriji Beograda što znaći dati im više mogućnosti i šansu da rade i zaraćuju, a to se postiće edukacijama i usavršavanjem.

postati "uobičajena pojava u njihovim životima".

"Filmstreet" je jedna od najuspešnijih akcija Kancelarija za mlade Grada Beograda, kako saopštavaju. Letnji bioskop je započet sa nekoliko manjih projekcija i evoluirao je u kulturni događaj leta u kome uživa veliki broj građana. "Filmstreet", besplatni letnji bioskopi, promoviraju instituciju bioskopa na otvorenom, potisnutom u vremenu besplatnog skidanja filmova preko interneta. Beograđani se preko filmskih klasika približavaju nekadašnjim kulturnim modelima i društvenim vrednostima koje su preovlađivale u prethodnih 60 godina, od kada postoji kinematografska industrija.

ŽIVIM SPORTSKI I NE PIJEM KAD VOZIM:

"Svaki naš projekat direktno nas povezuje sa mladima sa teritorije Beograda, jer mi postojimo i radimo za njih. Korisnici naših usluga automatski postaju deo Kancelarije za mlade i nakon jednog seminara ili edukacije, često postanu redovni učesnici u više projekata", objašnjavaju u Kancelariji. "Predlozi i sugestije koje dobijamo od njih uvažavamo i po mogućstvu sprovodimo u delo, a oni se često uključe i pomognu u realizaciji projekata. Korisnik usluga KZM-a može biti svako od 15 do 30 godina, a ideje koje podržavaju širenje znanja u različitim sferama, učenje i prihvatanje različitosti, uvek će biti dobrodošle u Kancelariji za mlade grada Beograda."

Jedna od usluga koju mladi mogu da dobiju u prostorijama Info rooma Kancelarije za mlade, od kada je otvoren 18. maja ove godine, jeste besplatna pravna pomoć. Advokatski tim koji čine sedam advokata omogućava mladima pravnu podršku iz oblasti ljudskih prava, radnog odnosa i porodičnog prava. Ovaj projekat pokrenut je sa idejom da se mladima obezbedi ravnoopravan tretman pri rešavanju pravnih pitanja, pod jednakim uslovima i bez diskriminacije. Putem ovog servisa, između ostalog, prvi put ćemo identifikovati kritične oblasti u kojima je mladima neophodna pravna zaštita.

Kampanja "Ili voziš ili piješ" celo leto je aktivna, kao i "Živim sportski", projekat koji omogućava svim građanima da vežbaju na otvorenom sa profesionalnim trenerima u parkovima Beograda. "Interrejl" je takođe projekat koji je obeležio i ulepšao ovogodišnje leto čak 230 mladih ljudi koji do sada nisu imali priliku da putuju, na šta su u Kancelariji posebno ponosni. Nedavno je obeležen i Svetski dan mladih koncertom na Trgu Republike, a ove godine u fokusu je bilo podizanje svesti o opasnostima od HIV virusa. U saradnji sa Centrom za prevenciju side i beogradskih studenata sprovedeno je dobrovoljno poverljivo savetovanje i testiranje na HIV.

PRIHVATI RAZLIČITOST: Beograd je ovog leta posetilo mnogo stanih turista, među njima su mladi najverovatnije najveća grupa. Još je rano za statistiku, jer se leto nije završilo, ali je činjenica da su se razni jezici mogli čuti na zanimljivim turističkim destinacijama. Kancelarija za mlade (KZM) ima razvijenu saradnju sa Turističkom organizacijom Beograda sa kojom je organizovala razgledanje grada prilikom posete studenata iz

raznih zemalja Evrope, u pratnji vodiča. KZM se trudi da ugosti i poveže mlade koji dođu u posetu našoj prestonici, kada god se za to ukaže prilika.

U Beogradu se u drugoj polovini avgusta održava zasedanje Evropskog parlamenta mladih Srbije (EPMS), koje EPMS organizuje u saradnji sa KZM-om, a tema je "Prihvati različitost". Predsedava Ouldžan Torun, iskusni član EPM Turske, a pored njega prisustvuju i koordinatori radnih grupa iz Holandije, Irske, Hrvatske, Rumunije, Kipra, Grčke i Italije. Svi članovi su srednjoškolci i studenti do 25 godina, sa idejama bliskim Kancelariji, ali i drugim mladim ljudima iz inostranstva koji imaju ista interesovanja i otvoreni su za saradnju, željni upoznavanja i novih iskustava.

Kancelarija za mlade grada Beograda najavljuje od septembra škole za obuku na računarima, škole engleskog, španskog i škole fotografije, koje su već počele i još mnoge druge besplatne programe edukacija za mlade, starosti od 15 do 30 godina sa teritorije Beograda.

Dance4life

"Dance4life" je međunarodni projekat pokrenut u cilju borbe protiv HIV/AIDS-a, koji se sprovodi u 28 zemalja u svetu. Ideja ovog projekta je da se mladi edukuju korišćenjem savremenih metoda učenja kao što je vršnjačka edukacija, muzika, ples, ritam. Ciljevi projekta "Dance4life" su da se motivišu mladi uzrasta od 13 do 19 godina da menjaju svoje okruženje svojim pozitivnim stavovima, kao i borbom protiv diskriminacije obolelih od HIV-a. Projekat "Dance4life" u Srbiji realizuju Jazas, Centar E8, Centar živeti uspravno Novi Sad, Iskra Loznica, Omladinski kreativni centar Jagodina, Generator Vranje, Kancelarija za mlade Novi Pazar. Kancelarija za mlade Grada Beograda organizovala je koncert benda SevdahBaby, održan 12. avgusta u glavnom gradu. Projekat "Dance4life" udružio se sa predstavom "Moj prvi put", za koju je SevdahBaby uradio naslovnu numeru. Predstava "Moj prvi put" nastala je od prikupljenih istinitih priča ljudi širom sveta o njihovom prvom seksualnom iskustvu. U ovoj komediji četiri glumca, menjajući likove iz scene u scenu, podsećaju publiku na taj bitan trenutak u životu svih nas.

NASTAVA U PRIRODI

Tamo gde deca odrastaju

Sredinom avgusta u Centru dečjih letovališta i odmarališta Beograda na Bukulji ekipa "Vremena" je zatekla dvadeset petoro košarkaša iz obrenovačkog "Radničkog"

Centar dečjih letovališta i oporavilišta grada Beograda (CDL) je gradska ustanova koju čine četiri odmarališta u Srbiji: Mitrovac na Tari, Stanišinci na Goču, Bukulja u Aranđelovcu i Rudnik na Rudniku. Ukupno 1005 komercijalnih kreveta koje mogu da koriste deca iz Srbije. U poslednje dve godine, u okviru pomoći deci iz socijalno i materijalno ugroženih porodica gradska Uprava i CDL obezbedili su sedmodnevni besplatan odmor za preko 800 dece. Većini je to bilo prvo letovanje u životu (o ovom možete više pročitati u prošlogodišnjem "Vremenu", broj 1025).

Ove godine ekipa "Vremena" je u objektima Centra dečjih letovališta zatekla decu koja na Bukulji i Tari letuju, odmaraju se i usavršavaju sportske veštine iz klubova i obdaništa iz cele Srbije.

MLADI: Elizabeta Stojanović Beba je vaspitač. Trideset godina radi sa decom u obdaništima i vrtićima u Srbiji i inostranstvu. Danas ima svoj vrtić, a na Mitrovcu je sa grupom dece do sedam godina. Pre večere deca se igraju na travnjaku ispred glavnog paviljona. Nekoliko njih, kredama u boji, šaraju ogromni borov panj. Oko njih, po travi razbacane crvene latice cveća iz saksija koje ukrašavaju plato između paviljona.

"Prvi razlog mog dolaska sa vrtićem ovde jeste povoljan uticaj koji Mitrovac i Tara imaju na dečje zdravlje. Drugo je odnos osoba prema deci, kulturno-zabavni život i edukativni programi i radionice kojima se kod dece povećava nivo socijalizacije i pozitivne emocije." Beba Stojanović još objašnjava da su za pomenutu socijalizaciju posebno bitne sobe sa većim brojem kreveta (četiri, pet, šest). "Oni uveče zajedno ležu u krevete, pričaju, dele tajne i planove, dogovaraju se. To je za decu veoma bitno u odrastanju. Kada dovedete decu na ovu nadmorsku visinu, u ove uslove, uz odgovarajuću negu uspeh je zagarantovan", priča Beba i još kaže da su mnoga deca na Mitrovcu prestala da piške u krevet, ostavila cucle, popravila govor.

STARICI: Osim dece iz vrtića, na Mitrovcu su u isto vreme bili i fudbaleri iz Pančeva, karatisti iz Beograda i rukometaši iz Zrenjanina. Trener zrenjaninskog Proletera, Darko Radlinski, četvrto

"Ko je brao ukrasno cveće? Da čujem! Ko je brao – nema sladoleda večeras."

"Ja nisam, Bebo! Ja sigurno nisam!"

Niko nije brao. Beba ih sve sluša i posle istrage utvrđuje se da će ipak svi dobiti sladoled, a ostatak ukrasnog cveća će preživeti.

leto zaredom priprema rukometaše na Tari i kaže da je potpuno zadovoljan uslovima koje ovde dobija. "Za porodice naših rukometaša najvažnije je to što je smeštaj ovde povoljan i može da se plati na rate. Druga bitna stvar je da sad svi beže iz urbanih planina kao što su Zlatibor i Kopaonik jer to više nije prava prirodna sredina za sportske pripreme." Jedan od članova Proletera, šesnaestogodišnji Marko, bio je sa klubom na Mitrovcu sva četiri puta.

RINGE, RINGE, RAJA NA TARI

NA BUKULJI IMAMO SVE ŠTO NAM JE POTREBNO – MIR, TERENE, PEDIJATRE I ANIMATORE KOJI SU STALNO TU: Trener Dušan Rastović

“Nije dosadno. Preko dana imamo treninge, a danas smo sa ovim fudbalerima iz Pančeva igrali fudbal. Bilo je 8:2 za njih. Posle nisu hteli da igraju rukomet sa nama”, kaže Marko, i još priča da uveče gledaju utakmice, organizuju žurke, igraju bilijar, stoni tenis ili, jednostavno, slušaju muziku po sobama.

BUKULJA: Najveća prednost Centra dečjih letovališta na Bukulji je ta što se nalazi na 75 kilometara od Beograda i na 110 kilometara od Užica. Za manje od sat vremena se iz glavnog grada stiže u Arandelovac, pa kroz Park Bukovičke banje, u veliko dvorište u kome su dva paviljona sa četvorokrevetnim sobama, dva sportska terena na kojima se mogu igrati fudbal, košarka, rukomet, odbojka, tenis. Sve okruženo zimzelenim stablima.

Sredinom avgusta u Centru na Bukulji ekipa “Vremena” je

zatekla dvadeset petoro košarkaša iz Obrenovca. Njihov trener, Dušan Rastović, koji 30 godina tapka i mladima objašnjava kako se tapka košarkaška lopta, kaže da poslednjih deset godina ovde dovodi svoju decu. “Uglavnom radim sa mlađim kategorijama pa su i ovde, sada, pioniri i mlađi pioniri košarkaške škole pri obnovo-vačkom Radničkom. Ono što imamo na Bukulji je sve što nam je potrebno: mir, tereni (jedan možemo i noću da koristimo jer ima reflektore), smeštaj, hrana, pedijatar je stalno tu, animatori koji deci organizuju slobodno vreme...”

ULAGANJA: Centar dečjih letovališta proslaviće ove godine 55 godina postojanja. Osim četiri odmarališta u Srbiji, Centar je za vreme SFRJ imao pet objekata na Hrvatskom primorju. U to vreme svi kreveti u svim objektima su bili zauzeti jer su deca iz cele Jugoslavije, u okviru socijalno-zdravstvene zaštite, išla po tri nedelje na klimatski oporavak.

Danas je pored ilegale (ne u revolucionom smislu), konkurencija glavna ideologija, a u takvoj utakmici nije se lako izboriti za svakog korisnika. Centru dečjih letovališta i odmarališta Beograd predstoji dosta kapitalnih i infrastrukturnih investiranja, ali on je i dalje najveći i najstariji centar ovakve vrste na Balkanu i kao takav ističe se od konkurencije iskustvom i tradicijom dobrog rada sa decom.

Takođe, CDL i gradska uprava Beograda, preko nadležnog Sekretarijata za dečju zaštitu, uspeali su da ove godine uveliko poboljšaju kvalitet boravka u četiri CDL odmarališta. U saradnji sa Bibliotekom grada Beograda centri su dobili biblioteke sa dečjim knjigama, zbog čega je znatno poboljšan kvalitet rekreativnog boravka i nastave u prirodi. Organizuju se nove radionice čitanja, kreativnog stvaranja, razvoja ekološke svesti i socijalizacije. U Letovalištu Stanišinci na Goču u toku je zamena spoljne stolarije. Privredna komora Srbije je Mitrovcu na Tari donirala nove kuhinjske uređaje čime je kvalitet ishrane još više povećan, a početkom jeseni Sekretarijat za dečju zaštitu obezbediće nove krevete, dušeke i posteljine za sve krevete CDL-a. Direktorka Centra dečjih letovališta Grada Beograda Neda Novaković kaže da su njihovi objekti u potpunosti prilagođeni za rekreativnu nastavu u prirodi zato što imaju učionice, biblioteke i kreativne radionice.

ZIMSKI SPORTOVI NA ADI

Pored pregršt mogućnosti koje tokom leta nudi Ada Ciganlija, njeni posetioci su u prilici da i tokom toplih dana uspešno nauče da skijaju ili održe formu za narednu snežnu sezonu. Jedinствeni ski-simulator u Srbiji i regionu omogućava svim ljubiteljima zimskih sportova nesvakidašnji užitak. Pokretna traka na ovom mestu postoji već pet godina, s tim da se od ove godine koristi nova podloga od polipropilenskih vlakana, koja sa mogućnošću promene nagiba od 10 do 30 stepeni i ubrzanja od 5 do 50 kilometara na sat pruža vrhunske uslove za trening. Podloga je, za razliku od prethodnih, mokra i klizava što korisniku daje isti osećaj kao da je na snegu.

Trenutno je aktuelan letnji ski-kamp za klinge od 5 do 12 godina, u okviru kojeg se pripremaju za narednu takmičarsku sezonu. Predviđen je da kamp traje od maja do septembra, ali će zbog velikog interesovanja biti produžen do početka novembra. Takođe, na ski-simulatoru je tokom proteklog zimskog raspusta, u saradnji sa gradskim Sekretarijatom za sport i omladinu i Javnim preduzećem "Ada Ciganlija", naučilo da skija oko 90 učenika beogradskih škola, kaže Malenić.

Ljubitelji skijanja, pored tradicionalnog, imaju mogućnost da tokom sezone upražnjavaju i skijanje na vodi. Žičara za skijanje na vodi predstavlja svojevrsnu turističku atrakciju koja je smeštena na jugozapadnom delu Savskog jezera. Reč je o potpuno ekološkom kompleksu, sa najvišim nivoom bezbednosti. Pored skijanja, JP "Ada Ciganlija" tokom letnje sezone obogaćuje ponudu kako bi Beograđanima obezbedili što više kvalitetnih i zabavnih aktivnosti.

OPREMA ZA URGENTNI CENTAR

Grad Beograd uložio je sredstva za nabavku respiratora, aparata za veštačku ventilaciju i kreveta za jedinice intenzivne nege za Urgentni centar Kliničkog centra Srbije, rečeno je u Sekretarijatu za zdravstvo. "Grad se na ovaj korak odlučio jer se u Urgentnom centru stalno povećava broj starijih pacijenata sa pratećim bolestima, kojima je neophodna potpora aparatima za veštačku ventilaciju. Takođe, u cilju unapređenja uslova boravka pacijenata u jedinicama intenzivne nege, grad je donirao sredstva Urgentnom centru za nabavku savremenih kreveta za nepokretne pacijente", kazao je sekretar za zdravstvo Zoran Blagojević. Prema njegovim rečima, Urgentni centar obezbeđuje kompletno zdravstveno zbrinjavanje građana Beograda više od dve decenije, a dve trećine pacijenata je sa teritorije Beograda.

NOVA ŠKOLA NA BEŽANIJSKOJ KOSI

Novasagrađena Osnovna škola "Dragan Lukić" na Bežanijskoj kosi u septembru će spremna dočekati prve đake, a na gradilištu je svakodnevno više od 200 radnika. Osim što je moderna i energetski efikasna, ova škola od oko 7500 kvadrata biće poznata i po tome što će od temelja do krova biti izgrađena za samo 100 dana. Inače, ovaj objekat zauzima oko 7500 kvadratnih metara i moći će da primi 961 učenika, a potpuno je prilagođen i osobama sa invaliditetom. Škola će imati 32 učionice, biblioteku, svečanu višenamensku salu, fiskulturnu salu, garderobu sa tuševima i WC kabinama, distributivnu kuhinju sa svim neophodnim prostorima za servisiranje, pranje i odlaganje, trpezariju sa 180 mesta za sedenje, školsko dvorište, asfaltirano igralište, atletsku stazu, teren za košarku, odbojku, rukomet i skok udalj i travnati teren za niže razrede. Ipak, bageri će se još neko vreme zadržati u ovom kraju, jer će sa druge strane ulice početi izgradnja vrtića od oko 1800 kvadrata.

ČIŠĆENJE GRAFITA SE NASTAVLJA

Sekretarijat za komunalne i stambene poslove nastavlja sa akcijom čišćenja grafita i skidanja plakata sa zgrada i drugih javnih objekata u užem centru grada. Na taj način nastavlja se održa-

vanje komunalne higijene ovog dela grada, koji turisti najviše i posećuju. Grafiti i plakati uklanjaju se sa oko 6300 kvadratnih metara fasada i zidova, sa površina koje su različito obrađene i od različite vrste materijala, što zahteva primenu više metoda za njihovo uklanjanje, a posao će trajati do 30. novembra. Uklanjanje grafita i plakata započeto je najpre u okolini Kalemegdana: na Savskom pristaništu, u Karađorđevu, Tadeuša Koščuška, Studentskom parku, ulicama u blizini Patrijaršije Srpske pravoslavne crkve, Čubrinov, Topličinom vencu, a zatim se nastavlja prema Terazijama i dalje prema Trgu Slavija. Uz ove lokacije paralelno se uklanjaju grafiti na Vračaru, odnosno u Mileševskoj, Maksima Gorkog, parku Ćirilo i Metodije, Karađorđevom parku, kao i na prilazima Beogradskoj areni. Iz ovog sekretarijata apeluju na sugrađane da se uzdrže od pisanja grafita i lepljenja plakata, osim za na to predviđenim mestima, kako bi grad bio što čistiji i uredniji.

BESPLATNA VAKCINACIJA I ČIPOVANJE PASA

Sekretarijat za komunalne i stambene poslove potpisao je ugovore sa veterinarskim organizacijama koje su na osnovu javnog poziva dobile sredstva za sprovođenje mera stimulacije prve vakcinacije i trajnog obeležavanja mikročipom vlasničkih pasa, kao i za sterilizaciju ženskih jedinki. Građani će na ovaj način moći besplatno da vakcinišu i čipuju svoje kućne ljubimce, a deo troškova sterilizacije takođe će biti dotiran iz gradskog budžeta. Spisak veterinarskih organizacija, sa adresama gde se nalaze, može se pogledati na sajtu Grada Beograda www.beograd.rs, u rubrici Gradske aktuelnosti.

► **lisica i ždral**

piše: *Ljubomir Živkov*

Ubistvo nade iz nehata

Znam da kad ostariš niko ne kuca na tvoja vrata, ni mlado ždrebe vlažnog oka, ali dok si pokretan i dok možeš sam da se vineš do nekih vrata – zar ne bi smeo i ti kroz njih da prođeš?

Moram da se koliko-toliko umerim, na sve strane vidim diskriminaciju, dovođenje nekoga u neravnotežan položaj. Gospodin, na primer, Palma u svojoj županiji primenjuje vlastiti program nenaučnog socijalizma, oni koji će pod njegovim pokroviteljstvom otići na besplatno letovanje radi stupanja u brak i produženja ljudske vrste dobiće i besplatne pasoše – zar svi oni koji neće besplatno letovati u Grčkoj nisu i time dovedeni u neravnotežan položaj? Ma, preterujem ja (nisam li i sam po pasoš otišao preko veze? platit ga jesam, ali sam otišao u određeno vreme da izbegnem čekanciju; poseban štandić u policiji beše za nas koji poznajemo neku ličnost natprosečnog ranga: pošto je nas sa vezom bilo bezmalo koliko i građana bez veze, pomislio sam da će među nama presuditi kad je ko došao, da, baš zato što smo mi viša klasa mora biti na delu prvenstvo prispeća u narečeni paravan, kad, i tamo se uspostavila hijerarhija veza: oni koje šalje neka zver dospevaju preko reda na red, a mi za koje založio neko ne toliko baš markantan, bivamo odgađani i odgađani, nema pravde ni među nama povlašćenima, pomislio sam gorko, ipak, istovetna se stvar dešavala jednoj jako lepoj glumici, i nju su kao i mene nepravедно pretekli građani koje je poslao neko moćniji od naših dobrotvora, uglavnom sam sa glumicom ostao pasoški povezan: razlikuju nam se, a i one su prvi susedi, samo poslednje brojke u devetocifrenom nizu!); u Jagodini svaka romska porodica za Đurđevdan od opštine dobija jagnje, nama koji slavimo Sv. Nikolu niko ne poklanja ribu, ali su i Romi koji slave Svetu Petku diskriminirani: poklonjagnje moraju da zamrznju, a ovi za Đurđevdan ne moraju uopšte da imaju zamrzivač.

Pa će par koji se bude prvi venčao posle letovanja (a zašto se zaljubljeni ne bi uzeli već na licu mesta: Grci su pravoslavci) dobiti nov pežo – šta ako poklon podstakne brzopletost koja će za petnaest ili dvadeset godina dovesti do trzavica, ako ne i do same rasteve usled neslaganja naravi, nisu li kandidati odgojeni na maksimi “tired meri, jedared seci” dovedeni u nezgodan položaj?

Ili.

Prijavi se za predbračno letovanje građanin, prosed, pravilnog, na momente i kočopernog držanja, molim vas ličnu kartu, izvolite, a, žao nam je, vi dvadeset šestog avgusta punite pedeset devet godina, da, mislio sam da rođendan proslavim u Grčkoj i da mi moja buduća bude rođendanski poklon, tja, niste pomno proučili propozicije, možda i ne vidite dobro, četrdeset pet godina je granica, a tako, nisam znao, mislio sam da je isključena samo mladež, a da je na drugoj strani nebo granica, ne, gospodine, četrdeset pet godina je plafon, da tako kažem, dobro onda, ja sam imao na umu Čaplina kome su derali košulje kad mu je bilo osamdeset godina, Milan Panić ima bebu, zar nije i Pikaso postao tata pošto je uveliko prešao četrdeset petu?

Slušam u kolima oglaš, pretpostavljam da je neplaćen, jer RTS putem samog sebe traži novo, sveže ljudstvo ne bi li publika u punoj meri ostvarila prometejsko pravo da zna sve: “Ako ste mladi”, tako počinje, i ja umesto da nađem odmah drugu stanicu načuljim još više uši! “Ako ste digitalno pismeni”, taj sam, “ako dobro mislite”, taj sam, prisutan! “Ako dobro govorite i dobro pišete”, uh, ovo kao da je konkurs pravljen za mene, “ako drugi pamte vaše lice, vaš glas ili vaše znanje – vi ste prava osoba za nas! Do petnaestog septembra...”

Čoveče, eto nove stranice u mojoj karijeri: ljudi mi pamte glas, sami su mi to stoput kazali, lice i znanje mi nisu baš toliko urezivi, ali od osam merila zadovoljavam barem pet, možda i sedam – našlo bi se nekoliko svedoka koji bi upamtili moje lice i moje znanje, jedino me prvi uslov kolje...

Radiodifuzan kako ga je Bog stvorio, RTS o sebi veli kako “ima zadatak da informiše, obrazuje i zabavi”, jako lepo rečeno, “ali predstavlja i instituciju sa posebnom ulogom u društvenom, kulturnom i političkom životu Srbije”. Ovo je još lepše! Da su mene zaposlili radi pridobijanja talentovane omladine da se oda radu na televiziji, ne bih se ovako pokazao! Idemo dalje:

“Zadatak Javnog servisa je da doprinosi boljem kvalitetu života svakog pojedinca i društva u celini, da podstiče kreativnost i domaće stvaralaštvo, da održi nezavisnu poziciju i vrhunski kvalitet programa.” Kad bih se zaposlio u RTS-u to bi pridonelo kvalitetu života mene kao pojedinca, a i društvo u celini ne bi štetovalo. Ali, ali. Na kraju diskriminacionog, protivustavnog i neogougodnog letka stoji istovetna rasistička klauzula kao i na početku: “Ovo su razlozi zbog kojih je RTS odlučila da svoja vrata otvori mladim stručnjacima i time im da šansu da svoje znanje praktično primene.”

Otvoriti vrata svoja, baš svečano, kao iz Svetog pisma, mada vuče pomalo i na lapot-dveri: ako ste mladi naša vrata će vam se nasmešiti, ako ste pogureni i sedi, vrata će vas uspavati i vaši bližnji neće morati Švajcercima da plate eutanaziju u specijalizovanoj ustanovi ponad Ciriškog jezera, dobro, nije baš tako, Javni servis ne tamani starce, samo im ubija nadu da bi mogli i oni da brane nezavisnu poziciju RTS-a i vrhunski kvalitet programa! Uostalom, ako voditelji moraju biti mladi, gde su konkursi na kojima bi iskustvo donosilo kakvu god prednost? Evo, ja dajem oglaš: “Vozio bih generalnog direktora i glavnog urednika Informativnog programa RTS-a. Imam internacionalno iskustvo u vožnji kamiona (jednog sladoledžijskog i drugog, još većeg, za selidbe); ne pijem, policija ne pamti ni moj glas, ni moje lice ni moje znanje: nemam dosije o bezobzirnoj vožnji ni kod nas ni na autobanovima i hajvejevima. Konkurs je otvoren do petnaestog septembra.”

“Potrebno je malo vremena da se mehanizacija i balvani vrata na puteve.”

GORAN BOGDANOVIĆ, ministar za KiM, o srpskom odgovoru na pretnje iz Prištine (“Blic”)

Marta Savić

i njen suprug Mile Kitić, pevači narodne muzike, nisu zadovoljni letovanjem, tačnije, “potpuno su razočarani uslugom u luksuznom hotelu “Adam i Eva”, koji su unapred masno platili”: “Nikom ga ne bih preporučila! Osećamo se prevareno, jer cena nije niska. Hotel je toliko hvaljen da mi je sad muka, jer mi je i sve vreme odmora bilo muka. Sve je kao u lavirintu, u nekom polumraku, a recepcija je neki veći šank s lepticama, koje su tu više da vas fasciniraju nego da pomognu gostima. Plaža je užasna, a bazen, koji jeste lep, predaleko. Pritom, umesto animatora, svako veče su defilovale igralice u seksi vešu i na dva šanka zabavljale goste.” (“Kurir”)

Jelena Bačić Alimpić,

voditeljka sa TV Pinka, o sporu vlasnika sa hrvatskim vlastima: “Kosmopolitskog sam duha, ali moram da kažem da je Željko prvi otvorio vrata njima, i to preko svake mere. Mislim da je bio gostoljubiv i previše. Pružio im je puno, a oni od njega prave magarca.”

Kako se snalazi u novoj televizijskoj formi koju radi: “Radila sam svoj posao ozbiljno, i švercovala bih da prehranim decu, ali sam konačno dočekala svojih pet minuta. Pre su mi emisije bile časkanje pijačnog tipa, a ne intervjui.”

Zameraju joj da se previše smeje u emisiji:

“Mislim da su ljudi u pravu. Moja kćerka kaže da se smejem kao nosorog. Priznajem da je to što se smejem glasno i prodorno nekome iritantno. Pokušaću da se smejem u sebi.” (“Blic Puls”)

Milić Vukašinović,

“doktor za rokenrol”, najavljuje “književni prvenac”: “Sada lektorišem svoj autobiografski roman od 1000 strana, zove se *Seksualno nemoralan tip*. Mislim da će u njemu biti više miliona zarezova, ali rečenice će biti vrlo pregledne, dugačke celu stranu. Po tome ću nadmašiti Ivu Andrića i Tomasa Mana. Lansiram novi književni pravac, filozofsko-psihološki porno-triler, jer 80 posto sadržaja su razvrat i blud, skandali, afere, vođenje ljubavi. Kod mene je vođenje ljubavi najznačajnije, zato su mi pesme takve i super sam seksualno aktivan tip, isto kao i Suzana” (supruga, prim. ur.).

Kako je počeo sa razvratom: “Bio sam čudo od deteta na bubnjevima, lep kao slika. Upoznao sam prvu ženu u 18. godini, ona je imala 17 i s njom sam proveo idealnih 30 godina braka, a sav taj blud i razvrat desio se tokom tih godina. U knjizi sam filozofski i kao psiholog objasnio kako čovek može biti razvratnik i ostati moralan u isto vreme i kako smiriti svoju strast.” (“Blic Puls”)

Katarina Radivojević,

glumica, nema iluzije, na pitanje da li u Njujorku ima udvarača, “glumica koja važi za jednu od najatraktivnijih dama sa ovih prostora” kazala je: “Da budem iskrena, ne. To je grad koji pulsira kao mašina i u skladu sa tim se i živi. Tamo nemate vremena da se upoznajete sa nekim, svako je sebi prioritet.” (“Blic”)

Slavica Ćukteraš,

pevačica, na pitanje šta bi volela da bude u sledećem životu, ako ga bude, kaže: “S obzirom na to da obožavam papire, u sledećoj reinkarnaciji volela bih da budem sekretarica.” (“Story”)

Adriana Čortan,

voditeljka na TV Avali, govori šta je dobila baveći se novinarskim zanatom: “Dobre strane ovog posla su brojne. Pruža vam se prilika da upoznate mnogo ljudi, sva vrata su vam otvorena, svi događaji dostupni, svuda ste rado viđen gost. Ali, s druge strane, tu negde dolazimo i do trenutka kada mediji postaju zainteresovani za vaš privatni život. To ponekad ne prija.” (“Gloria”)

Ljuba Popčić,

penzioner, tokom letnjeg zatišja ponovo je morao da evocira uspomene iz detinjstva i druženje sa malom Madlenkom:

“**Kurir**”: U srcu Vrnjačke Banje, u kući koja je pre nacionalizacije bila vlasništvo porodice Popčić, a sad je zgrada suda, jedna žena provela je najnevinije doba svog detinjstva. Ta ista gospođa, Madlen Olbrajt, tada Madlenka Jana Korbel.

Lj. Popčić: “Što se tiče te Madlen... Imala je između tri i četiri godine, ja sam u to vreme imao između četiri i pet godina, pred Drugi svetski rat.

Jesmo se družili. Ipak, o njoj imam mišljenje koje ne može da izmeni nikakva trenutna politika. Drugačiju je konotaciju to imalo kad su padale bombe. Naravno da je zanimljivo da je ličnost koja je bila prvi državni sekretar u svetu provodila detinjstvo ovde. Moguće da sam prvi i poslednji Srbin koga je Madlen zagrlila od srca!” (“Kurir”)

Milica Milša,

glumica, “jedna od najlepših”, priča kako je kao sedamnaestogodišnja proglašena za mis Kanskog filmskog festivala, i kako je izgledalo njeno odbijanje da se slika za francuski ‘Plejboj’: “Odbila sam ih sa indignacijom. Pošto sam bila maloletna, urednici magazina pisali su mojim roditeljima sa molbom da mi dozvole da se slikam. Prepiska je trajala mesec dana iako sam rekla da nema nikakve šanse da se obnažim. Čak su me roditelji zaprepasće- no pitali šta je tu toliko strašno. Ali, meni je to bilo jezivo.”

O suprugu Žarku Jokanoviću sa kojim je u srećnom braku: “Stalno leži, a povremeno i sedne. Ja sve nešto trčim, a on leži. Nikada ništa ne radi. Verovatno nije ni vodu pio dok se nije oženio. Pre nego što smo se venčali bio je divan, kuvao je i pravio mi velika iznenađenja, a sada više ne mora. Sve je spalo na mene. Stalno obećava da će ući u kuhinju, čekam i nadam se da će se to desiti, a godine polaze.” (“Ilustrovana politika”)

Bora Đorđević,

muzičar i Srbin: “Imam dosta prijatelja među Hrvatima i ‘deklarisane ustaše’ cene me više kao deklarisanog Srbi- na. U svakom slučaju, više poštujem deklarisanog Hrvate nego one koji nit smrde nit mirišu.” (NIN)

Katarina Vučetić,

manekenka, otkriva: “Svesna sam da savršeni muškarac ne pije, ne puši i ne postoji, pa takvog i ne priželjkujem za sebe.” (“Story”)

Nacionalni meni

Za nemačku kancelarku Angelu Merkel pripremljen je lagani letnji ručak, a glavno jelo na njenom današnjem mediteranskom meniju biće file od tune sa kremom od crvenog luka i vina. Na ručku, koji u čast nemačke kancelarke priređuje predsednik Srbije Boris Tadić, kao predjelo će biti slušene rolnice od tikvica, rikote i pinjola, i fileti crvene paprike sa sirom i pršutom, a tu su i sos od avokada i čeri sa rukolom i pinjolama.

Merkelovoj će kao dezert biti ponuđen mus od malina sa prelivom od bele čokolade, a uz ručak će biti služena vina podruma “Kovačević” – šardone i aurelis. (“Kurir”)

Sanja Marinković,

voditeljka gledane emisije na TV Pink, ali i suvlasnica novinarske škole, poručuje da ništa ne treba prepustiti slučaju, ali i da se na greškama uči: “Prošle nedelje poslala sam SMS poruku mojoj stilistkinji i pitala je šta je osmislila za mene sledeće sezone, a ona mi je odgovorila da ćemo to, kao i uvek, smisliti u hodu. Iskreno, u pravu je jer nam se najbolja ideja uvek desi spontano, pa smo tako jedne godine odlučile da sve vreme nosim odeću u ljubičastoj boji. Ove sezone potrudimo se da izbegnemo previše kratko. Sada kada vidim snimke od pre pet, šest godina, pitam se šta mi je to trebalo.” (“Story”)

Intervju: **Branislava Liješević, umetnička direktorka i selektorka Smederevskog festivala**

Spektakl intime

“Tvrđava teatar nije kopija nijednog drugog festivala. Ima svoje posebnosti, svoje tišine u kojima se svaka izgovorena reč čuje. To je prednost koju danas nemaju ni Budva ni Dubrovnik”

USmederevu, u palati pod otvorenim nebom, koju je u XV veku saziđao despot Đurađ Branković, prošle nedelje je završen međunarodni festival Tvrđava teatar. Njegov ovogodišnji takmičarski program (osam predstava od kojih su dve produkcija, odnosno koprodukcija festivala), svakodnevni prateći programi sa atraktivnim uličnim događanjima, tribina o društvenoj odgovornosti umetnika, i njegovih 25.000 gledalaca, dozvoljavaju ocenu da je za znači samo tri godine Smederevski festival postao i važan i veliki.

Bio je to povod razgovoru sa Branislavom Liješević, umetničkom direktorkom i selektorkom Tvrđava teatra.

Branislava Liješević je dvanaest godina bila direktorka i selektorka dramskog programa festivala Grad Teatar u Budvi, a još pet njegova selektorka i pomoćnica direktora. Tada je ocenjivano da je njen rad znatno uticao i doprineo da Grad Teatar postane jedan od najrenomiranijih festivala na Mediteranu. Zatim je otišla u penziju i u Smederevo prenela iskustvo prethodnog posla.

Foto: M. Milenković

“VREME”: Kako ocenjujete ovogodišnji festival Tvrđava teatar? Čime ste zadovoljni, a čime ne?

BRANISLAVA LIJEŠEVIĆ: Sagledavajući sva tri festivala, smatram da je prvi svojom koncepcijom bio pravo osveženje na kulturnom

prostoru Srbije. Bio je to festival na otvorenom sa paralelnom dimenzijom ambijentalnog teatra koja se odvijala na ulicama i trgu, te u prostoru velikog grada Smederevske tvrđave. Drugi je tu koncepciju potvrdio, a treći pomerio u pravcu u kom želimo da se kreće

festival ubuduće. Smatram da je i ovogodišnji Tvrđava teatar uspeo u meri u kojoj smo očekivali. Ovogodišnji program ima novinu u odnosu na prethodne jer je ostvarena koprodukcija sa teatrom “Letači” iz Strazbura i produkcija, predstave *Ja sam vetar*, po drami norveškog pisca Juna Fosea. Pošto su selekcija i produkcija stvar ličnog odabira selektora, ja sam veoma zadovoljna kako je publika kojoj je namenjen moj izbor sve primila. Prisustvo tolikog broja ljudi na svakoj predstavi, pažnja sa kojom se pratilo njihovo izvođenje, učešće publike na okruglom stolu svake večeri, njihovo duboko razumevanje onog što su videli, daje mi sve argumente da zaključim da je festival postigao onaj cilj kome smo težili. Ja sam u ovom trenutku potpuno zadovoljna, napominjući da sve uvek može biti bolje. Činjenica da ima prostora da rastemo iz godine u godinu znak je da smo počeli dobro i da se razvijamo normalno.

Tokom ovogodišnjeg festivala čula se primedba da Tvrđava teatar propušta priliku da postane festival ambijentalnog teatra, kad mu već Đurđeva građevina to nudi, i da se zadovoljava samo statusom festivala otvorenog teatra. Da li je to tačno?

Rano je za takve kvalifikacije. Festival se razvija iz godine u godinu. Kad smo počinjali, nakon udara svetske ekonomske krize bili smo u dilemi da li uopšte da krenemo. Smatram da smo doneli dobru i hrabru odluku kad smo se usudili da u velikoj finansijskoj neizvesnosti počnemo festival. Počeli smo ga kao kombinaciju ambijentalnog programa i programa na otvorenoj sceni. Uglavnom tako funkcionišu svi takvi festivali u svetu. Svaki od njih ima stalnu scenu na otvorenom na kojoj se odvija gro programa i mnogo manji broj predstava radnih u ambijentu. Po nekoj strogoj definiciji ambijentalnosti ni Budva, ni Dubrovnik, ni Brioni, Split, Ohrid više nisu ambijentalni festivali. Da ne govorim o festivalima koji se odvijaju u nekom antičkom amfiteatru, ili onima koji se odvijaju u poznatim evropskim gradovima. Imam veliko iskustvo

Festivali
dunavskih
tvrđava

u produkciji pravih ambijentalnih predstava. U Grad teatru smo radili Šekspirovu *Buru* na Miločerskoj plaži, *Ivanova* na privatnom imanju na Čelobrdi 200 metara iznad Miločera, *San letnje noći* na dva prostora u gradu, *Zločin na kozjem ostrvu* na ostrvu Sveti Nikola, *Leonsa i Lenu* na Kraljičinoj plaži, i još mnoge predstave. Tačno sam znala gde treba da se igra koji naslov i sa rediteljima obilazila mesta u zaleđu ili na obali gde mogu da se stvore uslovi za odvijanje predstave. Međutim, ne može cela produkcija da se izvede u ambijentu – uobičajeno je da se i na takvim festivalima prikazuju predstave koje dolaze iz klasične scene kutije ili italijanske scene. Imamo primer da je ovog leta na Brionima, na otvorenoj sceni, izvedena predstava *Trst* Ateljea 212, kao i druge gostujuće predstave, što ne umanjuje ambijentalnost tog festivala. Ne može se proizvesti i pozvati toliko ambijentalnih predstava da se ceo program sastoji samo od njih. Jedini ko je u tome uspeo u potpunosti je Ljubiša Ristić sa svojim Ju-festom. Đurđev grad može da bude scena Šekspirovim tragedijama, dramama Korneja, Rasina, nekim antičkim dramama. To znači da nema postavljanja novog teksta, drama koje su nastale u ovom veku. Jedan Jun Fose sa svojom filozofskom dramom ne bi se mogao igrati, sem u Dunavu, što bi bilo neizvesno i rizično, ili u kanalu oko tog grada koji opet nikako ne može “igrati” okean. Scena na otvorenom sa vodom u kojoj su igrali glumci bila je metafora velike vode, okeana i dala uzbudljiv doživljaj borbe sa elementima prirode i suicidalnim mislima jednog od dva junaka ove drame.

Da li naš teatar ima iskustva sa ambijentalnim prostorom? Da li ambijentalni teatar podrazumeva spektakl, a spektakl više novca nego za predstave namenjene pozornici?

Teško je, ali ostvarivo igranje u ambijentu koji traži određena drama. Takvi zahvati poskupljuju produkciju. Potrebno je, na primer, od prirodnog prostora napraviti uslove za izvođenje predstave; postaviti rampu sa reflektorima, napraviti garderobe, šminkernice, gledalište, koje mora biti mobilno da bi se moglo prenositi iz prostora u prostor. Ne podrazumeva se uvek spektakl sem kad je u pitanju neko Šekspirovo delo ili junačka drama koja zahteva konjanike, bitku, veliki broj izvođača na sceni. U ambijentu se može izvoditi i *Čekajući Godoa*, kao što smo u moru na Mogrenu izvodili tu dramu u režiji Bore Draškovića i teatra Promena iz Novog Sada. Pozorišta imaju sve uslove za svoj način stvaranja predstava,

svoje radionice za izradu rekvizita, kostima. Za takve usluge ambijentalni teatar mora tražiti usluge pozorišnih kuća. I to svakako utiče na cenu produkcije pa bila ona spektakl ili manja pozorišna forma.

Kad je osnovan, za Tvrdava teatar se govorilo da je kopija Budvanskog festivala koji ste vodili, da je pokušaj da i Srbija ima ono što ima Crna Gora. Da li je to tačno?

Grad teatar sam napustila posle petnaestog festivala, koji je bio jedan od najboljih u petnaestogodišnjem trajanju. Napustila sam ga upravo zato što je bio na vrhuncu i što su se slutile promene koje nisu išle naruku ovom kulturnom proizvodu Budve i Crne Gore. Da je sreće da Tvrdava teatar može dorasti do visina koje je svojom produkcijom i programom osvojio Grad teatar, ja bih bila ponosna.

Pre svega, Grad teatar je multimedijalni festival, koji osim dramskog, ima vrlo jake programske blokove. Muzički deo programa je mnogih godina bio festival u festivalu sa tematskim programima utvrđivanim za svaku godinu. Pored najvećih imena svetske muzičke scene nastupali su i Krocjer kvartet iz Londona, Lenjingradski solisti i mnogi koji ovih godina nastupaju na Dubrovačkim ljetnim igrama. Likovni blok je pored klasičnih izložbi velikih slikara imao uspešne izlete u konceptualnu umetnost pa su nastupali svetski konceptualci i performer i poput Olega Kulika, ekscentričnog ruskog umetnika, Ilije Šoškića, Jusufa Hadžifejzovića, selekcija Marine Abramović. Trg pjesnika je takođe bio moćan književni festival. Imao je ustanovljenu nagradu, koju su pored naših najvećih pisaca dobili Ronald Harvud, Đerđ Konrad, Jurij Poljakov... I, ne zaboravimo: Grad teatar je trajao pedeset dva dana.

Tvrdava teatar je drugačije koncipiran kao što se može videti, i nije kopija nijednog drugog festivala. Ima svoje posebnosti, svoje tišine u kojima se svaka izgovorena reč čuje. To je prednost koju danas nemaju ni Budva ni Dubrovnik.

Festival je koproducent, odnosno producent dve predstave ovogodišnjeg programa: Visećih snova na Balkanu – kao Ikar sa grupom Flaying People iz Strazbura, i Ja sam vetar Juna Fosea, u režiji Stevana Bodrože. Da li to govori o vašoj finansijskoj sposobnosti da proizvodi te predstave?

Naše finansije su skromne.

Upravo smo se zbog toga odlučili da radimo duodramu, predstavu igrāju Milutin Milošević i Bojan Žirović, a ne spektakl. Morali smo da napravimo neki pomak na trećem festivalu pa smo se odlučili za ovaj komad sa dva lica. Broj saradnika je sveden, svi drugi troškovi smanjeni na minimum. Mislim da je sve to dovelo do predstave koja suštinski kao i verbalno pripada minimalizmu kao trendu dvadeset prvog veka. Junaci naše predstave više psihičkim sredstvima nego rečima igrāju stanje između života i smrti, borbe i pasivnosti, prijateljstva i napuštanja.

Kakvi su planovi sa predstavom Ja sam vetar iz festivalske produkcije? Da li će postati deo repertoara nekog pozorišta?

Ova predstava ima svoju publiku. Za dva dana je hiljadu dvesta ljudi videlo našu produkciju. Mnogi mladi su prepoznali probleme koje ona potencira. Bilo bi neracionalno da se do sledećeg festivala ne igra. Najbolje bi bilo da igra na nekim sličnim manifestacijama. Ako bi, recimo, gostovala u Budvi, mogla bi da se igra na nekoj plaži u uslovima zadatog ambijenta. Može da bude i na repertoaru nekog pozorišta, što ćemo pokušati da ostvarimo.

Vi ste i selektorka i umetnička direktorka festivala. Kako odvajate te funkcije?

Mislim da je najbolje kad se ove dve funkcije spoje. Umetnički direktor sagledava ceo festival sa svim njegovim uslovnostima, dok selektor vrši izbor predstava. Jedno i drugo se dotiču i prožimaju pa je isključeno neslaganje ako je u pitanju jedna osoba, dok u suprotnom može doći do razilaženja u mnogim stvarima, vrednosnom sudu, estetic i drugim elementima koncipiranja programa.

Da li prilikom biranja predstava sarađujete sa festivalom Bitef? Da li vodite računa da i vi i oni ne izaberete istu predstavu?

Mi smo, može se reći, sledbenici Bitefa, koji je ovakav koncept imao u prethodnim decenijama. Bitef se u jednom periodu delimično odvijao u ambijentu grada, na Ratnom ostrvu, Adi Ciganliji i drugim prostorima. I oni kao i mi zavise od vremenskih prilika, a njihov termin je bliži jeseni. Znam da, recimo, zbog kiše nije na Bitefu izvedena predstava Grad teatra *Antigona*

u Njujorku, u režiji Bore Draškovića, koja je trebalo da se igra na Kalemegdanu. Možda je to razlog što se predstave Bitefa sada najčešće odvijaju u zatvorenom prostoru, mada ne uvek u isključivo pozorišnom. Nama sada vrlo imponuje kad nas porede sa Bitefom, ali ćemo biti srećni ako se u takvom pravcu bude razvijao naš festival. Na Bitefu su se edukovale generacije naših mladih reditelja; njegov značaj je neizmeran za našu pozorišnu realnost.

Da li se u kulturi Smedereva oseća uticaj festivala?

Smederevo je grad koji je deset dana živeo sa svojim festivalom, ali je to grad sa već postojećim kulturnim navikama ili bolje reći potrebom za kulturom. Pre ovog festivala grad je imao omladinski teatar Patos, festival Patosofiranje, "Nušićeve dane". U nedostatku profesionalnog pozorišta mladi u Smederevu stvaraju predstave, projekte koji uključuju u rad mlade predstavnike romske populacije. Jedna takva predstava u režiji Salvatora Tramačera, rađena u koprodukciji sa teatrom "Korea" iz italijanskog grada Leče, imala je veliki uspeh u Italiji, gde je prikazana više od deset puta i gde je nagrađena najvećom nagradom za inkluziju. Bila je i u zvaničnom programu ovogodišnjeg smederevskog festivala i dobila specijalnu nagradu. Uticaj festivala ne može biti sporan ako se uzme u obzir fenomen zvani publika. Ako je deset večeri glavni i prateće programe festivala pratilo oko 25.000 ljudi, onda je njegov uticaj nesumnjiv. Pažnja sa kojom se prati program, razumevanje i za predstave koje iskaču iz šablona tradicionalnog teatra, govori da se stvara jedna probirljiva i inteligentna publika koja je spremna da sledi svaku dobru ideju i ostvari pomake i na ličnom planu.

Da li se razmišlja o saradnji festivala sličnih Smederevskom, recimo o saradnji sa Budvanskim i Dubrovačkim festivalom?

Već sam najavila mogućnost takve saradnje. Ne znam u ovom trenutku sa kim ćemo je i ostvariti, ali moguće da će to biti i sa novim letnjim festivalom koji će nastati na Kalemegdanskoj tvrđavi.

Sonja Ćirić

Novi festival

Umetnost koja plovi

OSTRVO:
Katarina Jovanović
i Edin Karamazov

Dunavfest kreće s velikim zadatkom i ciljem: da kulturom promoviše Beograd i Srbiju, i da spaja

Lepa vest na kraju leta: počinje novi festival Dunavfest! Od 31. avgusta do 11. septembra, na prostorima beogradskog dela Dunava, odviđaće se dramski, muzički i likovni programi domaćih i stranih izvođača, s namerom da kulturom promovišu Beogradsku tvrđavu (čiji je Beograd i Srbiju) i Dunav. Ovu zamisao reditelja Nebojše Bradića realizuje Javno preduzeće "Beogradska tvrđava" uz pomoć desetak kulturnih i obrazovnih institucija i – Ministarstva kulture Srbije.

"Namera nam je bila da svemu onom što svakodnevno radimo, dakle čuvamo i promoviramo kulturno nasleđe i organizujemo

kulturne programe, damo nov kvalitet i da sve to skupimo u jedan događaj na atraktivnom prostoru Beogradske tvrđave", kaže direktorka JP "Beogradska tvrđava" Ivana Lučić-Todosić. "Kao što Dunav štitimo od zagađenja tako ovim festivalom štitimo i njegovu kulturu. Kulturno nasleđe nije gotova stvar, ono se istražuje, stavlja u funkciju, a to treba osmisliti. Očekujemo da će naš festival biti povod novim istraživanjima mnogih tema vezanih za Dunav." Ivana Lučić-Todosić naglašava da će ovogodišnji program povezati "Beogradsku tvrđavu sa rekonstruisanom Kulom Nebojša gde će se odvijati veći deo programa, kao i da će pokazati mogućnosti njene multifunkcionalne sale. Mi joj, rekla bih, festivalom dajemo prvi polet. Oživećemo i stare prostore: Barutana će, na primer, pored postojeće izložbe, dobiti nove

Festivali
dunavskih
tvrđava

sadržaje, a pokazaćemo i nove potencijale Beton hale i Ade Huje.”

Dunav će biti direktni učesnik otvaranja festivala: predstava, muzičko-scenski događaj *Poslednje putovanje Rige od Fere* (režija i dramatisacija Nebojše Bradica priče Ive Andrića) počće na brodu koji kreće iz Zemuna, a završiće se u Kuli Nebojša, sledom poslednjih dana života grčkog revolucionara Rige od Fere. Osim *Poslednjeg putovanja*, u Kuli Nebojša će biti i *Ostrvo*, koncert loutiste Edina Karamazova i prvakine Beogradske opere (i njene upravnice) Katarine Jovanović – pokušaj otkrivanja kako muzika Baha, Hendla i De Falje korespondira sa prostorom u kome je pogubljen Riga od Fere. Prvi put će biti izvedena i kompozicija *Istar*, nazvana po staroslovenskom imenu donjeg toka Dunava, čiji je autor Ivan Brkljačić,

a *Muzika na vodi* je naslov koncerta Kamernog orkestra Gudači svetog Đorđa.

Prostoru Barutane su namenjeni koncerti “mlađe” muzike, izložbe i radionice. Švedski saksofonista Mats Gustafson i njegov bend sviraće džez kompozicije svoje zemlje iz pedesetih i šezdesetih godina prošlog veka, mađarski cimbalista Kalman Balog sa Džipsi cimbalom bedom predstavice romsku muziku raznih regiona ovog područja, a Boris Kovač i kvintet La kampanela sviraće mešavinu roka i džeza. U Barutani će biti i multimedijalni program *Ale i bauci*, izložba crteža i animirani film Rastka Čirića – zanimljivo predstavljanje bića iz srpske

АЛЕ

БАУЦИ OGRES & BOGIES

СКРОМАН ПРЕГЛЕД ЧУДНОВАТИХ БИЋА НА ТЛУ БАЛКАНА
И ПОКУШАЈ РЕКОНСТРУКЦИЈЕ ЊИХОВОГ ИЗГЛЕДА
ОБЈЕКТИВНИМ ОКОМ РАСТКА ЧИРИЋА НА ОСНОВУ
ШТУРИХ ИЗЈАВА МАЛОБРОЈНИХ ОЧЕВИДАЦА.

A MODEST OVERVIEW OF STRANGE CREATURES FROM THE
BALKANS AND AN ATTEMPT OF RECONSTRUCTION OF THEIR
SHAPES BY THE RASTKO ČIRIĆ'S OBJECTIVE EYE, ACCORDING
TO THE POOR DESCRIPTIONS OF A FEW EYEWITNESSES.

Мултимедијална изложба пртежа РАСТКА ЧИРИЋА и децја радниона ИВЕ ЧИРИЋ
Multimedia exhibition by RASTKO ČIRIĆ and Children's Workshop led by IVA ČIRIĆ

ДУНАВФЕСТ / DUNAV FEST - DANUBE FEST / 31. 8 ~ 11. 9. 2011

mitologije (poznatih iz istoimene knjige Aleksandra Palavestre), i radionica za najmlađe *Ala za sat* Ive Čirića.

Na Adi Huji, mestu gde su živeli Kelti, biće izložba o njima, ali i degustacija vina Podunavlja, dok se Beton hala ispostavila pogodnom za *Podunavljem Srbije sa Feliksom Kanicom*, izložbu crteža nepristrasnog putnika Feliksa Kanica (autor Đorđe Kostić) i izložbu *Stranci u Beogradu* o Đorđu Vajfertu, Geci Konu, Davorinu Jenku, Fransisu Makenziju, Arčibaldu Rajsu, Ignjatu Bajloniju i drugim stranim državljanima koji su uticali na Beograd.

Cilj Dunavfesta po Nebojši Bradicu, koji je

i predsednik Umetničkog saveta festivala, jeste “da kulturno nasleđe Beograda i Srbije koristi kao inspiraciju za nova umetnička dela, aktivira novu publiku i podstiče stvaralaštvo mladih. Dunavski festival na Beogradskoj tvrđavi će biti važna međunarodna inicijativa Srbije za Dunavsku strategiju, pokreneće brojne aktivnosti na polju umetničke muzike, dizajna, dramskog stvaralaštva i umetničkog obrazovanja. Umetnici iz različitih zemalja Dunavske strategije će učestvovati u zajednički stvorenom umetničkom konceptu. Na taj način će Dunav ponovo promovisati zajedničko kulturno nasleđe i biti plodna osnova za razvoj kreativnosti.” Dokaz ovoj nameri je virtualni Muzej Dunava, čija je izrada u toku. Kako najavljuje Ivana Lučić-Todosić, u ovaj projekat će biti uključene sve Dunavske zemlje: kulturnom nasleđu srpskog dela Dunava, a na njegovim obalama je preko 20 arheoloških lokaliteta i sedam tvrđava, biće priključena baština i ostalih država koje ulepšava Dunav.

I tako, po Nebojši Bradicu “umetnost ploviti, ove godine prvi put. Plovidba je stalna promena, neminovnost i nezaustavljivost promene. Podrazumeva fluidnost i avanturu. Ona znači grananje i sakupljanje, tokove koji se sabiraju u maticu, ali i šire u deltu”.

Sonja Čirić

Festivali
dunavskih
tvrđava

Jedan trijumf u devet priča

- Daniel Kehlmann: SLAVA
- prevela Latica Bilopavlović Vuković
- Fraktura, Zaprešić 2011.

Kako je neobično što nas je tehnika preselila na svijet bez čvrstih mjesta. Govorimo niotkuda, možemo biti svugdje, a budući da se ništa ne može provjeriti, sve što zamislimo u biti je i istinito. Ako mi nitko ne može dokazati gdje sam, ako čak ni ja nisam s tim skroz-naskroz načisto, gdje bi bila instanca koja odlučuje? Stvarna i čvrsta mjesta u prostoru postojala su prije nego što smo posjedovali malene voki-tokije i dok još nismo pisali pisma koja su u trenutku odašiljanja već na cilju.

Danijel Kelman (Daniel Kehlmann), rođenjem Bavarac (1975) koji živi u Beču, jedna je od ovećih evropskih književnih zvezda u poslednjoj dekadi, barem kad se radi o onim piscima koji ne odstupaju od onoga što je kanonizovano kao „ozbiljna“ iliti „umetnička“ književnost, dakle, po strani od megapopularnih žanrovskih niša, koje su jedan (para)literarni svet za sebe. Najviše je slave, moglo bi se reći, zahvatio romanom *Merenje sveta*, prevedenim i na srpski, kao i knjigom *Malerovo vreme*, ali je literarno najzбудljiviji ipak bio s romanom *Ja i Kaminski*, na vreme prevedenim i kod nas (v. Vreme br. 797).

Na tog i takvog Kelmana, zaigranog i briljantnog, podseća nas i njegov novi(ji) roman *Slava* (izvorno iz 2008), kao njegovo svakako do sada najrazrađenije delo, štaviše, pravi trijumf pripovedačkog umeća. A čitalac zna šta to znači, to jest čime će biti nagrađen ako se poduhvati takve knjige: čistim užitkom kao osnovnim i nezaobilaznim pra-principom, razlogom, smislom i suštinom vaskolike erotike čitanja...

Slavu je pisac podnaslovio kao „roman u devet priča“, i zaista se ne može biti tačniji od toga. Svaka od ovih proznih celina savršeno funkcioniše sama za sebe, i kada biste je čitali bez svesti o postojanju „tekstualnog ostatka“ koji zajedno sačinjava *Slavu*, na primer, kad biste je čitali u nekom književnom časopisu, ništa vam ne bi bilo „sumnjivo“. A opet, *Slava* je romaneskni tekst par excellence, a ne tek zbir priča nekako ovlašno ulančanih tek toliko ne bi li nekako bile povezane u jednu

veću celinu, žanrovski hermafroditiku.

Bivajući u ne baš nezatnoj meri svojevrstnom tragikomedirom zabune, roman *Slava* isprepliće sudbine svojih junaka na naj(za)čudnije moguće načine, mada opet i dosledno bez onog „sudbinskog“ mistifikatorstva kakvom se rado utiču mediokritetski pisci uzalud pokušavajući da iskroje priču i isfircaju joj junake, a da se nigde ne vide šavovi... U prvoj priči Ebling, tehničar u telekomunikacionoj kompaniji, kupuje nov mobilni telefon sa, ispostaviće se, „starim“, od nekoga već korištenim brojem, mada će ga svi uveravati da je to „nemoguće“. Još kad se ispostavi da je taj broj verovatno pripadao slavnom glumcu za kojim se lomataju žene, sivi i anonimni mediokritet Ebling će se polako opustiti i doći na nekoliko, hm... kreativnih ideja. Naposletku, zašto pomalo ne biti neko drugi, „kome nije muka od onoga što jeste“, što bi rekao Jovan Hristić? U jednoj od narednih priča, taj će se isti slavni glumac, Ralf Tanner, suočiti sa ozbiljnom insuficijencijom identiteta: on je „sam sebi postao nestvaran“, a koliko će uopšte vremena moći da protekne dok i drugima ne postaneš nestvaran, to jest, dok prestanu da ti veruju da si to zaista - ti...

Za ove je zapetljancije zaslužan, dakako - pisac. A on se u ovoj knjizi zove Leo Richter, i poprilično je egocentričan, pekmezast, naprazno paranoičan, zapravo, u osnovi

čovjek-iz-više-kalse koji je navikao da u njegovom svetu sve bude potaman, pa će praviti dramu i od običnog kašnjenja voza... A u međuvremenu će, budi na oprezu čitaocu, biti opsednut idejom o pisanju „romana bez glavnog lika“! Njegova, recimo, devojka Elisabeth, „lekarka bez granica“, videla je i osetila užase i patnje o kojima Leo zapravo ne zna ništa; utoliko joj sopstvena iskustva deluju kao iskustva stvarnosti, a Leova više kao nekakvo elegantno vetropirstvo, mada teško odoljivo. Kako god, pošto je Richter i autor,

kako od njega saznajemo, priče o neizlečivo bolesnoj ženi koja odlazi u Cirihi na kliniku za eutanaziju, eto nam i te priče u knjizi; no, hoće li ona uopšte ikada dospeti na tu kliniku? To je jako neizvesno, s obzirom da će je tamo povesti zagonetni *pleased-to-meet-you*

lik pomalo ne-od-ovoga-sveta, a koji se povremeno pojavljuje u *Slavi*, ne bi li još malo iskomplikovao stvari tamo gde treba... Kako god, razmaženom Leu će biti *smor* da putuje u neki Tadžikistan, Uzbekistan ili tako negde na nekakvu konferenciju, pa će tamo otići Marija Rubinstein, spisateljica krimića; i dakako, zauvek će se izgubiti u zaumnom svetu Istoka, sačinjenom od bede, korupcije, savršeno nerazumljivih običaja i shvatanja i, uopšte, neke zapadnjačkom mozgu pouzadne neprozirnosti ljudi i stvari. Priča na nivou ludila Ilje Stogoffa... Nazad k telekomunikacijama: šef će te firme - s karakterističnim užasom pred „nestvarnošću“ situacije - voditi dvostruki život, muževljevske i preljubničke, i ta će se priča - koja opet nije, kao i skoro sve u ovoj knjizi, ništa drugo nego priča o krhkosti i nestalnosti naših identiteta - okončati svojevrstnim *razgolićavanjem kao olakšanjem*, u više mogućih smislova... U međuvremenu, zavaravajući trag, na nekakvu će konferenciju morati da pošalje najneuglednijeg među potčinjenima, grotesknog Mollwita, jednog od onih internetsko-forumaških pacova čija je egzistencijalna

stvarnost u svakom smislu i aspektu posve mizerna, i koji otuda svoj „pravi“ život zapravo žive na webu, pod pseudonimom, kao sablasti modernog doba, dokono i napadno toročuci o pitanjima i ljudima o kojima ne znaju ništa, to jest, znaju taman toliko da im se neizdržno pričini da nešto znaju... I gde će, to jest - na konferenciji, naleteti na sirotog Lea Richtera, urnisanog već od takvih likova, od nametljivih *duhovnih parazita*... Koji Richter, pak, koliko god poznat pisac bio, ne može da se meri sa svojevrstnim latinoameričkim new age guruom Miguelom Auristosom Blancosom (čuj - Blancos!), bezveznim mistifikatorom čija pseudomudra tručenja pobožno gutaju milioni... Ako ste naslutili kakvu zločestu aluziju na nekakav stvarnosni koeljevski (id)entitet, ne mogu vas osuditi. Kako god, Blancos je još jedan od lajtmotivskih likova koji se virtuelno pojavljuju u valjda svim celinama ove knjige, da bi u jednoj od priča postao glavnim junakom, i čak dobio šansu da časno okonča svoj bezvezni, prevarantski život; hoće li je iskoristiti? Recimo da to zna samo Leo Richter, ili čak ni on.

Slava kroz svojih devet priča pomalo funkcioniše baš u skladu sa znamenitom „teorijom haosa“ (koja je i sama, da se ne lažemo, znatnim delom popularizatorska mistifikacija): mali, sitni životni trikovi, smicalice ili beznačajna odstupanja od rutine, mikronski ispadi iz uobičajenog toka stvari, koji su jedva primetni u jednoj priči, u nekoj od narednih - ili čak, čitalac retroaktivno shvata, u nekoj od prethodnih! - izazivaju ogromna, sudbinska pomeranja i lomove. Na koncu, Danijel Kelman na sjajan način ostvaruje san Lea Richtera: ovo jeste „roman bez glavnog junaka“, no nipošto i roman bez romana: *Slava* je knjiga iza koje stoji besprekorna autorska inteligencija i duh (bez sekire), koji čeka čitaoca spremnog na avanturu. Naravno, većini će uvek biti milija „dubina“ vejanja ovejanosti suština jednog Miguela Auristosa Blancosa, ali dobro sad - možda i za njega ima nade, samo ako skupi hrabrosti da neopozivo presudi sopstvenom postojanju!

Teofil Pančić

Rat u Libiji

Odsudna bitka

Praćena televizijskim kamerama u direktnom prenosu, bitka za Tripoli je u utorak uveče, kada ovaj broj “Vremena” odlazi u štampu, još trajala. Izveštači su javili da su pobunjenici ušli u kompleks Bab al Azizija, rezidenciju Gadafija, u čijoj blizini se nalazi i hotel Riksos gde su smešteni strani novinari. U toku dana je NATO u više navrata bombardovao kompleks oko koga su trajale žestoke borbe, a novinari su izveštavali da pucnjava i eksplozije odjekuju i u drugim delovima grada. I pored kamera i novinara u srcu zbivanja, često potpuno kontradiktorne vesti su smenjivale jedna drugu

Dok je pažnja čitavog sveta bila usmerena na Tripoli, na mestima gde kamera i novinara nema goreli su i drugi gradovi. Telefonski sistem u Libiji već daniima funkcionise otežano ili uopšte ne radi, ali su svedoci sa lica mesta u utorak “Vremenu” uspjeli da kažu da se borbe vode i u nekim gradovima između Tripolija i granice sa Tunisom, poput Zuaru i Al Đamila. Na tom delu obalskog pojasa su mesta u kojima većinu čine pristalice i protivnici Gadafija izmešana kao na leopardovoj koži – pretežno berberska Zuara je od početka bila protiv pukovnika, uz Gadafija su bili susjedni Al Đamil, Al Đelat, Sabrata, Surman, na ustanak se još na početku digla Zavija... Razgovor telefonom, uz loše veze, otežava i strah

koji već mesecima pritiska Libijce, jer dok napetost raste, nikada se ne zna ko bi razgovor mogao čuti i kako ga protumačiti. Već daniima u većini gradova nema struje, što je na paklenoj avgustovskoj vrućini neopisiv problem, u prodavnicama nema hrane. Mnogo je izbeglica iz gradova u kojima mesecima traju sukobi, poput Misrate. Iz svake reči izbija neopisiv strah od toga šta donosi budućnost, kako će se, ukoliko mesto bude osvojeno od “druge” strane, pobednici ponašati prema “lojalistima” ili “protivnicima”. Informacija iz Sabrate, gradića poznatom po savršeno očuvanom rimskom amfiteatru koji je pod zaštitom UNESCO-a, kaže da se, pošto su ga zauzeli pobunjenici, nije desilo ništa drastično, ali u svetskim medijima su

se povremeno mogle naći vesti da pobunjenici pljačkaju neka mesta koja osvoje, ubijaju i proteruju stanovništvo, navodno se sveteći pristicama Gadafija. Slične vesti su stizale i na početku sukoba, kada je Gadafijeva vojska ušla u pobunjenu Zuaru.

PRIPREMA ZA NAPAD: Napad na Tripoli je dugo pripreman. Kada su u februaru počeli sukobi, pobunjenici su zauzeli istočni deo zemlje i najavljivali pobedonosni marš na glavni grad, ali su se Gadafijeve snage brzo pribrale i krenule u kontranapad nadomak Bengazija. Posle munjevitog donete rezolucije Saveta bezbednosti UN-a i intervencije koja je odmah počela, pobunjenike su samo avionske bombe zemalja koalicije spasle poraza. Usledilo je

Fotografije: REUTERS

nekoliko meseci bitaka različitog intenziteta, ali linije fronta skoro da se nisu pomerale.

Onda je krajem juna u vrhu NATO-a preovladalo mišljenje da pobunjenici nisu u stanju dotadašnjom taktikom da slome Gadafija, čak ni uz pomoć NATO bombardera. Francuski "Figaro" je obelodanio plan koji je uključivao opkoljavanje Tripolija. Jasno je bilo da se Tripoli, koji se nalazi na putu koji povezuje istok i zapad Libije, mora odseći sa svih strana.

Krajem juna su stigle vesti da Francuska dotura oružje pobunjenicima, najviše po gradovima i siromašnim selima Džebel Nafusa (Zapadnih planina), naseljenim uglavnom Berberima, koji su tradicionalno bili protiv Gadafija. Uz pešadijsko oružje, ručne bacače, protivtenkovsko

Gde je pukovnik

Rat dezinformacijama trajao je uporedo sa pravim sukobima. Stejt department je u subotu objavio da su Gadafi i njegova dva sina pobjegli iz zemlje, dodajući da za to nema potvrdu. Britanski sekretar spoljnih poslova Vilijem Hejg tvrdio je da se Gadafi uputio ka Venecueli, svetski mediji licitirali su da je pukovnik u Čadu, Alžiru, Angoli... Gadafi se više puta obraćao svojim sledbenicima audio porukama, pozivajući ih u odlučujući boj, ali ni u utorak uveče nije bilo informacije gde se Moamer el Gadafi tačno nalazi.

oružje, ustanicima su dati i laki tenkovi i oklopna vozila. Mada je reakcija zemalja koalicije bila naizgled ljutita, jer su Francuzi oružje doturali, po zvaničnoj verziji, bez saglasnosti sa ostalim članovima koalicije, ta priča je brzo utihnula i naoružavanje je nastavljeno. Španija i mnoge afričke zemlje su uzalud upozoravale da je deo oružja dospeo u ruke grupa povezanih sa Al kaidom islamskog Magreba, trgovaca drogom i ljudima, i da će to u budućnosti imati teške posledice po stabilnost zemalja regiona. Libijska mornarica je početkom jula kod Tripolija presrela dva broda natovarena katarskim oružjem za pobunjenike, i bilo je jasno da se postavlja scena za konačan obračun. Turski ministar spoljnih poslova ►

Sirija: Strah od libijskog scenarija

Zaoštrava se situacija u Siriji, u kojoj već mesecima bukne nemiri. Pritisak međunarodne zajednice na sirijski režim je porastao nakon što je Barak Obama prošle nedelje, prvi put od početka nemira, direktno pozvao sirijskog predsednika Bašara el Asada da se povuče sa vlasti. Visoka predstavnica za spoljnu politiku i bezbednost EU Ketrin Ešton je, nakon poslednjih nemira, izjavila da je Asad izgubio legitimitet i da EU planira pooštavanje sankcija Siriji.

Asad je okarakterisao pozive međunarodne zajednice kao "bezzvredne" i rekao da bi vojna intervencija na Siriju mogla da ima veće posledice po one koji bi je izvršili, nego što bi oni mogli da podnesu, iako se o takvoj intervenciji, za sada, samo spekulira. "Bezbednosna situacija je postala znatno opasnija tokom poslednjih nedelja, a naročito prošlog petka. Sposobni smo da se sa tim izborimo. Nisam zabrinut", rekao je sirijski predsednik u intervjuu državnoj televiziji. Četrdesetominutni intervju je prvo obraćanje Asada javnosti još od 4. juna. Asada su, pored Amerike, na silaženje sa vlasti pozvale i brojne zemlje EU, poput Velike Britanije, Francuske, Nemačke i Španije. Sirijski predsednik i dalje obećava reforme koje je najavljivao međunarodnoj zajednici već pet meseci, aludirajući na predstojeće parlamentarne izbore 2012. godine. Rusija i Turska su zauzele stav da legitimnu ostavku predsednika može tražiti jedino sirijski narod.

Zabrinutost za trenutnu situaciju pokazale su i Ujedinjene nacije, koje su prošle nedelje u Siriju poslale Humanitarnu delegaciju kako bi ustanovile u kojoj meri postoji kršenje ljudskih prava. Kako prenose svetski mediji, u gradu Homsu je grupa demonstranata opkolila vozilo UN-a, ističući SOS parole, a dvoje ljudi je poginulo u napadu bezbednosnih snaga na pobunjenike koji su se okupili kako bi susreli misiju UN-a.

Ohrabreni razvojem situacije u Libiji, sirijski pobunjenici na internet sajtovima poručuju Asadu da će on biti sledeći. Društvene mreže poput Fejsbuka i Tvitera su sredstvo koje se koristi kao motor protesta. Fejsbuk grupa "Sirijska revolucija 2011", sa oko 200.000 aktivnih članova, na proteste poziva pod sloganom "Petak početka pobeđe". Teško je ustanoviti ko stoji iza pomenutih grupa. Protok informacija o dešavanjima u Siriji je od početka nemira otežan, a u javnosti se pojavljuju oprečne informacije o aktivnostima vlasti i opozicije. Protesti su sredinom marta počeli u Deri, na jugu zemlje, da bi se širili i na ostale delove, uključujući Damask, Homs, Rastan, Deir al Zuru, Latakiju. Od početka nemira u Siriji, prema procenama sirijske Organizacije za ljudska prava, poginulo je oko 2000 ljudi, a hiljade ljudi se vodi kao nestalo. U izveštajima o broju nastradalih u nemirima, državna televizija Sirije je, po izjavama pripadnika antirežimskih

Ahmet Davatoglu zalagao se da tokom svetog muslimanskog meseca ramazana, koji je počeo 1. avgusta, bar ne bude civilnih žrtava, ali je francuski ministar spoljnih poslova Žipe rekao: "Predstavnici zemalja sa većinskim muslimanskim stanovništvom jasno su dali do znanja da ne postoji protivrečnost između ramazana i vojnih operacija. One upravo služe za štiti civilnog stanovništva."

Početkom avgusta počela je bitka za Zaviyu, grad udaljen pedesetak kilometara zapadno od Tripolija, važnu luku u kojoj se nalazi i rafinerija. Istovremeno, pobunjenici napadaju i Zliten, 150 kilometara istočno od Tripolija. Sredinom avgusta, NATO baca letke po Tripoliju

upozoravajući stanovništvo da se snabde vođom i hranom jer sledi odsudna bitka. U Zaviyi i Zliteni su se danima vodile strahovite borbe sa mnogo žrtava na obe strane. Kada su prošle nedelje Zaviya i Zliten pali u ruke ustanika, Tripoli je bio odsečen.

NAPAD: Napad na Tripoli počeo je u subotu. Pobunjeničke snage krenule su iz Zaviye i Zliteni, kao i iz Garjana, grada na obroncima Džebel Nafusa, oko osamdeset kilometara južno od Tripolija. Sa mora su se iskrcali pobunjenici koji su stigli iz Misrate, avioni NATO-a su besomučno bombardovali delove Tripolija, naročito oko kompleksa Bab al Azizija. Pobunjenici su zatražili od NATO-a da pošalje u borbu

više helikoptera "apač". Portparolka NATO-a Oana Lungescu rekla je da NATO štiti odstupnicu pobunjenicima, pucajući na tenkove ili neka druga oklopna vozila koja kreću u napad na njih. Pobunjenici su preuzeli kontrolu nad vojnim kasarnama na zapadnom ulazu u Tripoli, gde su bili i magacini sa oružjem i municijom, a iz zatvora u Maji, 25 kilometara zapadno od Tripolija, pustili su na slobodu više desetina zatvorenika.

U Tripoliju su u subotu počele ulične borbe, koje su se nastavile i tokom noći. Stizale su vesti svetskih medijskih kuća da je ceo Tripoli već tada pao, da se garda libijskog lidera predala pobunjenicima koji su zauzeli aerodrom i državnu televiziju. Pobunjenici su objavili da su zarobljeni Gadafijski sinovi Seif al Islam, Sadi i Mohamad, a njegov sin Hamis i šef obaveštajne službe Abdulah Sanusi ubijeni. Na Zelenom trgu, srcu Tripolija, pobunjenici su proslavljali pobeđu, a po izveštajima zapadnih medija ustanike su po ulasku u Tripoli dočekali građani koji su u znak pozdrava pucali u vazduh. NATO je tokom noći objavio da će obustaviti vazdušne napade, uz najavu da će nastaviti nadgledanje libijskog neba dok to bude potrebno.

U ponedeljak su stigle vesti o borbama Gadafijskih snaga i pobunjenika kod Bukameša, mesta ključnog za kontrolu graničnog prelaza prema Tunisu, i da borbe u Tripoliju još traju. BBC je javio i da, po rečima stanovnika Tripolija,

ORUŽJEM PROTIV NARODA: Predsednik Sirije Bašar el Asad

snaga, od početka nemira navodila manje brojeve nastradalih od onih koji su se mogli pročitati u izveštajima svetskih medija i novinskih agencija. Sirijska Vlada je u više navrata izjavila da su vatru na pripadnike policije i vojske otvarali pripadnici "naoružanih bandi". Međunarodna zajednica je najpre reagovala "oštrim osudama" nasilja.

naoružani ljudi upadaju u kuće i otimaju stvari, a na meti su i strani novinari. Tokom dana i cele noći čula se vatra iz pešadijskog naoružanja, teškog oružja, eksplozije. U noći između ponedeljka i utorka pronela se vest da je Gadafijev sin Mohamad, koga su ustanici zarobili, uspeo da pobjegne, a u toku noći se u hotelu Rikso, koji je smešten u delu grada u blizini kompleksa Bab al Azizija, među stranim novinarima pojavio Gadafijev sin Seif al Islam. Novinarima je rekao da je došao da bi opovrgao laž o svom hapšenju, izjavio je da je njegov otac na sigurnom, da je Tripoli pod kontrolom Gadafijevih snaga i da su pobunjenici samo upali u klopku.

Mada su i jedna i druga strana u utorak tvrdile da kontrolišu veći deo grada, dopisnik BBC-ja iz Tripolija je tog dana izveštavao da je situacija potpuno nejasna i da se borbe još vode u mnogim delovima grada. Broj poginulih u prva tri dana bitke za Tripoli je nemoguće tačno utvrditi, a optimističke procene polaze od 2000 žrtava na obe strane. Nema vesti ni šta se dešava u ostatku zemlje, u gradovima koji su bili čvrsta baza Gadafijevih pristalica, poput Sebhe i Gadamesa u pustinjskom delu Libije, i Sirta, grada u čijoj je blizini rođen Gadafi. Mediji su preneli da je libijska vojska u ponedeljak ispalila iz Sirta tri projektila "skad" na Misratu.

PODELA PLENA: Borbe su još trajale na sve strane kada je počela podela plena i preračunavanje gubitaka. Britiš petroleum se oglosio

čim su se pronele vesti o padu Gadafija, najavljujući vraćanje u Libiju "čim se za to stvo-re uslovi". Italijanska kompanija Eni poslala je ekipu tehničara u istočnu Libiju, kako bi se što pre osposobila naftna postrojenja. Osim italijanske kompanije i BP-a, ugovore sa libijskim vlastima imali su i austrijski OMV, kao i nekoliko američkih, kineskih i ruskih kompanija. Libijski pobunjenici najavili su da će, kada konsoliduju vlast u zemlji, pristup libijskoj nafti imati pre svega Italijani, Francuzi i Britanci, a da će probleme u saradnji sa Libijom imati Brazil, Kina i Rusija, zemlje koje su bile uzdržane tokom sukoba. Kineski zvaničnik Ministarstva trgovine Ven Džongliang izjavio je da se kineske investicije u Libiji procenjuju na 18 milijardi dolara i da se nada da će saradnja biti nastavljena pošto se ponovo uspostavi stabilnost u Libiji. "Ruskim naftnim kompanijama neće se dozvoliti da obnove proizvodnju u Libiji, ukoliko pobunjenici i NATO svrgnu Gadafi-jev režim", izjavio je predsednik rusko-libijskog poslovnog saveza Aram Šegunc. Ruske kompanije su u osvajanje nalazišta nafte i gasa u Libiji uložile stotine miliona dolara. Pre vojne intervencije, Libija je proizvodila oko 1,6 miliona barela nafte vrhunskog kvaliteta na dan, i bila četvrti afrički i dvanaesti svetski izvoznik.

Pobunjenicima su pare počele da pristižu i sa drugih strana. Priznanje Prelaznog nacionalnog saveta (PNS) kao legalne vlade omogućilo je, na primer, da ih SAD pomaže i sredstvima

EU i SAD su u maju uvele sankcije Siriji na izvoz oružja i zabranile ulazak sirijskih funkcionera u zemlje EU. Reforme i smirivanje situacije koje je Asad nekoliko puta obećavao međunarodnoj zajednici se nisu dogodile. Jedno od ispunjenih obećanja jeste uklanjanje vanrednog stanja u državi. Vanredno stanje je ukinuto u aprilu, nakon četrdeset osam godina. Osim Rusije i Turske koje legitimnost Asadovog odlaska sa vlasti povezuju sa voljom sirijskog naroda, ostatak međunarodne zajednice, uključujući i arapske zemlje, pozvao je Asada da siđe sa vlasti i okonča petomesečni kaos u zemlji.

Bašar el Asad je na vlasti od 2000. godine, kada je nasledio svog oca Hafeza el Asada, koji je na vlast došao 1970. godine vojnim pučem. Za vreme četrdesetogodišnje vladavine članovi porodice Asad su na mnoge važne državne funkcije postavljali pripadnike šiitske sekte alavita, kojoj i sami pripadaju. Alaviti predstavljaju versku manjinu u zemlji, a većina stanovništva pripada sunitima.

Dok se višemesečni zaplet u Libiji približava kraju, poslednja dešavanja u Siriji pokazuju da se Sirija kreće u pravcu koji će teško dovesti do bilo kakvog normalnog i mirnog razrešenja situacije u zemlji. Ono što je sigurno je da će specifičan geopolitički položaj Sirije svakako uticati na dalji tok događaja.

Petra Živić

koja su zvanično nazvana "Gadafijevim novcem", odnosno parama libijske države na računima američkih banaka koje su bile zamrznute na početku sukoba. Reč je o 30 milijardi dolara, a deo zamrznutih sredstava su PNS-u na raspolaganje još ranije stavile Francuska i neke druge evropske zemlje.

I dok trenutno deluje da pobunjeničkom pokretu, od mnogih zemalja sada prihvaćenom kao zvanična vlast, novac trenutno neće predstavljati problem, čak i zapadni saveznici već strahuju od dubokih razdora koji u pokretu postoje od samog početka. Najistaknutiji predstavnici su bivši Gadafijevi saradnici, poput Mustafe Đalila, bivšeg ministra pravde i predsednika PNS-a, koji se ustanicima pridružio na početku pobune. Sam Đalil ističe da će se suditi svim Gadafijevim saradnicima za ono što su počinili, makar suđenje uključivalo i njega, ali u tako nešto teško je verovati. Ono što se obično naziva upravljačkom elitom zemlje, kao i najveći deo visoko obrazovanih, bio je na ovaj ili onaj način povezan sa Gadafijevom vlašću, pa će sigurno i u budućoj učestvovati. Mnogo dublje podele su po nekim drugim šavovima. To se najviše videlo kada je 28. jula ubijen šef vojske pobunjenika *Abdel Fatah Junis*, bivši ministar policije, koji je 40 godina bio blizak Gadafijev saradnik. Junus je ubijen nakon što je pozvan da se pojavi pred pravosudnom komisijom koja istražuje vojne operacije, pod nerazjašnjenim okolnostima, mada je ►

ubica uhapšen. Njegovo ubistvo izazvalo je previranja u Nacionalnom savetu, pleme iz koga Junis potiče najavilo je osvetu. Javna je tajna da su u redovima pobunjenika i mnogi borci

koji su se u Avganistanu i Iraku borili na strani Al kaide i da su mnogi islamisti u redovima pobunjenika članovi Islamističke borbene grupe, koja ima tesne veze sa Al kaidom. Oni su

Komentari

Brojni svetski zvaničnici pozivali su prethodnih dana Moamera el Gadafiga da se preda, ocenjujući da je pobeda pobunjenika izvesna, i najavili pomoć novim libijskim vlastima. Među prvima su to učinili čelnici zemalja koje čine koaliciju koja bombarduje Libiju. Predsednik SAD Barak Obama pozdravio je još tokom vikenda “pad tiranina” i “režima koji je vladao gvozdenom pesnicom”, dodajući da je “narod Libije pokazao da je želja za slobodom jača od svakog pritiska”. SAD su pozvale Nacionalni prelazni savet da poštuje ljudska prava, očuva institucije države, da se ne sveti Gadafigijevim pristalicama i što pre krene prema demokratiji. “Posle pada Gadafigijevog režima Libiji će najverovatnije biti potrebne međunarodne trupe”, rekao je predsednik američkog Saveta za međunarodne odnose Ričard Has. I šef odbora za međunarodne odnose ruske Dume Konstantin Kosačjov ocenio je da je “situacija za Gadafigiju dostigla tačku sa koje nema povratka”, da on mora priznati poraz i povinovati se volji naroda. U mnogim ambasadama Libije po svetu, između ostalog i u Beogradu, zelene libijske zastave zamenjen su zastavama libijske monarhije, koje koriste pobunjenici. U nekim ambasadama su zastave menjali zaposleni koji su priznali nove vlasti, u nekim, poput Beograda i Sarajeva, to su činili državljani Libije, mahom studenti.

pre pobune oslobođeni iz zatvora na osnovu Gadafigijeve amnestije. Na slikama i snimcima pobunjenika često se vide ljudi dugih brada kakve ni oni koji su godinama po Libiji živeli nisu često vidali, ne zato što sama brada znači da je neko opasan, već zato što to u Libiji nije bilo uobičajeno.

DOLARSKA VEZA: Svet uglavnom pozdravlja “pad libijske diktature i brutalnog tiranina”, ali mesta za radovanje i trijumf nema, ma šta ko mislio o Gadafigiju i njegovoj vladavini. Bilans šestomesečnog rata je hiljade mrtvih, desetine hiljada ranjenih, stotine hiljada izbeglih, razorena zemlja. Koliko je civila poginulo i ranjeno kao kolateralna šteta u 7500 vazdušnih udara NATO-a, započetih da bi se “civilni zaštitili”, nikada se neće tačno utvrditi. O sudbinama stotina hiljada crnih afričkih imigranata koji su radili u Libiji i morali da beže ili od rata ili od ustanika koji su ih smatrali Gadafigijevim plaćenicima, ne priča se mnogo. Prema

podacima humanitarne organizacije Sent Edidio, najmanje 1820 emigranata iz severne Afrike, većinom poreklom sa juga Sahare, udavilo se od početka godine na Mediteranu, u pokušaju da sa obala Libije stignu do Evrope. Uz nadu da bi kraj rata mogao doneti kakvo-takvo smirivanje, mnogo izvesnije deluje scenario po kome Libiju čeka "irački slučaj", borbe različitih ideoloških, verskih, nacionalnih i interesnih grupa, dugotrajna nestabilnost.

Taj scenario uključuje i trag novca koji u Iraku vodi do moćnih naftnih kompanija, firmi koje dobijaju unosne poslove poput onih na obnovi razrušene zemlje, a koje redom pripadaju državama koje učestvuju u intervenciji, jer ni najnaivniji među ustanicima ne veruju da je vojna pomoć bila besplatna. Suštinski, nisu pobunjenici uz pomoć NATO-a srušili Gadafiga, nego je NATO to učinio uz pomoć pobunjenika, a znak naftnih dolara lebdeo je nad celom operacijom od samog početka. Prilično je jasno da je invazija dugo pripremana, a da se čekao povod. Intervenciju je medijski pripremila ratnohuškačka kampanja čije su udarne pesnice bile televizija Al Džazira, sa sedištem u Kataru, zemlji koja je izvozila libijsku naftu

ŠAROLIKA VOJSKA: Do sada nije poznat broj poginulih i ranjenih u borbama za Tripoli

u ime pobunjenika još dok je rat trajao, televizija Al Arabija i svi vodeći zapadni mediji. No, taj deo priče manje zanima svetsku javnost, jer nije medijski atraktivan kao bitke za gradove, suđenja i pogubljenja diktatora.

Rat u Libiji pratio je mahom ravnodušni pogled ostatka sveta. Gadafiga su od samog početka svi otpisali, svako iz svojih razloga, ali ostaće zabeleženo da borba za resurse dobija

sve žešće obrise, da se vreme od najave napada na neku zemlju do samog napada skraćuje, od godina potrebnih za Irak do nekoliko meseci kao u slučaju Libije. O tome će sada brinuti neke druge zemlje, pažnja sveta okrenuće se prema Siriji ili Iranu, a Libiji ostaje da se suoči sa turbobnom svakodnevicom i neizvesnom budućnošću.

Momir Turudić

Nove epizode omiljenih serija na telefonu!

1 din
Huawei U8500

PRVA
Droid

Vaš Prvi izbor!

U avgustu, samo uz **PRVA Droid paket**, gledajte **PREMIJERE** novih epizoda Vaših omiljenih serija!

Očekuje Vas i Huawei U8500 za samo 1 dinar!

U pretplati od 1501 din mesečno, dobijate 501 min, 1001 SMS, 1GB za prenos podataka, kao i razgovore sa korisnicima PRVA Droid tarifnog paketa za 0 din/min*!

*Uspostava veze je 1 dinar.
Ponuda važi uz ugovor na 24 meseca.

imate prijatelje!

www.mts.telekom.rs

www.prva.rs

Kultura
sećanja

Puč puču,

Kako je propao pokušaj državnog prevrata avgusta 1991. u Moskvi koji je ubrzao raspad SSSR,

Jurij Ščerbakov je stigao u Moskvu 19. avgusta 1991. u devet časova “po električke”, električnim vozom, radi pregovora s potencijalnim partnerima u zajedničkoj sovjetsko-englesko-indijskoj kompaniji, u kojoj je ležao azerbejdžanski novac. Tada se u okviru SSSR već vodio rat u Nagorno Karabahu i on je sumnjao da je ta firma švercom obezbeđivala novac za rat, ali nije se mnogo raspitivao, imao je solidnu platu i imao je slobodno radno vreme. Partner ga je iznenadio: “Ti si poludeo. Kod nas je državni prevrat. Sve poslove zaustavljam. Slušaj radio!”

Otišao je kući, radio nije imao pa je oko deset časova uključio televizor, a na televiziji – “Labudovo jezero”.

Kad je 10. novembra 1982. umro Leonid Brežnjev, nekoliko dana nije bilo zvaničnih obaveštenja o njegovoj smrti, a TV je emitovala – “Labudovo jezero”. Isto se ponovilo kada je 1984. umro Andropov, a i 1985. kad je umro Černjenko. Neki ljudi su i tog jutra pomislili da je Gorbačov mrtav.

Bio je živ, ali izolovan u vili Zora, državnoj dači br. 11, letnjoj rezidenciji predsednika SSSR u Forosu na Krimu.

ABC, KGB: Dva dana ranije, 17. avgusta u zatvorenoj rezidenciji za odmor KGB “ABC” (“Njujork tajms” piše da je to bilo u sauni), na adresi Tjeplostanskij proezd 1a u Moskvi, sreli su se članovi Državnog komiteta za vanredne situacije (GKČP SSSR) Krjučkov, Pavlov, Jazov, Baklanov, Šenin i pomoćnik Gorbačova Boldin i odlučili da se od 19. avgusta 1991. uvede vanredno stanje radi spasa SSSR.

Nominalno, glava GKČP je bio potpredsednik SSSR Genadij I. Janjaev, ali po mnogim analizama, pa i po istrazi vođenoj 1993. duša zavere je bio Vladimir A. Krjučkov, šef KGB-a.

Odlučili su da GKČP zatraži od Gorbačova da potpiše ukaz o vanrednom stanju ili da podnese

ostavku i da preda ovlašćenja potpredsedniku Genadiju Janjaevu.

Na neposrednim izborima u junu 1991. izabran predsednik Rusije Boris Jelcin trebalo je da bude zadržan na Aerodromu “Čkalovski” kad doleti iz Kazahstana, da razgovora s ministrom odbrane generalom Jazovim, a da dalje postupanje s njim zavisi od rezultata pregovora.

Baklanov, Šenin, Boldin, general V. I. Varenikov i načelnik 9. uprave KGB-a Jurij Plehanov poleću s Aerodroma “Čkalovskij” vojnim avionom TU-154 (broj 85605), koji im je omogućio Jazov i oko 17 časova nenajavljeni sreću se s predsednikom SSSR Gorbačovom, koji odbija da im da svoju saglasnost. Tokom neprijatnog susreta s pučistima Gorbačov je, navodno, izgovorio neku rečenicu koju će učesnici puča kasnije tumaćiti kao njegov prećutni pristanak: “Davo da vas nosi, čert s vami, radite šta hoćete...”

ATOMSKI JAŠČIK: Pre nego što su stigli, u 16.32, isključene su sve veze u predsednikovoj dači, uključujući i one kojima se obezbeđuje kontrola nuklearnog oružja SSSR. Ispostaviće se da Gorbačov možda i nije kontrolisao “atomski jaščik”, o kome se staralo devet pripadnika Generalštaba: tri oficira veze specijalne operativno-tehničke uprave i šest saradnika 9. uprave Generalštaba koji predsedniku SSSR omogućuju upravljanje strategijskim nuklearnim oružjem u vanrednim situacijama, sve majori i pukovnici.

Dežurali su po trojica u smeni u takozvanom gostinskom domu sto metara od objekta Zora. Atomski ađutanti predsednika SSSR smeli su da primaju samo naređenja predsednika. Kad je u 16.32 prekinuta telefonska veza i pogasili se ekrani, još funkcionišucom radio-vezom pozvali su komutatorski centar saveznih veza u Muhlatki, ali su im i otuda javili da je veza prekinuta. Havarija?!

Oko 16.40 na vratima se pojavio general Varenikov i zatražio da razgovara s najstarijim po

a sahara njet

šta je posle bilo sa njegovim učesnicima i šta o tome kažu njihovi potomci

činu. Obavestili su ga da veza ne radi, a ovaj je rekao da predsednik sve zna. "Prekid veze nije vaša briga, nastavite posao."

Pokušavali su da uspostave vezu koja je ostala prekinuta petnaest časova.

Kad je jedan od atomskih adutanata 19. ujutru pokušao da uđe u Gorbačovljevu vilu, da bi ga po dogovoru odvezao u Moskvu na potpisivanje novog svesaveznog dogovora, rečeno mu je da njegova propusnica više ne važi. Iznenaden, pitao je šta se desilo, a neki pukovnik mu je rekao: "Slušać nada radio!" Treba slušati radio. Videvši da ovaj stvarno nema pojma o tome šta se dešava, doneo mu je tranzistor iz kućice obezbeđenja i pojačao da čuje saopštenje KGPČ-a.

Atomski adutanti spavali su u obližnjem vojnom sanatorijumu, gde je telefon postojao samo na recepciji, radija u sobama nije bilo i oni zaišta nisu znali šta se dešava.

Jazov je tek 19. avgusta naredio da se uređaj ("atomski jaščik") hitno prebaci u Moskvu. U 19 časova 38 minuta "atomska karaula" u punom sastavu poletela je za Moskvu, avionom predsednika Rusije, ponevši sa sobom njegov "abonentski komplet", čije je funkcionisanje onemogućeno brisanjem magnetnog zapisa. Na Aerodromu Vnukovo-2 oficiri su predali uređaj i oružje predstavnicima Generalštaba posle čega su bili razvezani kućama, a pukovnik Vasiljev, najstariji u grupi, u načelstvo na raport...

Član Saveta odbrane Jurij Masljukov, i u to vreme predsednik Državne vojno-industrijske komisije Kabineta ministara SSSR, kasnije je objasnio da sistem upravljanja strategijskim snagama "Kazbek" ("Kavkaz-7") po odredbama Generalštaba Oružanih snaga SSSR, funkcionise i u slučaju da nema signala od predsednika ili ministra odbrane...

Neki mediji tvrde da Gorbačov to nije znao. Atomsko dugme je 72 sata bilo u rukama avanturista, zaključio je kasnije javni tužilac Valentin

Stepankov u čijoj su knjizi *GKČP: 73 sata, koji su izmenili svet* detalji o puču navedeni prilično precizno.

POKRET: Sevastopoljski puk vojske KGB SSSR je 19 avgusta u četiri ujutru opkolio vilu na Forosu.

U šest ujutru 19. avgusta, Svesavezni radio SSSR počinje da emituje saopštenja o uvođenju vanrednog stanja u nekim regionima SSSR, ukaz potpredsednika SSSR Janjaeva o preuzimanju dužnosti predsednika SSSR zbog narušenog zdravlja Gorbačova, i izjavu sovjetskog rukovodstva o ustanovljavanju Državnog komiteta za vanredne situacije (Gosudarstvenog komiteta po črežvičajnomu položajeniju v SSSR – GKČP).

Oko sedam ujutru 19. avgusta, po naređenju generala Jazova, druga motorizovana Tamanska divizija i četvrta tenkovska Kantemirovska divizija počela je pokret za Moskvu. Sa njima su krenuli i 51, 137. i 331. padobransko-desantni puk. GKČP se oslanjao i na silu KGB-a (grupa Alfa). Ukupno je u Moskvu bilo uvedeno oko 4000 vojnika, 362 tenka, 427 oklopnih vozila.

Bivši rukovodilac službi bezbednosti predsednika RF Aleksandar Koržakov u svojoj knjizi memoara *Boris Jeljcin: od osvita do zalaska* tvrdi da su u rano jutro 19. avgusta 1991. "specnazovci" grupe KGB SSSR Alfa, brojnosti oko 50 ljudi, došli do Jeljcinove dače u Arhangelskom i do karaule pored trase, ali da nisu preduzeli ništa kada je kortež Jeljcina otišao iz dače u pravcu Moskve.

Posle odlaska predsednika, oko 11 časova do vrata dače, po tvrdnji Koržakova, došli su naoružani ljudi, na čelu s čovekom koji se predstavio kao potpukovnik Vazdušno desantne vojske, koji je izjavio da su oni tu došli po naređenju ministra odbrane radi obezbeđenja naselja. Pošto je jedan od saradnika Jeljcinovog obezbeđenja prepoznao tog oficira Alfe, koga je upoznao na kursovima KGB-a, Jeljcinovo obezbeđenje ih je ▶

RAZLAZ:
Mihail Gorbačov
i Boris Jelcin

pozvalo da nešto prezalogaje za njihovim stolom. Posle obeda specijalci su nekoliko sati sedeli u svojim autobusima, a zatim otišli.

Jelcin ja sa saradnicima stigao u Beli dom (tada Dom Sovjeta RSFSR) oko devet sati i u telefonskom razgovoru s Krjučkovim odbio da prizna GKČP, a pre toga Jelcin je mobilizovao svoje saradnike u višim ešelonima vlasti, a to su bili, R. I. Hasbulatov, A. A. Sobčak, G. E. Burbulis, M. N. Poltoranjin, S. M. Šahraj, V. N. Jarošenko.

VAŠINGTONSKI UPITNIK: U Vašingtonu su čuli da se u Moskvi nešto događa i pokušavali su da telefonom čuju Gorbačova. Pošto veza nije funkcionisala, dobili su Jelcina, saznajući da je iz Arhangelskog stigao u Beli dom.

Tom Grem, direktor za Rusiju u administraciji Džordža Buša mlađeg, koji je tada radio u Pentagonu, pričao je ruskim medijima ovih dana da su se hitno sakupili u ofisu američkog ministra odbrane, to jest Dika Čejnija, da bi ga brifovali o zbivanjima u Moskvi, o tome ko vodi akciju, šta je to GKČP itd. Zaključili su da u GKČP uzimaju učešće hardlajneri, a kako im se činilo i cela ruska vlada...

Istovremeno su primetili desetine ljudi pred Belim domom. Šta to znači za prevrat kada narodu dozvoljavaju da se okuplja na trgu? Saznali su za premeštanje Borisa Jelcina i njegovog štaba iz Arhangelskog u Beli dom i da tamo postoji telefonska veza! Predsednik Buš je hteo da se poveže s Jelcinom, i on je momentalno odgovorio. Oko ponoći između 19. i 20. avgusta Amerikanci su zaključili da nije u pitanju revolucija,

da nije ni državni prevrat, nego da je u pitanju puč koji će biti osujećen, za nedelju dana, ili za 24 sata, ali osujećen.

Razmatrali su koga sada da podržavaju – Gorbačova na koga su računali ili Jelcina, koji nije ostavio dobar utisak na Amerikance kad je 1988. posetio Vašington.

Amerikanci su želeli da rade s Gorbačovom smatrajući da on kontroliše atomsko oružje i da je pustio zemlje istočnog bloka da izađu ispod sovjetskog kišobrana.

Gorbačov je pokušavao da spreči da Jelcin dobije međunarodni status. Nemački nedeljnik “Špigl”, koji sada objavljuje neke od Gorbačovljevih papira piše kako je Gorbačov, koji je imao veoma prisne odnose s tadašnjim nemačkim kancelarom Helmutom Kolom i često se s njim konsultovao, ovome sugerisao da ne primi Jelcina kao šefa države, nego nekako uzgred.

Amerikanci su, inače, još u junu 1991. opominjali Gorbačova da se protiv njega sprema puč. Tokom posete Nemačkoj juna 1991. američki državni sekretar Bejker je u Berlinu to rekao ruskom ministru spoljnih poslova Besmertnihu, a ovaj je tvrdio da mu veze nisu sigurne i da će biti bolje da mu to šapne na uvo američki ambasador u Moskvi. Besmertnih je samo urgirao da Gorbačov hitno primi američkog ambasadora i ovaj mu je preneo poruku, ali Gorbačov je to ignorisao, možda i zato što je verovao da je izvor saznanja tadašnji moskovski gradonačelnik Popov za koga i pučisti kažu da se 19. avgusta javljao

Amerikancima dva-tri puta dnevno. Bivši ministar spoljnih poslova SSSR Ševarnadze je takođe u decembru 1990. opominjao da je moguća diktatura.

Tom Grem tvrdi da su američki analitičari zaključivali da je raspad SSSR neizbežan, ali da su računali da će se to desiti za desetak godina. U Vašingtonu je 1989. godine, priča Grem, bila formirana uža međuresorska grupa na čelu s Kondolizom Rajs, koja je trebalo da razmotri krajnje varijante razvoja događaja u SSSR, pa je razmatrala i scenarije raspada. Iz američke ambasade u Moskvi slali su telegrame da treba obratiti pažnju na raskol SSSR.

Pentagon je u proleće 1991. pripremao knjigu *Sovjetska vojna moć* (*Soviet Military Power*) i Tom Grem tvrdi da je on pisao glavu o političkoj situaciji u SSSR i da je napisao da se autoritet Gorbačova krnji, da nacionalizam u republikama raste, da konzervativci prikupljaju snagu.

Kada je projekat predat na odobrenje Beloj kući, neko u administraciji je rekao: “Shvatam da je sve to moguće, ali shvatite vi – izlazi knjiga, a Buš se sreće s Gorbačovom. Šta da mu kaže?”

Knjiga je trebalo da izađe 19. avgusta. Pono su napisali tu glavu.

Godine 1989. godine u SSSR su bili višepartijski izbori, na kojima je 84 izabranih deputata bilo iz redova komunista. Kad je Gorbačov ukazao na taj povoljan podatak, jedan član Politbiroa je primetio: “Da, ali kakvi su to komunisti.” Trideset pet oblasnih partijskih sekretara je izgubilo izbore.

Boris Jeljcin je u maju 1990. izabran za predsednika ruskog parlamenta i otvoreno je promovisao ideju ruske nezavisnosti. U junu iste godine ruski deputati su inaugurisali nadređenost republičkih zakona nad zakonima sovjetske federacije, a mesec dana nakon toga Jeljcin je demonstrativno istupio iz komunističke partije. U junu 1991. godine Jeljcin je izabran za prvog predsednika Ruske Federacije, a tokom kampanje dao je mnogo izjava da se od Gorbačova treba izbaviti.

Gorbačov je, inače, doveo Jeljcina iz Jekaterinburga i postavio ga za sekretara KPSS-a u Moskvi, ali ga je pod pritiskom konzervativaca smenio i dao mu Ministarstvo građevina. Ovaj to nije zaboravio.

GORBAČOVLJEV JELJCIN: Na kraju balade Gorbačov će izjavljivati da je pogrešio što Jeljcina na vreme nije poslao za ambasadora u neku banana republiku. Bilo kako bilo, Gorbačov je bio između čekića i nakovnja, u vrhu "siloviki", na terenu Jeljcin...

U decembru 1990. na IV zasjedanju narodnih deputata organizovano je istupanje deputata – žena iz Čečenije, da se pokrene postupak za glasanje o poverenju Gorbačovu. Zasedanje je završeno usvajanjem predloga Gorbačova da se sprovede referendum o budućem državnom savezu. Na tom referendumu 19. februara 1991. godine 76 odsto onih koji su glasali podržalo je ideju da se održi SSSR u novom obliku. Pitanje na referendumu je bilo takvo da ga običan svet razume i ovako i onako – da li ste za očuvanje SSSR kao družbe suverenih republika. U nekim republikama pitanje su redigovali po svom kalupu. U baltičkim republikama i u delu Moldavije referendum nije održan.

Unutrašnja borba je intenzivirana – u junu 1991. godine, "siloviki" – ministri odbrane, unutrašnjih poslova i KGB-a – Jazov, Pugo i Krjučkov su na zasjedanju Vrhovnog sovjeta SSSR istupali sa tezom da je situacija veoma opasna i da su nužne vanredne mere. Tu je bio Janjajev, a Gorbačov je bio na drugom mestu pripremao je novi savezni dogovor. Sledećeg dana ponovo je sazvan Vrhovni sovjet, i deputati su podržali Gorbačova...

U julu 1991. napetost je porasla nakon što je bio definisan novi savezni dogovor. To je bila neke vrsta konfederativne formule, koja, možda uz amputaciju nekih republika, vlast i kontrolu novca prenosi na republike i koja veliki deo sovjetske savezne partijske i birokratske vrhuške lišava moći i položaja.

U SSSR je tome prethodila epidemija

Šta je bilo s pučistima

Posle sloma avgustovskog puča, 22. avgusta, svi članovi GKČP-a bili su uhapšeni – osim ministra unutrašnjih dela SSSR Borisa Pugo, koji se ubio.

Ležali su u zatvoru Matroskaja tišina i pušteni na slobodu 1992, a amnestirani odlukom ruske Gosudarstvene dume 1994, osim Valentina Varenikova, koji je odbio amnestiju, ali se na sudu opravdao time da je izvršavao naredbu više komande.

Bivši potpredsednik SSSR Genadij Janjaev je posle bio konsultant u komitetu veterana i invalida Rodina i čast, rukovodilac Fonda pomoći deci invalidima od detinjstva, koji je deo nevladine organizacije Duhovno-prosvetiteljski kompleks tradicionalnih religija u Moskvi. Na Ruskoj međunarodnoj akademiji turizma držao je Katedru otačestvene istorije. Umro od raka 2010.

Bivši predsednik KGB-a SSSR Vladimir Krjučkov bio je predsednik Saveta direktora akcionarskog društva Region, koji je deo finansijske korporacije Sistem, bio je savetnik direktora FSB-a RF Vladimira Putina. Kasnije je radio u veteranskim organizacijama saradnika specijalnih službi i pisao memoare. Umro 2007.

Bivši ministar odbrane SSSR maršal Dmitrij Jazov je podneo ostavku i bio glavni vojni savetnik Glavne uprave za međunarodnu vojnu saradnju Ministarstva odbrane Rusije, a zatim i glavni savetnik-konsultant načelnika Akademije Generalštaba, a sada je glavni analitičar (generalni inspektor) Službe generalnih inspektora Ministarstva odbrane Ruske Federacije.

Bivši premijer SSSR Valentin Pavlov bio je predsednik Časprombanke (1994–1995), vodio konsultantsku firmu *Doverie* (Poverenje), bio savetnik Promstrojbanke (1996–1997), potpred-

sednik kompanije BMS korporejšn (s 1998), potpredsednik društva ekonomista (Voljnoje ekonomičeskoje obščestvo), vodio Institut za razvoj regiona, bio potpredsednik Međunarodne akademije menadžmenta. Umro 2003. posle teške bolesti.

Bivši zamenik predsednika Saveta za odbranu SSSR Oleg Baklanov je predsednik regionalne društvene organizacije za saradnju naroda Rusije i Ukrajine, naučni rukovodilac programa raketno-kosmičke tehnike, predsednik saveta direktora otvorenog akcionarskog društva Rosobščemaš, koje se bavi raketno-kosmičkim kompleksom, član prezidijuma Ruske akademije kosmonautike...

suvereniteta. Sve republike su se proglasile suverenim. Prenošenje većih ovlašćenja na direktore ubrzalo je prekidanje ranijih tokova novca. U saveznu kasu mnogi nisu uplaćivali novac. Spoljni dugovi su stizali. Gorbačov je molio za novac na Zapadu i žalio se nemačkom kancelaru Kolu kako Amerikanci na intervenciju u Iraku troše 100 milijardi dolara, a ne računaju koliko je ušteda od ruskog detanta. Kol mu je prema

nedeljniku "Špigl" tada rekao kako Amerikanci u Iraku nisu potrošili ni jedan jedini vlastiti dolar...

ODMOR I UZBUNA: Gorbačov je ubrzano prelazio na tačku gledišta da je upotreba sile nepoželjna. Lideri devet republika su 17. juna 1991. s Gorbačovom usaglasili projekt saveznog dogovora koji je izazvao resku odbijajuću reakciju Jazova (armija), Pugo (MVD, policija) i Krjučkova (KGB).

U mestu Novo-Ogarjovo 29. jula tajno su se sreli Gorbačov, Jelcin i predsednik Kazahstana Nazarbajev i ugovorili potpisivanje tog novog saveznog dogovora za 20. avgust, što je Gorbačov i najavio u jednoj izjavi za TV, a 3. avgusta ta izjava je publikovana i u "Pravdi".

Taj razgovor Gorbačova, Jelcina i Nazarbajeva o novoj raspodeli moći, KGB je prisluškivao i pučisti su jedan drugom davali taj snimak.

Potcenivši protivnike Gorbačov se u takvom prelomnom momentu 4. avgusta uputio na odmor u svoju rezidenciju nekoliko kilometara udaljenu od seoceta Foros na Krimu. U knjizi *Jelcin. Kremlj. Istorija bolesti* A. E. Hinštajna, međutim, piše da je Mihail Sergejevič ostavljajući "gazdinstvo" Janjajevu prilikom odlaska na Krim rekao: "Ako je neophodno deystvujte odlučno, ali bez krvi..." "Mislio je valjda na manje nereda.

Jelcin će pred smrt optuživati Gorbačova da je za puč znao i da ga je odobrio. Gorbačov je to s gorčinom odbacivao, optužujući Jelcina da skvrnavi njegovo ime samo da bi skrenuo pažnju sa svoju ulogu u razvaljivanju SSSR.

Nemački nedeljnik "Špigl" sada iznosi i sumnju da telefonske veze Gorbačova i nisu bile sasvim prekinute, da je ostao, na primer, u funkciji telefon u predsedničkom automobilu. Ne navodi se, međutim, da je Gorbačov sa bilo kime preko tog telefona razgovarao.

PO LIČNOJ PROCENI: Vojska je počela da zauzima pozicije u centru Moskve oko 10 časova, a oko 11.45 bili su na Manježnom trgu, i nikakvih sukoba nije bilo. Kod spomenika Juriju Dolgorukovu u Moskvi već oko 11.30 časova 19. avgusta 1991. počeo je miting podrške demokratiji i Jelcinu.

Masa velika i neupravljljiva. Vojska je imala suve obroke (suhie pajki) za tri dana, a babuške su donosile jela. Komandant tenkovskog bataljona major Valentin Nikitin je posle pričao "Komersantu" kako je molio: "Kormite, pažaljista, skoliko hotite, no kategoričeski – ne poič." "Hranite koliko hoćete, ali kategorički, ne napijajte ih."

Jedan demonstrant je počeo da skida zaboravljeni kanister sa vrha tenka i da poliva tenk... Mogao je da bude veliki vatromet. Tenkovi se kreću na 50 centimetara jedan od drugog da ljudi ne mogu da ih opkole – masa ljudi sa svih strana. Na pitanje komandanta tenkovske čete kako da postupa, neki pukovnik odgovara: "Prema sopstvenoj proceni!"

Oko 14 časova 19. avgusta oko Belog doma su počeli da prave improvizovane barikade. Među

SVETU JE
ZASTAO
DAH:
Vojska u
Moskvi

zaštitnicima Belog doma bili su veterani-avganistanci i saradnici preduzeća za zaštitu "Aleks"; muzičar Mstislav Rostropovič, poznate ruske ličnosti Andrej Makarevič, Konstantin Kinčev, Aleksandar Gorodnickij, Margarita Terehova, Anatolij Krupnov, budući čečenski terorista Šamil Basajev i rukovodilac kompanije Jukos, sada osuđeni Mihail Hodorkovskij, tadašnji zamenik gradonačelnika Moskve Jurij Lužkov i njegova bremenita žena Jelena N. Baturina... Zaštitnice Belog doma podržavale su rok grupe (Mašina vremena, Alisa, Kruiz, Šah, Korozija metala, Mongol Šudan), koje su 22. avgusta organizovale koncert "Rok na barikadama".

Jurij Ščerbakov, obični učesnik tih događaja s početka ovog teksta, piše u Gorbačovljevoj "Novoj gazeti" kako je tog jutra najpre brinuo svoje hitne brige zbog vanredne situacije – trebalo

je brzo podići novac sa štedne knjižice i popraviti auto. Imao je "zaporožec 968", na kome je nekoliko dana ranije slomljena leva viljuška.

Otišao je na pijacu, ali tamo levih viljušaka nije bilo, ni za kakav novac. Samo desne.

Jurij se vraća kući oko 11 časova da još jednom razmisli: novac je u džepu, dokumenta takođe, mogao bi, dakle, da pođe u centar da na licu mesta vidi šta se dešava.

U tom trenutku zazvonio je telefon. Nije podigao slušalicu. Uplašio se. Pitao se zašto u takvoj situaciji traže baš njega. "Svi se mi bojimo, nisam ja ni prvi ni poslednji..."

Različite tvrdnje o listama za hapšenje pojavljuju se u raznim listovima. Jazov je uglavnom izjavljivao da nikakve pripreme za puč nisu vršene. Za jednog pučistu se tvrdi da je celog dana igrao tenis.

Ni oko 12 časova 19. avgusta na auto-pijaci levih viljušaka nije bilo, ali je Jurij našao telefon čoveka koji prodaje viljuške. Trebalo je da ga pozove uveče.

Jurij je, u međuvremenu, pošao u centar, u Puškinsku ulicu, u kojoj su stajali tenkovi čije ekipe su izgledale zbunjeno – očito nisu znali zašto su im dali uzbunu i poslali ih u Moskvu. Ljudi je bilo mnogo i oni su se kretali prema Prospektu Marksa, a Jurij je pošao za ljudskom rekom....

Na Krasnopresnenskoj naberežnoj, kod Belog doma bilo je desetak tenkova okrenutih prema Belom domu. "Po perimetru", barikade od priručnog materijala, a njemu je to, pošto je u vojsci bio tenkista, najpre bilo smešno, jer je znao da tenk takvu barikadu može da pregazi iz cuga, posle se uozbiljio, kada je video poprečene trolejbuse (sada kao napušteni eksponati, kažu, trunu u dvorištu nekog muzeja".

Pred Belim domom bio je tenkovski bataljon Tulske divizije pod komandom general-majora Aleksandra Lebeda. Oko 15.30 na stranu Jeljcina prešla je tenkovska četa majora Jevdokimova, šest tenkova bez borbene opreme.

PROGLAS S TENKA: Kod Belog doma bilo se sakupilo nekoliko hiljada građana kada je izašao Boris Jelcin i s tenka pročitao "Proglas građanima Rusije", u kome je delovanje GKČP-a nazvao "reakcionarnim, antikonstucionalnim prevratom" i izdao Ukaz br. 59, u kome je formiranje GKČP-a bilo kvalifikovano kao pokušaj državnog prevrata.

Oko 15 časova tog 19. jula Jurij je svratio u svoju kancelariju, gde je na dežurstvu bio pomoćnik generalnog direktora. Zamolio ga je da napravi nekoliko kopija ukaza predsednika Jeljcina i dobio odgovor: "Kseroks ne rabotajet." Sve je razumeo – i on, takođe, čeka razvoj situacije...

Oko 17 časova Jurij stiže u daču, umiruje suprugu, pokazuje ukaz Jeljcina i kaže joj da ne veruje režimskoj propagandi. U to vreme na TV-u su emitovali vesti o tome da je GKČP podržalo mnogo kolektiva radnika i kolhoznika, sekretari raznih komiteta KPSS-a, šefovi izvršne vlasti mnogih regiona, a takođe i lider

Rusko javno mnjenje 2011. o puču 1991.

Po istraživanju Levada centra, za poslednjih deset godina broj onih koji smatraju da je puč bio tragičan događaj povećao se sa 25 odsto na 39 odsto. Tragičnim te događaje ocenjuju najviše penzioneri (53 odsto), specijalisti (45 odsto), domaćice (44 odsto), službenici (41 odsto), žene – u celini (41 odsto), Rusi, stariji od 55 godina (50 odsto), oni s obrazovanjem nižim od srednjeg (42 odsto), žitelji seoskih naselja (45 odsto).

Za Mihaila Gorbačova 43 odsto kaže da se izgubio i isпустиo vlast iz ruku, 20 odsto ga opravdava slažući se da je bio zatočenik na Forsusu i da ništa nije mogao da učini, da je bio na strani GKČP-a smatra njih 11 odsto.

Boris Jelcin je, po mišljenju 42 odsto anketiranih, iskoristio smutnju da bi prigrabio vlast u zemlji, a 27 odsto smatra da mu se vlast sama svalila u ruke, dok 11 odsto tvrdi da je on muški istupio protiv GKČP-a.

Na pitanje u kakvom pravcu ide Rusija – 27 odsto njih odgovara da od 1991. njihova zemlja ide u dobrom pravcu, a 49 odsto je ubeđeno da ide u lošem.

Liberalno-demokratske partije Žirinovski, a i nekoliko prijateljskih zemalja: Irak, Libija, Sudan i Organizacija oslobođenja Palestine.

Jurij je gledao te večeri TV i video da su Janjaevu drhtale ruke, da li se preplašio ili napio, i shvatio je da je GKČP izgubio.

Nema novinskog izvora koji ne pominje taj detalj – ruke Janjajeva koje drhte.

Po nekim utiscima jedna mlada novinarka je možda prelomila raspoloženje javnosti prema pučistima. Tatjana Malkina, dopisnica lista "Nezavisimaja gazeta", pitala je Janjajeva: "Shvatate li vi da ste prošle noći izvršili državni prevrat?", posle čega je predložila Janjaevu da izabere istorijsku paralelu s 1917. ili s 1964, kada je najuren Hruščov. Janjajev je zbunjeno odgovorio: "Gorbačov zaslužuje svako uvažavanje."

Glasilom protivnika puča je bio smatran Radio Eho Moskvi. Pučisti su bili uspeli nakratko i da ga zatvore.

Oko 21 sat 19. avgusta uveče Jurij se sreo u metrou s čovekom koji mu je po dogovoru doneo levu viljušku, jednodelnu. U početku je sumnjao, ali mužik ga je uverio da će viljuška pasonati. Poverovao je.

Sutradan 20 avgusta, od osam pa sve do četiri po podne, remontovao je automobil. Probao auto, napunio rezervoar, i još dva kanistera – biće dovoljno za 700 kilometara... Sad može u revoluciju.

NOĆ STREPNIJE: Kiša je te noći padala kao iz kabla dok su se širile vesti da će oko tri ujutru uslediti juriš na Beli dom. Ruski premijer Ivan Silajev je otpustio radnike aparata Sovjeta ►

ministara i pozvonio Jeljcinu i Hasbulatovu: "Ruslan Imranovič, Boris Nikolaevič, prašćajte, noćas će s nama biti svršeno. Ovo je poverljiva informacija. Pustih ih da idu kući, ja odoh kući. Oprostite."

Jeljcin je prema iskazu svedoka pobledeo, pokušavao je da odgovori Silajeva, ali i sam je bio pokoleban. Neki listovi kažu i da je pre toga slao emisare u Pariz da ispitaju može li organizovati vladu u izbeglištvu. Pod uticajem svojih saradnika i obezbeđenja on se u toku noći spustio u podzemne prostorije zdanja, gde je u garaži bio njegov oklopljeni "zil". Obezbeđenje je saopštilo Jeljcinu, da će, ako se otvore automatska vrata, ta oklopna mašina moći da pređe preko manjih barikada i da će moći da se probije do dvorišta američke ambasade u blizini, ali on je kazao da nikuda neće poći i vratio se na peti sprat.

Po na brzinu sastavljenom planu, jurišom je trebalo da komanduje general Karpuhin, poznat još iz Avganistana po jurišu na dvorac Amina 27. decembra 1979. Brigada Alfa je u takvom jurišu trebalo da igra glavnu ulogu. Orijentaciono vreme "Č", ili početak juriša, trebalo je da bude u tri časa ujutru 21. avgusta.

OCENIO I ODLUČIO: General Pavel Gračev je 21. avgusta rano ujutru našao mogućnost da se tajno sretne s Jeljcinovim čovekom Jurijem Skokovim i da kaže da nema nameru da izda ikakve naredbe vojsci. Gračev je održavao telefonsku vezu kako s Jazovim tako i s Jeljcinom kao i general Lebed. GKČP nije imao punu kontrolu nad svojom vojskom i već prvog dana delovi Tamanske divizije prešli su na stranu zaštitnika Belog doma. S tenka te divizije pročitao je svoje čuveno obraćanje javnosti Boris Jeljcin.

Pučisti su pretpostavljali da Alfa može brzo da zauzme Beli dom, ali da će rezultat operacije verovatno biti uništenje odbrane zdanja i celog ruskog rukovodstva. U izlaganju planova su preterivali. Govorilo se o rušenju četiri sprata Belog doma specijalnim eksplozivom i hapšenju Jeljcina, mada bi on verovatno pod tim ruševinama poginuo. Govorilo se da treba čak 15.000 ljudi da se osvoji zdanje. Neko od pučista je primećio: "Vi vojenije, ništa ne možete..."

"A šta dalje?", pitali su se oficiri Alfe. I tražili pisano naređenje. Puta nazad ne bi bilo i komandiri Alfe su odlučili da ne izvrše naređenje, ako ono bude dato. To su rekli svom komandantu Karpuhinu i ovaj se saglasio. Dva sata pre vremena predviđenog za napad, vremena "Č", Karpuhin je pozvao Gračeva. "Ti, gde se nalaziš?, pitao je Gračev. "Dva kilometra od zdanja parlamenta Rusije. Ocenio situaciju i doneo odluku."

Karpuhin je začutao, a potom rekao: "Učestvovati u jurišu – nje budu." "Spasiba", odgovorio je Gračev. "Mojih tamo takođe nema, ja ni korak više neću napraviti."

U noći 21. avgusta 1991, u Ulici Čajkovskog u podzemnom transportnom tunelu, za vreme manevrisanja tenkova poginulo je troje građanskih lica: Dmitrij Komar, Vladimir Usov i Ilja Kričevskij. Jedan od njih je bio avganistanski veterani. Šef pučista Janjajev je, navodno, rekao: "Ako se izgubi još jedan život, ja više živeti ne mogu..."

Na Manežnoj ploščadi 24. avgusta, u deset časova, bilo je opelo to troje slučajno poginulih. Jurij, čije sećanje ovde pominjemo, piše da je "bio Pjervij prezident, koji je otvorio pogrebnu ceremoniju, prvih heroja Nove Rusije, obećao, kao garant Konstitucije, da se tako nešto nikada neće desiti. Nikada!"

A zatim je, piše Jurij, bio oktobar 1993, tenkovi su pucali po Belomu domu i sahranjivali su više od 200 poginulih. Među njima su bili kako protivnici predsednika tako i njegove pristalice. Jeljcin je 2003. na istom mestu intervenisao protiv pobunjenih deputata i njihovih pristalica zbog spora oko moći između vlade, dume i predsednika, a general Gračev je tada ispalio nekoliko granata na Beli dom.

TRENUTAK SREĆE: Među braniocima Belog doma te noći 21. avgusta na Naberežnoj pojavila se neka žena s kabanicom. Pitala je može li da im se pridruži, muž je "po komandirovke", a ona se plaši sama.

Njih četvoro se zbilo pod njenom kabanicom. I termos s kafom je ponela. Kiša prestala, kabanica sakupljena, kafa popijena, buter-kifle pojedene...

"Ispoljavali smo jedni drugima bratsko-sestrinsku ljubav. I ja sam se osećao srećnim, tako srećnim kao nikada u životu. Oni su izgubili. Mi smo pobedili. To je momenat istine!", beleži sada Jurij.

Otišli su svo četvoro kod njega kući i ispili bocu vina, jedinu koju je imao.

PINOČE NISAM: Tog 21. avgusta u tri ujutru glavkom vazduhoplovnih snaga Jevgenij Šapošnikov predlaže Jazovu da izvede vojsku iz Moskve, a da GKČP "proglasi nezakonitim i da ga rastera". U pet ujutru zaseda kolegij Ministarstva odbrane SSSR, na kome je podržan predlog Šapošnikova i Jazov izdaje naredbu da vojska napusti Moskvu. U 07.42 vojne jedinice napuštaju rusku prestonicu. Pošto je lenjingradski gradonačelnik Sopčak nazvao pučiste huntom, Jazov je navodno rekao da on neće da bude ruski

Pinoče. Kao zapovednik ruskih snaga tokom intervencije u Čehoslovačkoj 1986. Jazov je verovatno tačno znao iz čega se izvlači.

Janjajev, inače pravnik i inženjer seljačkog porekla, za koga je Gorbačov govorio da je razborit i pouzdan, posle je izjavljivao da nije bio spreman da izazove veće krvoproliv. Neki politikozi, međutim, to oklevanje pučista objašnjavaju psihologijom sovjetskih birokrata, bez komande odozgo, oni su inertni i kolebljivi.

Kad su se tenkisti vratili u kasarne pukovnici koji su im govorili da onoj smutnji postupe po sopstvenoj proceni razvrstavali su ih na dobre i loše, seća se onaj komandant tenka major Valentin Nikitin. "Dobro ste se ponašali, niste podlegli provokacijama. Maladci!"

RED ZA ŠEĆER: Oko 10.30 u stan je ušla Jurijeva žena, preplašena. Ukratko joj je oduševljeno ispričao o dešavanjima prethodne noći i čuo neočekivani odgovor:

"Puč – pučem, a u nas sahara njet..."

Saznala je da su dovezli šećer u prodavnicu i da tamo treba da se ode za pola sata. Tada se sve prodavalo na "talone", od votke, cigareta pa do praška za veš. O tome govori vic u kome domaćica kaže gostima: "Prati ruke sapunom? Pićete kafu bez šećera!"

Otišli pred radnju, žena stajala u sredini reda,

a on pri kraju reda, koji se otegao do ulice, tiho razgovarao sa ostalima. Neki stariji čovek je, međutim, govorio provokativno glasno: "Oдавno je bilo vreme da se uvede red! Ni GKČP još Staljina ne razume! Raspustili se s tom perestrojkom!" Neki su mu odobravali.

I tada Jurij nije izdržao i, na opšte iznenađenje glasno viknuo: "Građanine! Pokažite dokumente! Vi ste saradnik državnih prestupnika! Članovi GKČP-a su već uhapšeni! Vi ste sledeći na redu!"

Ni sam nije očekivao reakciju na tu šalu – čovek je iskočio iz reda pobeгаo preko nekih dvorišta.

U 12 sati 21. avgusta počeo je miting pobednika pred Belim domom, na kome su istupili Jeljcin, Silajev i Hasbulatov. Tokom mitinga manifestanti su doneli ogromnu rusku trobojnicu, a

Ruckoj i premijer Ivan Silaev. Oko 01.30. avion "Tu-134" s Ruckim, Silajevim i Gorbačovim prizemljio se na Aerodrom Vnukovo-2 u Moskvi. U avionu je bio i jedan pučista, kao neka vrsta taoča – da avion slučajno ne bude oboren.

Gorbačov, koji je kasnije više puta izjavljivao da je pogrešio što je otišao na taj odmor, tada po oceni onih koji imaju naknadnu pamet pravi drugu grešku – ne shvata da se vratio u zemlju drugačiju od one pre puča, umesto da ode u masu koja ga je u Moskvi čekala, deprimiran odlazi u svoju daču. Njegova supruga Raisa, koja je na Forosu zbog stresa preživela udar, danima je sedela na terasi. Spalila je pisma koja joj je pisao Gorbačov da drugi ne bi zadirali u njihovu intimu. I Gorbačov je, pod njenim uticajem, u

dana kasnije u prisustvu Gorbačova potpisao ukaz o prestanku rada KP RSFSR-a. Jeljcin je brzo demontirao SSSR potpisavši brojne ukaze o potčinjavanju saveznih organa republičkim (Ukazi br. 66 od 20.08.91; br. 74 od 22. 08.91), o predaji saveznih sredstava masovnih informacija u nadležnost Ministarstva štampe i masovnih informacija RSFSR-a, o predaji svih vidova vladinih veza SSSR u nadležnost KGB RSFSR-a, a takođe banke, pošte, telegraf SSSR u nadležnost RSFSR-a. Nakon moskovskih ukaza republike su jedna za drugom svoj suverenitet preimenovalе u nezavisnost. SSSR je nestao.

Nekoliko učesnika puča je okončalo život.

Ministar unutrašnjih poslova SSSR (1990–1991) Boris Karlovič Pugo ubio se iz pištolja kada je saznao da dolazi grupa da ga uhapsi. Kako je pričao osnivač partije Jabloko Grigorij Javljin-ski, koji je 22. avgusta 1991. lično učestvovao u operaciji hapšenja, Puga su, zajedno sa generalnim direktorom Agencije za federalnu bezopasnost RSFSR-a Viktorom Ivanenkom, tražili tri sata i kada je Ivanenko utvrdio gde se nalazi i pozvonio mu, Pugo je podigao slušalicu i saslušao sledeće reči. "Boris Karlovič, govori predsednik KGB-a Rusije Ivanenko. Hteo bih s vama da razgovaram."

Duga pauza posle koje Pugo kaže: "Harašo.", "Dolazimo kod vas, ne idite nikuda". "Ladno!"

Našli su tri čaure. Poslednji metak je ispala Valentina Ivanovna, supruga Borisa Karloviča pucajući u sebe.

Oko pet ujutru 26 avgusta 1991, N. E. Kručina, koji je vodio poslove CK KPSS-a, pri nejasnim okolnostima pao je s balkona svog stana, sa petog sprata, i razbio se na smrt. Napisao je: "Ja nisam izdajnik, ja sam zemljotres!" Po "Moskovskim novostima", na radnom stolu je ostavio debelu hrpu dokumenata o nelegalnoj komercijalnoj delatnosti KPSS-a i KGB-a, preko of-šor preduzeća. Zanimljivo je da je 6. oktobra iste godine kroz prozor svoje sobe ispao i Kručinin prethodnik na istim poslovima 81-godišnji Georgij Pavlov.

U službenom kabinetu br. 19 "a" u korpusu 1 moskovskog Kremlja dežurni oficir obezbeđenja Korotjejev pronašao je 22. avgusta telo maršala Sovjetskog Saveza Sergeja Fjodoroviča Ahromejeva, savetnika predsednika SSSR. Ostavio je pismo: "Ne mogu živeti kada gine moje Otečestvo i uništava se sve što sam smatrao smislom svog života. Godine i moj prošli život daju mi pravo da izađem iz života. Borio sam se do kraja..." ◀

Milan Milošević

i Dokumentacioni centar "Vremena"

ISTORIJSKI GOVOR:
Boris Jeljcin na tenku nesuđenih pučista ispred zgrade vlade 19. avgusta 1991.

Foto: Reuters

predsednik RSFSR-a je objavio da je doneto rešenje da je to državna zastava Rusije.

POVRATAK PONIŽENOG: Tog dana u 14.18 avion "Il-62" s pučistima poleteo je na Krim kod Gorbačova. Avion je poleteo nekoliko minuta pre nego što je stigla grupa od 50 pripadnika Ministarstva unutrašnjih poslova RSFSR-a, koja je imala zadatak da pohapsi pučiste. Gorbačov je odbio da ih primi i zatražio je da se uspostave prekinute veze.

Drugim avionom u 16.52 ka Forosu i Gorbačovu poleteli su potpredsednik RSFSR-a Aleksandr

peći spalio svoje beleške. Osim dnevnika i zvaničnih papira.

Za to vreme Jeljcin je rušio poslednje ostatke i formalne Gorbačovljeve vlasti i institucija SSSR. Još dok je Gorbačov bio na Krimu, Rusija je formirala privremeno republičko ministarstvo odbrane.

U noći 23. avgusta učesnici masovnog mitinga srušili su spomenik Feliksu Dzeržinskom, li-cem prema zemlji, na Lubjanskoj ploščadi, sada se nalazi u parku kulture.

U direktnom TV prenosu Jeljcin je nekoliko

Portret savremenika: Vo Ngujen Đap

Stogodišnji general koji je sve

“Amerikanci će definitivno izgubiti rat u trenutku kad njihovi efektivni dostignu vrhunac, a ogromna ratna mašina koju su sastavili se više ne bude mogla pomerati. Potući ćemo ih u trenutku kad budu imali mnogo ljudi, mnoštvo oružja, veću nadu u pobjedu. Jer će čitavo to bogatstvo, ta snaga, postati kamen obešen o njihov vrat”

Bio je petak, 25. avgust 1911: u selu An Ksa provincije Kvang Bin u tadašnjoj Francuskoj Indokini, mali zemljoposjednik Vo Kvang Ngijem i njegova žena Ngujen Ti Kien dobili su sina Vo Ngujen Đapa. Zvaćemo ga Đap jer mu je to ime – “kratko i odsečno kao šamar”. Otac Vijetnama Ho Ši Min će ga kasnije, zbog njegovih orkanskih srdžbi i njegovih grobnih ćutanja nazvati *Vulkan pokriven snegom*, a zbog njegove hrabrosti *Kui*, Đavo

Đap je danas, u četvrtak 25. avgusta 2011, napunio 100 godina.

Nepoznato je koliko je neprijatelja protiv kojih se borio mrtvo, ali živih je veoma malo preteklo, a oni poslednji stradaju od starosti koju je on odavno prevazišao. Bivši američki državni sekretar za odbranu Robert Maknamara je 1995. godine imao priliku da ga pita šta se tačno dogodilo 4. avgusta 1964. u drugom tonkinškom incidentu, koji je Sjedinjenim Američkim Državama poslužio kao povod za ulazak u Vijetnam. “Apsolutno ništa”, odgovorio je Đap, potvrđujući time stav velikog broja američkih i drugih istraživača i istoričara da je navodni severnovijetnamski napad na američki razarač bio – izmišljen. Tu fikciju Vijetnam će u narednih deset godina platiti milionima žrtava, a Amerikance prisiliti da se posle devet godina i gotovo 60.000 poginulih vojnika, vrate kući, po onom receptu: “Proglasi pobjedu – i beži.”

PRVI UTISAK: Bio je glavnokomandujući u Prvom indokineskom ratu, protiv Francuza (1946–1954) i Vijetnamskom ratu protiv SAD i njenih saveznika (1960–1975). Učestvovao je u istorijski važnim bitkama Lang Son (1950), Hoa Bin (1951–1952), Dijen Bijen Fu (1954), u Novogodišnjoj (Tet) ofanzivi (1968), Uskršnjoj ofanzivi (1972) i završnoj Ho Ši Min operaciji zauzimanja Sajgona (1975). Bio je i novinar, ministar unutrašnjih poslova u vladi

Vijetmina koju je vodio Ho Ši Min, vojni komandant Vijetmina, komandant Vijetnamske narodne armije i ministar odbrane.

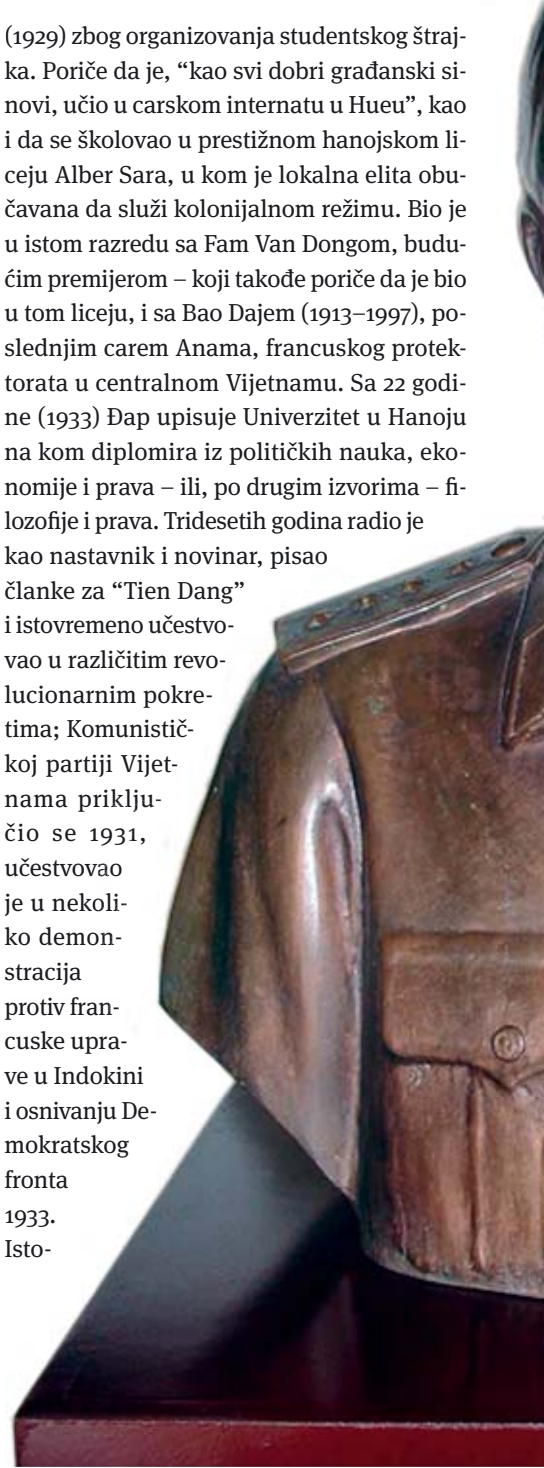
Februara 1969. godine, usred rata i Hanoja, italijanska novinarka Orijana Falači (1929–2006) dobila je priliku da s legendarnim pobednikom Francuza kod Dijen Bijen Fua i osobom koja je plašila Amerikance kao strašilo decu obavi intervju. Đap je imao 58. godina. Šta je znala o njemu? “Uvek u novim i ispeglanim uniformama, živio u maloj francuskoj kolonijalnoj palati, francuski nameštaj, mlada žena, automobil sa zavesicama na prozorima.” Prvi utisak? “Prišao mi je s ispruženom rukom i nekom frivolnom živahnošću. I njegov osmeh je imao dah frivolnosti.”

Kako izgleda? “Pre svega me je začudila njegova majušnost. Znala sam da nije visok ni 154 cm, ali izgledao je još niži. Kratke noge, kratke ruke i vrlo kratak vrat koji je tonuo u kaputić. Lice nabujalo i prekriveno plavkastim venama koje su ga činile ljubičastim. To nije bilo simpatično lice, nimalo... Velika usta puna sitnih zuba, širok i spljošten nos sa dve ogromne nozdre, čelo koje se na polovini lobanje gubilo u busenu crne kose. Ali, oči! Oči su bile možda najpametnije oči koje sam ikada videla. Oštroumne, lukave, mile i okrutne: sve odjednom. Sijale su kao dve kaplje svetla, bole su kao dva oštra noža i ulivale čudesnu sigurnost. Veliki autoritet.”

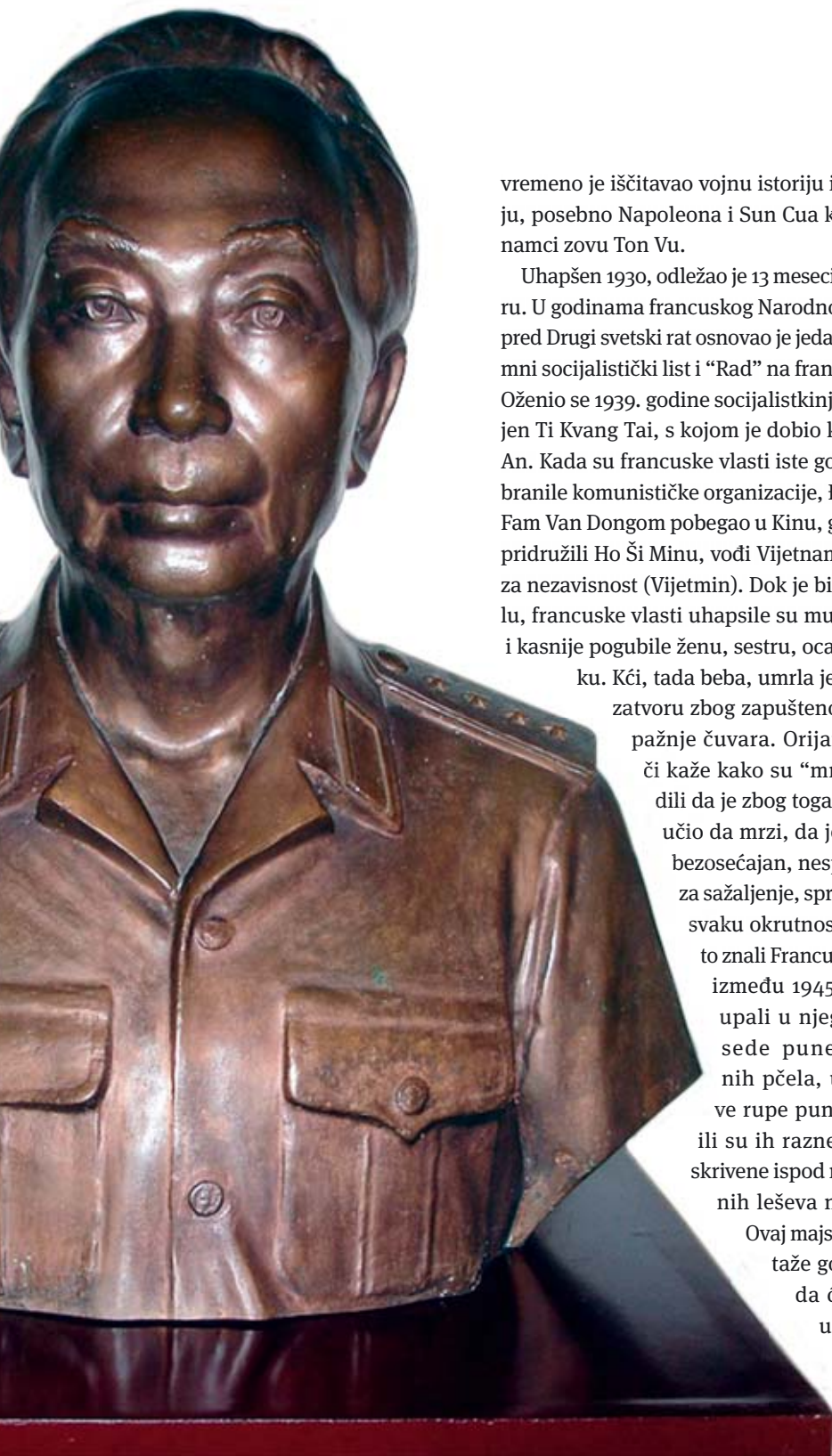
Na kraju? “Đap voli da govori i govorio je 45 minuta, bez prekida, pedantnim tonom profesora koji uči ne baš pametne učenike.”

MAJSTOR SABOTAŽE: Sa 14 godina (1925) radio je kao kurir u Hajfong električnoj kompaniji i priključio se jednoj od mnogih romantično-revolucionarnih omladinskih grupa. Dve godine kasnije (1927) upisuje tzv. Nacionalnu akademiju, Kvak Hok licej u Hueu pod francuskom upravom. Iz njega je – kako sam kaže – bio izbačen dve godine kasnije

(1929) zbog organizovanja studentskog štrajka. Poriče da je, “kao svi dobri građanski sinovi, učio u carskom internatu u Hueu”, kao i da se školovao u prestižnom hanojskom liceju Alber Sara, u kom je lokalna elita obučavana da služi kolonijalnom režimu. Bio je u istom razredu sa Fam Van Dongom, budućim premijerom – koji takođe poriče da je bio u tom liceju, i sa Bao Dajem (1913–1997), poslednjim carem Anama, francuskog protektorata u centralnom Vijetnamu. Sa 22 godine (1933) Đap upisuje Univerzitet u Hanoju na kom diplomira iz političkih nauka, ekonomije i prava – ili, po drugim izvorima – filozofije i prava. Tridesetih godina radio je kao nastavnik i novinar, pisao članke za “Tien Dang” i istovremeno učestvovao u različitim revolucionarnim pokretima; Komunističkoj partiji Vijetnama priključio se 1931, učestvovao je u nekoliko demonstracija protiv francuske uprave u Indokini i osnivanju Demokratskog fronta 1933. Isto-

pobedio

vremeno je iščitavao vojnu istoriju i filozofiju, posebno Napoleona i Sun Cua kog vijetnamci zovu Ton Vu.

Uhapšen 1930, odležao je 13 meseci u zatvoru. U godinama francuskog Narodnog fronta pred Drugi svetski rat osnovao je jedan podzemni socijalistički list i "Rad" na francuskom. Oženio se 1939. godine socijalistkinjom Ngu-jen Ti Kvang Tai, s kojom je dobio kći Hong An. Kada su francuske vlasti iste godine zabranile komunističke organizacije, Đap je sa Fam Van Dongom pobegao u Kinu, gde su se pridružili Ho Ši Minu, vođi Vijetnamske lige za nezavisnost (Vijetmin). Dok je bio u egzilu, francuske vlasti uhapsile su mu, mučile i kasnije pogubile ženu, sestru, oca i svastiku.

Kći, tada beba, umrla je u istom zatvoru zbog zapuštenosti i nepažnje čuvara. Orijana Falači kaže kako su "mnogi tvrdili da je zbog toga Đap naučio da mrzi, da je postao bezosećajan, nesposoban za sažaljenje, spreman na svaku okrutnost. Jesu li to znali Francuzi koji su između 1945. i 1954. upali u njegove zasede pune otrovnih pčela, u njegove rupe pune zmija, ili su ih raznele mine skrivene ispod napuštenih leševa na putu?

Ovaj majstor sabotaze govorio je da će gerila uvek sa-
vladati
mo-
der-
no

oružje. I prirodno je što je kod Dijen Bijen Fua pobedio topovima... Vijetnamci su tu izgubili 45.000 ljudi i, naravno, on o njima govori ravnodušno: "Šta je to za jednu bitku? U ratu smrt ništa ne znači."

U Vijetnam se vratio 1944. Posle japske kapitulacije u avgustu 1945. Vijetmin i druge grupe preuzele su deo gradova i formirale provizornu vladu u kojoj je Đap bio ministar unutrašnjih poslova. Septembra 1945, Ho Ši Min objavljuje formiranje Demokratske republike Vijetnam. Međutim, po dobrom starom običaju, drugi su se već dogovorili o budućnosti Vijetnama: američki predsednik Hari Truman, britanski premijer Winston Čerčil i drug Josif Visarionovič Staljin složili su se u Potsdamu da severna polovina Vijetnama bude pod kontrolom Čang Kaj Šekovih Kineza, a južna pod vlašću Britanaca koji su već u januaru 1946. povukli svoje trupe u korist Francuza i Kineza, koji su za uzvrat napustili sever Vijetnama u zamenu za francusko obećanje da se odriču "teritorijalnih prava" u Kini.

PRLJAVI RAT: Sporadični sukobi se ubrzo, 19. decembra 1946, pretvaraju u opšti rat Vijetmina, Demokratske Republike Vijetnam (DRV) i Francuza. Isprva niskog profila, 1949. godine sukob prerasta u konvencionalni rat dve armije. Francuzi ratuju jedinicama iz svojih kolonija i Legije stranaca, jer je regrutovanje Francuza iz Francuske bilo zabranjeno kako rat ne bi postao još nepopularniji. Francuska levica i intelektualci, uključujući i Žan Pol Sartra, nazvali su ga prljavi rat (*la sale guerre*) tokom afere Anri Marten od 1950. do 1953, kada je suđeno mornaru koji je, regrutovan za rat protiv Japana, odbio da učestvuje u granatiranju Hajfonga u Vijetnamu.

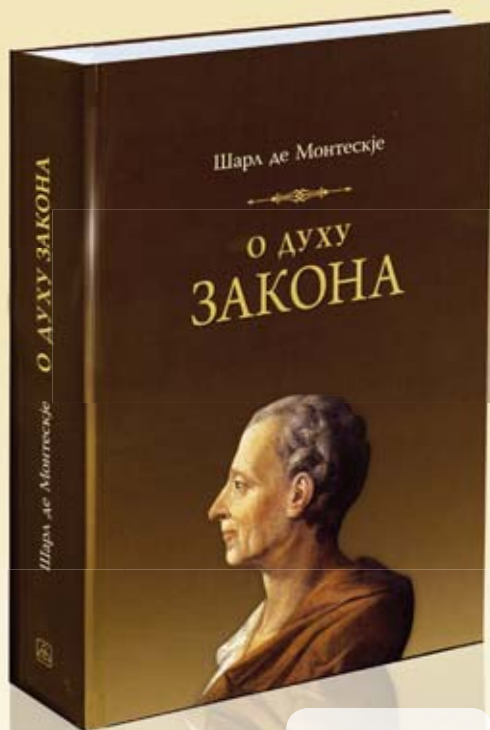
Vijetmin je širio rat i prisiljavao Francuze da svoje snage široko rasipaju. Decembra 1953. general Anri Navar gradi odbrambeni kompleks u Dijen Bijen Fuu kako bi blokirao ▶

Шарл де Монтескје

О ДУХУ ЗАКОНА

2160,00 дин.

Шарл-Луј де Сконда, барон од Бреде и Монтескјеа (1689-1755) своје главно дело *О духу закона* објавио је 1748. године.

Као политичког мислиоца Монтескјеа најбоље приказују две повезане димензије *Духа закона*: класификација државних уређења и учење о подели власти.

Ова књига може корисно да послужи законодавцима, филозофима, правницима, економистима, социолозима, историчарима као и прегаоцима у бројним другим областима практичног знања и теоријске мисли.

ЗАВОД ЗА
УЏБЕНИКЕ

Кућа знања

БЕОГРАД

Обилићев венац 5
тел. 011/2638-405
Косовска 45
тел. 011/3227-088
Краља Милана 19
тел. 011/3235-409
Вукасовићева 50
тел. 011/3594-835

НОВИ САД

Сремска 7
тел. 021/662-4433
Матице српске 1
тел. 021/417-625

НИШ

Трг краља Александра 3
тел. 018/511-428

КОСОВСКА МИТРОВИЦА

Владе Петковића 1
тел. 028/425-111

www.zavod.co.rs
e-mail: prodaja@zavod.co.rs

Dr Ristić

dom zdravlja +

- OPŠTA MEDICINA
- MEDICINA RADA
- PEDIJARIJA
- GINEKOLOGIJA
- FIZIKALNA MEDICINA
- RADIOLOŠKA DIJAGNOSTIKA
- BIOHEMIJSKA I MIKROBIOLOŠKA LABORATORIJA
- PREVOZ SANITETOM
- INTERNA MEDICINA
- KARDIOLOGIJA
- ENDOKRINOLOGIJA
- REUMATOLOGIJA
- UROLOGIJA
- OFTALMOLOGIJA
- OTORINOLARINGOLOGIJA
- NEUROLOGIJA
- OPŠTA HIRURGIJA
- MEDICINA SPORTA
- GASTROENTEROLOGIJA
- STOMATOLOGIJA

01.-31. avgust

0-24

DERMATOLOGIJA

11070 Novi Beograd, Narodnih heroja 38, Tel. 011/2693-287, 2697-808 mob.tel. 063/205-764, Pregledi u ordinaciji od 08 do 21:30h
Kućne posete od 00 do 24h, www.dr-ristic.com, e-mail: zcentar@dr-ristic.com

transportne puteve koji su išli prema Laosu i preko njega na jug Vijetnama. Predviđao je da će Đapa time prisiliti na masovni napad u kom je, činilo mu se, imao nadmoć. I bio je u pravu: Đap je prihvatio izazov, ali je pripremio pobjedu, a ne poraz. Dok su se Francuzi ukopavali, borci Vijetmina su, na rukama i leđima, tajno, u delovima preneli 24 haubice kalibra 105 mm u zaklone na padinama brda koje su okrenute Dijen Bijen Fuu. Dodatno, lakom protivavionskom artiljerijom Đap je ozbiljno smanjio snabdevanje Francuza iz vazduha, prisiljavajući ih na izbacivanje pomoći sa sve većih visina na sve manje i manje opsednuto područje. Dijen Bijen Fu okružen je sistemom tranšēja iz kojih su ka centru odbrambenih jedinica iskopani prilazi i tuneli. Đap je ofanzivu počeo 13. marta 1954. i za 54 dana Vijemin je zauzimao položaj po položaj, da bi se Francuzi predali 7. maja, uz gubitke od 2200 mrtvih, 5600 ranjenih i 11.721 zarobljenih. Sutradan, francuska vlada objavila je povlačenje iz Vijetnama.

Đap je ostao vrhovni komandant sada velike Vijetnamske narodne armije, opremljene velikom količinom oružja iz savezničkih komunističkih zemalja, mada ni blizu naoružanju i opremi Amerikanaca. Još uvek ga smatraju tvorcem plana Tet ofanzive iz 1968, ali izgleda da on to nije bio. Ideja da se velikim napadom za vijetnamsku Novu godinu podstakne pobuna naroda nije mu se dopadala, a kada je postalo jasno da će Le Duan i Van Tjen Dung plan ipak sprovesti – otišao je na lečenje u Mađarsku. Kasnije je tvrdio da ofanziva nije bila samo vojna već deo “opšte integrisane vojne, političke i diplomatske strategije”.

POVLAČENJE: Kao da je bio u pravu – što će tri godine kasnije, opet u razgovoru s Orijanom Falači, indirektno, ćutanjem, potvrditi i Niksonov državni sekretar Henri Kisindžer – mirovni pregovori počeli su u Parizu januara 1969. Pokazaće se da je general Đap u tom trenutku dobro ocenio stanje i problem: “Dakle, u kakvom se paradoksu nalaze Amerikanci? Ne mogu se povući iako to žele, jer bi trebalo da ostave čvrstu političku situaciju. To jest, nekoliko slugu koji će ih zameniti. Da, slugu, ali jakih. Marionetska južnovijetnamska vlada nije jaka i nije ozbiljna, nije dobra ni kao sluga, nestabilna je uprkos tome što ima tenkove. Pa kako da Amerikanci odu? A moraju da odu, ne mogu valjda da drže 600.000 ljudi još deset-petnaest godina! Eto u čemu je njihov politički poraz: ništa nisu politički postigli

PRIJATELJI I NEPRIJATELJI: Đap sa Ho Ši Minom i Robertom Maknamarom (desno)

uprkos velikom vojnom aparatu koji imaju”.

Današnje analize kažu da su američki predsednici Ričard Nikson i njegov prethodnik Linđon Džonson bili svesni nužnosti povlačenja – ali trebalo je da prođe pet godina da poslednja američka jedinica napusti Južni Vijetnam. Opet general Đap, četiri godine pre pobjede nad Sjedinjenim Američkim Državama: “Amerikanci će definitivno izgubiti rat u trenutku kad njihovi efektivni dostignu vrhunac, a ogromna ratna mašina koju su sastavili se više ne bude mogla pomerati. Potući ćemo ih u trenutku kad budu imali mnogo ljudi, mnoštvo oružja, veću nadu u pobjedu. Jer će čitavo to bogatstvo, ta snaga, postati kamen obešen o njihov vrat.”

Poslednji očajnički pokušaj da ostavljanim južnovijetnamskim saveznicima pomoć Nikson je preduzeo u proleće 1972. naređujući novu seriju vazdušnih napada na Hanoj i Hajfong. Poslednje američke borbene jedinice otišle su u martu 1973, američka pomoć Sajgonu pala je sa 30 na jednu milijardu dolara godišnje (1974). U proleće 1975. Đap je posle niza uspeha napao i za tri dana osvojio Da Nang u kom se nalazilo blizu 100.000 dobro opremljenih vojnika najboljih južnovijetnamskih divizija. U sledećem koraku, operaciji Ho Ši Min, konvencionalnom napredovanju tenkova i teške artiljerije, osvaja Sajgon 30. aprila 1975.

Ubrzo posle osvajanja Sajгона formirana je Socijalistička Republika Vijetnam. U novoj vladi Đap zadržava mesto ministra odbrane, a jula 1976. postaje zamenik premijera. Ministar odbrane prestaje da bude 1980, a član Politbiroa 1982. Ostaje član Centralnog komiteta i zamenik premijera do 1991.

Đap je dosta pisao o vojnoj teoriji i strategiji, a među naslovima njegovih dela su i

“Velika pobjeda”, “Veliki zadatak”, “Narodna armija”, “Narodni rat”, “Dijen Bijen Fu” i “Pobedićemo”. Američki istoričar Stenli Karnov, koji je kao novinar događaje u Aziji pokrивao od 1959. do 1974, Đapa smatra ravnim Velingtonu, Grantu, Liju, Romelu i Makarturu “u panteonu velikih vojnih vođa”.

Neproverena i neproverljiva priča kaže da se slavni general već krajem sedamdesetih razišao s političkim vrhom Vijetnama koji se, umesto njegovog temeljno pripremljenog plana napada na Kambodžu uz prethodno stvaranje okupacionih i prelaznih institucija, odlučio za “ruski način”, silom, koji će naknadno proizvesti najgore posledice za sve učesnike. Činjenica je da se zbog toga Vijetnam sukobio i s Kinom, koja je, kao i Amerikanci ranije, ali mnogo brže – proglasila pobjedu i pobjegla.

Svet se poslednjih godina svako malo bavio pitanjem gde je nestao general Đap ili, ako nije nestao, kada je umro. Desilo se nešto sasvim drugo. “Azija tajms” početkom juna 2009. objavljuje članak o kinesko-vijetnamskom poduhvatu otvaranja rudnika boksita na Centralnoj visoravni u Vijetnamu. Planovima koji predviđaju uništavanje postojećih seoskih plantaža čaja i kafe suprotstavio se i – Vo Ngujen Đap. U otvorenom pismu upućenom učesnicima savetovanja o projektu Đap traži da vlada odustane od rudnika boksita jer “u pogledu nacionalnog interesa, održivog i dugotrajnog razvoja, eksploatacija boksita će proizvesti velike ekološke, socijalne i bezbednosne posledice”. Podsetio je i na svoje ranije pismo, odnosno stručni nalaz vijetnamsko-ruskih eksperata da projekat nije preporučljiv zbog “rizika od ozbiljne ekološke štete”.

Pa, srećan rođendan.

Aleksandar Ćirić

Dolazi udarni talas polena

Ambrozija, kraljica alergija

Ona je moćna, nezamislivo plodna i širi se ogromnom brzinom. Njena “deca” bez problema preleću više stotina kilometara, mogu da čekaju povoljne uslove i do nekoliko decenija da bi nastavili svoju lozu i osvojili još neko parče zemljišta. Zbog ovakvog potomstva ona je praktično neuništiva – besmrtna zapravo, od grčkog αμβροτος (besmrtnan). Najzad, ona je razlog što oko 15 odsto građana Srbije svake godine sa zebnjom iščekuje kraj leta, jer znaju da joj ne mogu pobeći – njoj i njenoj “deci”, koja donose otečene kapke, svrab na koži, u grlu, nosu i ušima, te svakodnevno učestalo kihanje, umor i iscrpljenost

JOŠ SE NE zna zašto ljudski organizam tako reaguje na polen ovog jednogodišnjeg korova. Iako, u suštini, bezazlena čestica, između deset i dvadeset odsto stanovništva severne hemisfere burno reaguje kada dođe u dodir sa dovoljnom količinom ambrozijskog polena. I, dok je za ostale biljne vrste koje donose alergiju kritična koncentracija 30 polenovih zrna po kubnom metru vazduha, ambrozija i ovde ispoljava svoju moć. Zahvaljujući mnogo većem alergenom potencijalu, dovoljna je upola manja koncentracija polena ambrozije (15

zrna po kubnom metru) da ljude pogodi veoma intenzivna polenska groznica. Česti napadi rafalnog kihanja, peckanje očiju i curenje nosa nisu jedine posledice: ukoliko se ne leči (antihistaminicima, internazalnim kortikosteroidima – sve, naravno, po preporuci lekara), može doći i do otežanog disanja, kašlja, glavobolje, nesanice, a u najtežim slučajevima i do astme.

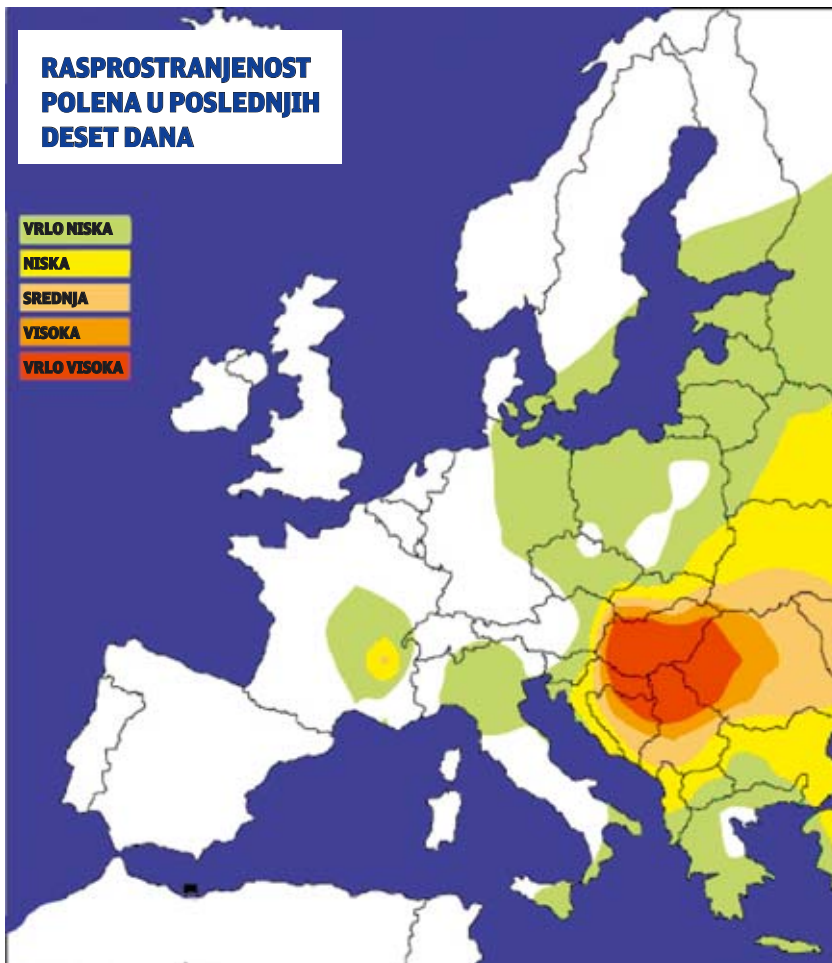
Lekovi su jedan način borbe protiv ambrozije. Drugi način je izbegavanje najezde polena: višenedeljni (višemesečni?) boravak na planini ili moru – mestima gde je koncentracija polena

znatno niža. Pošto je ova opcija primenjiva tek za neznatni postotak građana, da bi se koliko-toliko očuvala radna sposobnost tokom jula, avgusta i septembra, preporučuje se spavanje sa zatvorenim prozorima, pranje kose i tuširanje više puta dnevno, kao i sušenje veša unutar, a ne van kuće.

Treći način je najefikasniji, ali i najteži – smanjivanje količine polena temeljnim i redovnim uništavanjem ambrozije pre nego što procveta. Period u kome se biljka uništava je od presudnog značaja za nivo koncentracije

RASPROSTRANJENOST POLENA U POSLEDNJIH DESET DANA

VRLO NISKA
NISKA
SREDNJA
VISOKA
VRLO VISOKA

polena – jedna stabljika ambrozije u cvetanju proizvede milijardu zrnaca, a na površini od jednog kvadratnog kilometara pod ambrozijom može se stvoriti više od šest tona polena.

STANJE U SRBIJI: Ako se pogleda mapa (slika 1) na kojoj su prikazane koncentracije polena u Evropi, Srbija (naročito Vojvodina i centralna Srbija) se nalazi usred "crvene zone", odnosno ima najvišu koncentraciju ambrozijinog polena na kontinentu, uz Mađarsku, deo

Rumunije i Hrvatske. Kada se ova slika prevede u brojke, pokazuje se alarmantnost stanja: kako je već rečeno, 15 polenovih zrna po kubnom metru je nivo kod kojeg građani počinju da osećaju tegobe; prema podacima državne agencije za zaštitu životne sredine (SEPA), jedini grad u kojem je prosečna dnevna koncentracija polenovih zrna prošle godine bila manja (11) je Vranje (videti tabelu). U ostalih deset gradova u kojima se obavljaju merenja,

Saveti za uklanjanje

Ako se ambrozija uklanja košenjem, važno je kositi što bliže zemlji (ne duže od četiri centimetra), da se biljka ne bi oporavila razvijanjem bočnih grana na mestu odsecanja. Ponegde je praksa da se pokošena ambrozija osuši i zatim spali, čime se uništava i polen; ipak, u SAD, na primer, ovakvo spaljivanje već nije u skladu sa ekološkim propisima. Kosidba je neophodna na svake tri nedelje, jer iz rizoma biljke niču novi izdanci.

Ambrozija se može ukloniti i čupanjem iz korena, ali to je neophodno uraditi krajem proleća, dok biljka ne ojača svoj korenov sistem. U nekim gradovima Hrvatske, organizovane su akcije gde su građani dobijali po 20 lipa (oko 2,5 dinara) za svaku stabljiku iščupanu iz korena.

Upotreba hemijskih sredstava nije dozvoljena u naseljenim mestima, tako da se u gradovima ambrozija sme uništavati samo mehanički, dok se van naseljenih mesta mogu koristiti (u propisanim količinama, naravno) tzv. totalni herbicidi.

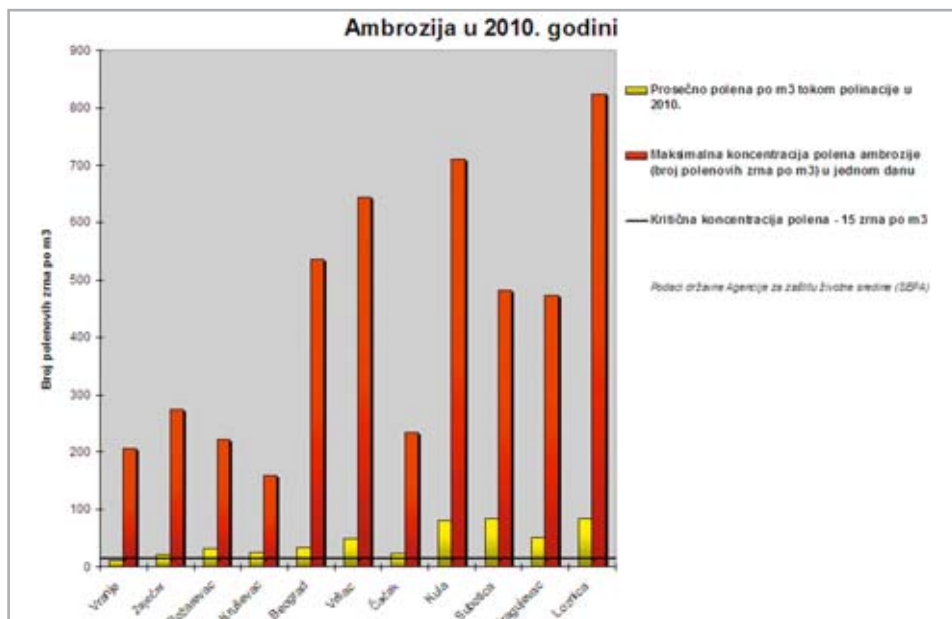
prosečne dnevne vrednosti su se kretale od 21 (u Zaječaru) do preko 80 zrna polena (u Kuli, Subotici i Loznici). Dakle, čak šest puta više od kritične koncentracije. Pogledaju li se vrhovi dnevnih "talasa", odnosno maksimalna koncentracija polena tokom jednog dana, lako se sračuna da je u Loznici, recimo, u pojedinim danima broj polenovih zrna ambrozije bio pedesetak puta veći od količine dovoljne za jaku alergijsku reakciju.

GDE RASTE I KO JE NADLEŽAN ZA UKLANJANJE: Budući da je reč o korovu, ambrozija najbolje uspeva na svim neodržavanim, napuštenim (i zapuštenim) površinama. U seoskim područjima to su neobrađivana polja, ali i polja pšenice nakon žetve; u gradovima, svako napušteno gradilište, stovarište šteta i parcele bez namene predstavljaju tempiranu bombu koja se aktivira početkom avgusta. Ove godine, veća količina padavina i povećana vlažnost vazduha su pomerili vreme cvetanja ambrozije, tako da udarni talas počinje u drugoj polovini avgusta.

Pošto raste praktično svuda – na privatnim i javnim površinama, poljoprivrednom, šumskom i građevinskom zemljištu, odgovor na pitanje "ko treba da uništava ambroziju" veoma ►

	Dužina polinacije (broj dana u kojima je prisutan polen ambrozije)	Ukupna količina polena po m3 u toku 2010	Prosečno polena po m3 tokom polinacije u 2010.	Maksimalna koncentracija polena ambrozije (broj polenovih zrna po m3) u jednom danu	Kritična koncentracija polena - 15 zrna po m3
Vranje	76	848	11.16	206	15
Zaječar	90	1,904	21.16	275	15
Požarevac	96	3,018	31.44	222	15
Kruševac	114	2,832	24.84	159	15
Beograd	170	5,662	33.31	535	15
Vršac	90	4,531	50.34	644	15
Čačak	79	1,841	23.30	235	15
Kula	128	10,291	80.40	711	15
Subotica	99	8,255	83.38	481	15
Kragujevac	86	4,494	52.26	473	15
Loznica	89	7,513	84.42	824	15

je jednostavan – svi. Prema uredbi Vlade Srbije iz 2006. godine, svi “vlasnici i korisnici” pomenutih površina su “dužni da u toku vegetacione sezone, do početka fenološke faze cvetanja suzbiju i uništavaju ambroziju primenom agrotehničkih, mehaničkih i hemijskih mera”. Gradovi i opštine su zaduženi za javne površine – Subotica je za ovu godinu izdvojila 4,2 miliona dinara za uklanjanje ambrozije, dok je Gradsko zelenilo Novog Sada tokom jula pokosilo oko 140 hektara površina pod korovom. Iz prestoničkog JKP Zelenilo su nam rekli da na javnim površinama koje oni održavaju nema ambrozije. Grad Beograd je za ovu godinu predvideo uništavanje korova na 60 hektara neuređenih gradskih površina; Opština Novi Beograd je organizovala i platila građane da čupaju i kose ovaj korov, a borba protiv ambrozije se vodi i sađenjem deteline, koja je jača i izdržljivija biljka, i na “svojoj” teritoriji ne dozvoljava ambroziji da poraste.

No, uprkos svemu, ambrozija očividno postoji, i to u daleko većem broju nego što bi smelo. Vlasnici ili korisnici dvorišta, parcela i građevinskog zemljišta su dužni da sami unište korov sa svojih imanja; ukoliko to ne učine, sprovođenje pomenute vladine uredbe obavlja republička fitosanitarna inspekcija (za poljoprivredno zemljište), odnosno gradske i opštinske komunalne inspekcije (za građevinsko zemljište).

Ipak, dovoljno je prošetati, na primer, Ulicom Ratka Mitrovića u Beogradu i bez po muke izbrojati barem desetak započetih pa napuštenih stambenih zgrada, sa čijih placeva na sve strane prosto kulja svakovrsni korov. Desetina polusagrađenih stambenih zgrada znači i više stotina stanova koji su bili predviđeni za useljenje, odnosno rešenje “stambenog pitanja” za više stotina porodica. Ako se ovaj problem već decenijama ne rešava a zgrade ne završavaju, teško je zamisliti da će vlasnici parcela kaznoma komunalne inspekcije biti naterani da pokose i uredi svoje zemljište. Stoga, čini se, neophodna je zainteresovanost i edukacija što većeg broja građana (o izgledu biljke, vremenu i načinu iskorenjavanja), odnosno što masovnije učešće društva u rešavanju ovog problema. Bilo bi dovoljno i da se onih petnaestak odsto lično ugroženih uključi u suzbijanje svoga neprijatelja. Za ovu kalendarsku godinu borba je završena, presek stanja nakon iduće sezone cvetanja polena će pokazati koliko su se građani posvetili svom okruženju.

Radmilo Marković

Dvadeset devet

1. DAN: Ovomesečna predstava počinje u mraku. Mlad mesec izlazi na pozornicu leđima okrenut publici, postavljen između Zemlje i Sunca, kao Karađoz u pozorištu senki. Na glavnu scenu, u zenit iznad našeg meridijana, postavlja se u ponedjeljak, 29. avgusta, u 12.49. Tokom narednih mesec dana doći će na suprotnu stranu svoje putanje oko planete, gde će biti pun i ponovo se vratiti na početni položaj u odnosu na planetu.

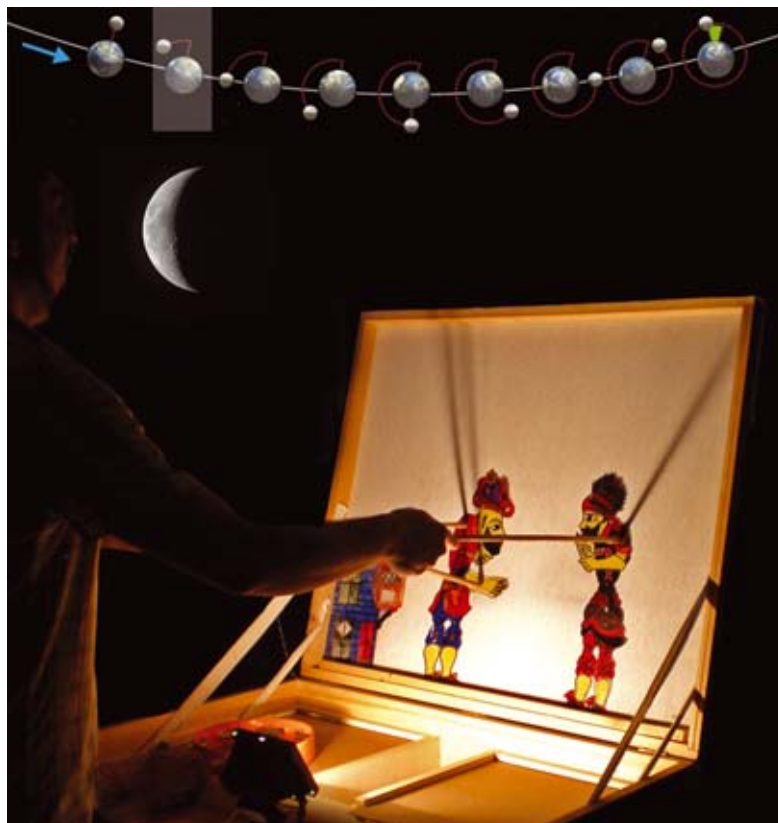
2. DAN: Dan kasnije počinje da se javlja uzan, ali svakog dana sve širi srp meseca. Sada je osvetljeno oko tri odsto njegove suve, kamene površine. Zemljin satelit je tamno telo koje ne zrači svetlost, ali je jedna njegova strana uvek osvetljena Suncem. Pošto Mesec kruži, taj deo, posmatrano sa Zemlje, svakog dana izgleda drugačije. Predstava na nebu naziva se menama ili fazama meseca.

3. DAN: Srp meseca postaje sve veći. Poslednjeg dana avgusta, kad iznad meridijana bude u 14.35, biće osvetljeno oko osam odsto mesečeve površine. Sada mesec na nebo izlazi ujutru, oko 7.35 i zalazi uveče oko 20 sati, pred Sunčev smiraj. U narednim danima sve kasnije će izlaziti i kasnije zalaziti, postajući prava noćna ptica. Sunce, međutim, zbog nagiba Zemljine ose, u ovo doba sve kasnije izlazi, ali ranije zalazi, tako da je svaki sledeći dan kraći za oko tri minuta.

5. DAN: Ugnuta strana srpa, između takozvanih rogova, postaje sve više prava, a na mesecu se, kako nastavlja put, sve više vidi njegov osvetljeni deo. Ostatak je u mraku ne zato što ga od Sunca zaklanja Zemlja (što se događa samo pri pomračenju Meseca i moguće je samo kad je pun), već zbog geometrije položaja. Mene su samo predstava za publiku na Zemlji – mesečev deo koji obasjava Sunce.

7. DAN: Mesec je stigao do prve četvrtine, što znači Sunce osvetljava pola njegove površine. Osvetljeni srp nije više ugnut, a linija nazvana terminator je prava. Međutim, dok je rastao, ljudi u publici su mogli da nazru kratere i iza nje, na tamnoj strani – to je posledica svetla iz gledališta, odnosno svetlosti odbijene sa Zemlje, koja zbog svoje veličine nije zanemariva. Takozvana “puna Zemlja”, kako se vidi na Mesecu, svetli 80 puta jače nego pun mesec na zemlji.

15. DAN: Pun mesec. Ili, uštap. Izlazi u sumrak i uvek, svetli sve do jutra, između 12. i 13. septembra. Penje se polako do visine od

oko 40 stepeni iznad horizonta, a u zenitu je oko ponoći. Zadivljeni gledaoci mogu da nameste satove prema njemu.

18. DAN: Osvetljena strana se polako okreće na drugu stranu, a mesec sve kasnije izlazi i kasnije zalazi, da bi, kad ponovo bude mlad, izašao ujutru. Dok se polako smanjuje, sve više se penje na horizontu. Petnaestog septembra je u zenitu na 56 stepeni. Inače, tada je njegova fizička udaljenost najveća i iznosi 406.033 kilometara. Mesec oko planete ne kruži po kružnici, nego po elipsi, ali to ne menja sliku na sceni i publika ne haje za to.

23. DAN: Poslednja četvrt, kasno noću 20. septembra. Tri dana kasnije dole u publici će, nezavisno od meseca, početi astronomska jesen – u petak, 23. septembra, dan će postati kratak kao noć i u 11.04 nastupiće ravnodnevica.

27. DAN: Za posmatrača koji predstavu ne posmatra iz partera, nego sa jeftinijom ulaznicom stoji na dalekoj galeriji – na zvezdama nekretnicama – sve je već gotovo. Mesec je obrnuo pun krug oko Zemlje za tačno 27 dana, 7 sati, 43 minuta i 11,47 sekundi, što je vreme koje se naziva siderički mesec (od *sidereus*, zvezdani). Međutim, celo pozorište, Zemlja i Mesec, u međuvremenu su se kretali oko Sunca, na suprotnu stranu. Zato, da bi stigao u početni položaj za posmatrača na zemlji, Mesec će morati da putuje još dva dana i pet sati, dok se ponovo ne poravna sa zvezdom. Zbirna predstava za publiku na planeti traje ceo sinodički (*zbirni*) mesec, tačno 29 dana, 12 sati, 44 minuta i 2,78 sekundi.

29. DAN: Kraj predstave.

Gledanje u šolju

Foto:
M. Milenković

Zašto mrlje od kafe uvek izgledaju kao da su uokvirene braon bojom, a mrlje od soka ne? Kakve se sve reakcije dešavaju kada kuvamo domaću kafu i kako se ona najbrže hladi

U našu zemlju, kao i većinu drugih, već godinama na nedeljnom nivou stižu vesti o naučnim istraživanjima vezanim za ispijanje kafe. Zna se da ne treba preterivati sa ispijanjem kafe, ali i da ona može imati neke koristi za organizam. No, zaključci silnih naučnih istraživanja o kafi koji stignu do medija tako su “zakuvani” da postaju banalizovani. Jedne nedelje kafa malteno može da nam produži trepavice, a sledeće nedelje tvrdi se da izaziva halucinacije. Svodi se na to da nas takva “naučna otkrića” najčešće samo zbune jer su kontradiktorna, a u najboljem slučaju mogu da nam posluže za trominutnu zabavu.

No, postoje neke stvari vezane za kafu koje se ne menjaju vekovima.

Kafa je otkrivena u IX veku u Etiopiji. Legenda kaže da je čobanin primetio da se njegove koze nekako čudno ponašaju i da su “dobro raspoložene”. Uočio je i sitne plodove koji su rasli u zelenom žbunju i koje su, izgleda, koze jele. Čobanin je nabrao bobice, a šta je radio sa njima, ne zna se, ali posle nekog vremena nastala je kafa.

Čudotvorni plod koji donosi dobro raspoloženje i energiju brzo je postao popularan. Proširio se na sever do turske imperije, mada su pojedini sultani potapali galije sa tovarima kafe i zakonom zabranjivali njeno ispijanje.

Pet vekova kasnije, kafa je zahvaljujući turskim osvajачkim pohodima stigla u Evropu.

U XVII veku došli su do ispred Beča, mada nisu uspeli da ga osvoje. Otišli su na jug, ali su ispred bečkih zidina zaboravili stotinak džakova sa nesamlevenom kafom. Austrijanci su bili oduševljeni. Dva veka kasnije biljka kafe uveliko se sadi u Brazilu, bere i šalje na sve strane sveta. Brazil je i danas najveći proizvođač kafe.

PROUČAVAJUĆI FLEKU: Iz kafe se može izdvojiti blizu 1500 različitih supstanci, a tokom njenog pripremanja dešava se 13 različitih

Foto: Reuters

Foto: Reuters

Foto: Reuters

hemijskih i fizičkih promena. Krajnji ukus, izgled i sastav kafe zavise od toga gde je kafa uzgajana, u kakvoj klimi, kakav je sastav zemljišta i da li je dodavano veštačko đubrivo, kada je kafa obrana i na koji način...

Zanimljivo je da danas postoje brojne institucije – katedre univerziteta ili samostalni instituti – koje se bave isključivo proučavanjem kafe i svega što ima veze s njom: kako se uzgaja, kako se bere, obrađuje, kuva, pije i šta se dešava kada jednom uđe u čovečiji organizam. Naučnici koji se bave kafom dobri su poznavaoi genetike, botanike, matematike, hemije, biologije, fizike, psihologije, agronomije i mnogih drugih disciplina.

Naučnici su se čak bavili i flekama od kafe i pitali se zašto je njihov izgled drugačiji od oblika mrlja od drugih napitaka, odnosno zašto izgleda kao da su fleke od kafe uokvirene tamnijim pojasom. Proučavajući ovu pojavu, oni su zaključili da su čestice kafe sferičnog oblika, za razliku od većine drugih napitaka koji imaju duguljaste čestice. Kada se kap kafe na nekoj podlozi suši, tečnost brže isparava na tankim ivicama kapi, pa istovremeno sadržaj iz sredine mrlje struji ka ivicama i ponovo ih ispunjava. Ta tečnost sa sobom nosi čestice i kada sve na kraju ispari, čvrsti komadići koji se mere u

mikrometrima ostaju na ivicama formirajući obruč oko mrlje.

Kakve to sve ima veze sa oblikom čestica? Sasvim suprotno od onoga što su naučnici pretpostavili, duguljaste čestice u napici-ma mnogo se pravilnije rasporede i lakše vezuju tokom sušenja, pa ujednačenije popunjavaju površinu mrlje, za razliku od sferičnih zrnaca kafe koji teže da se kreću ka ivicama.

SLUČAJ DOMAĆE KAFE: Kafa koju pijemo, bilo da je “domaća”, espresso, kapučino ili bilo koja druga, zapravo je rastvor mlevene kafe u vodi. Većina prženih kafa, ukoliko ih stavimo u hladnu vodu, samo će se delimično rastvoriti. Da bismo od nje napravili ukusan napitak, voda mora prethodno da se dobro zagreje. Kada dostigne 100 stepeni Celzijusovih u vodi se zadržava velika količina energije, a voda brzo struji. Granule se tako skoro potpuno rastvore. Onda kafu “zakuvavamo” – tečnost na trenutak sklanjamo sa ringle da se prohladi i ponovo vraćamo i zagrevamo do ključanja kako bismo se osigurali da je kafa potpuno rastvorena.

Pošto je skuvana, kafu iz džezve presipamo u šolju i ona počinje da se hladi – toplota se prenosi na zidove šolje, a šolja istovremeno

emituje toplotu u okolni vazduh. Od trenutka kada gotovu kafu koja je ključala na 100 stepeni sklonimo sa ringle i sipamo u šolju, pa dok se njena temperatura spusti na 50 stepeni Celzijusovih, prođe svega jedan minut. No, kako vreme odmiče, njena temperatura sve sporije opada. Isto tako, kafa se brže hladi u crnoj nego u beloj

šolji jer crni predmeti bolje zrače toplotu nego beli. Kafu ćemo brže ohladiti i ako duvamo u njenu površinu ili je mešamo kašičicom. Utvrđeno je i da je korisnije da upotrebimo metalnu kašičicu nego plastičnu jer ona mnogo bolje apsorbuje toplotu od plastike i predaje je okoli-

ni, usled čega se kafa brže hladi. Ako nam se baš žuri da što pre popijemo kafu, pomoći će ako u vreo napitak dodamo šećer, mleko ili šlag.

M. VIDIĆ

Bolest ludog meda

I pored toga što je poznato da njegovo konzumiranje dovodi do niza negativnih posledica, ludi med se u narodnoj turskoj medicini preporučuje za lečenje čira na dvanaestopalačnom crevu. Veruje se takođe da poboljšava varenje i da deluje kao afrodizijak. Zbog ovog poslednjeg, najviše žrtava trovanja potiče iz populacije sredovečnih muškaraca

Piše: Ivan Umeljić

10. oktobra 2007. godine sedamdesetogodišnji muškarac turskog porekla doveden je bez svesti i sa teškim oštećenjem srca u hitnu pomoć Bečke državne bolnice. Elektrokardiogram je pokazivao AV blok drugog stepena. Lekari u prvi mah nisu znali šta je uzrok teškog stanja pacijenta, da bi misterija bila razrešena narednog dana, kada su rođaci obolelog u bolnicu doneli teglicu meda koji je poticao iz crnomorske priobalne regije Pontus na istoku Turske. Ovo je bio prvi dokumentovani slučaj trovanja medom u Evropskoj uniji. Od tada, sve je više naučnih radova u specijalizovanim časopisima za medicinu i toksikologiju koji se bave neobičnim fenomenom trovanja hranom nazvanim “bolest ludog meda” (mad honey diesase).

LUDI MED: Iza nekoliko zagonetnih imena, između ostalih, “ludi med” (meli maenomenon), “otrovni med” (deli bal), ili “čudesni med” (miraculum melis), kako ga je, recimo, nazivao rimski istoričar Plinije zbog transa u koji su zapadali njegovi konzumenti, krije se naročita vrsta meda, posebno zanimljivog zbog svojih psihoaktivnih i toksičnih svojstava. Prema nekim opisima, ovaj med je crvenkaste boje i kiselo-gorkog ukusa. Drugi autori ne slažu se sa ovim opisom i navode da se ludi med ni na koji način – ni po boji, ni po ukusu ili po mirisu – ne može razlikovati od bilo kog “ispravnog meda” i da se na istom pčelinjem saću mogu naći i “ludi” i “normalni” med.

ISTORIJA: Pisani tragovi o ovoj neobičnoj prirodnoj supstanci sežu daleko u prošlost. Jedan od najstarijih i najeksplicitnijih poмена datira s kraja V veka pre n. e. Ksenofon u svom delu *Anabasis* opisuje kako je 401. godine pre n. e., posle užasnih borbi u Persiji, izabran da komanduje nad 10.000 grčkih vojnika. Vodio ih je kroz planine Kurdistana, preko Gruzije i Jermenije. A onda su postavili kamp na dva dana marša od grada Trabzona, gde se dogodilo nešto vrlo neobično: “Bilo je mnogo rojeva pčela u blizini, a vojnici koji su jeli med izgubili su glave, povraćali su i imali dijareju, a niko od njih nije mogao da stoji na nogama. Oni koji nisu pojeli puno meda izgledali su veoma pijano, dok su ostali koji su pojeli više potpuno poludeli, a neki su čak izgledali kao da će umreti... Sledećeg dana, međutim, niko nije umro, i približno u slično doba dana kao i kada su konzumirali med počeli su da dolaze sebi i da vladaju situacijom...” Tri veka kasnije, 67. godine pre n. e., u svom delu *Geografija*

IZVOR LUDILA: *Rhododendron ponticum*

Strabo opisuje jedan od prvih slučajeva biološkog ratovanja. Rimska vojska dospela je u blizinu Trabzona, istu onu oblast kojom su tri veka ranije prolazili Ksenofonovi vojnici. Heptakomite, saveznici kralja oblasti Pontus, duž puta kojim su pristizali vojnici postavili su saće sa otrovnim medom. Kao i Ksenofonovi ljudi tri veka ranije, vojnici su i sada osetili dejstvo ludog meda. Međutim, ovoga puta posledice su bile kobne, pošto su Heptakomite masakrirale opijene rimske vojnike. Plinije (oko 77. godine n. e.) u delu *Prirodna istorija*, navodi da meštani Pontusa nisu mogli da prodaju svoj med Rimljanima jer je bio otrovan, iako su trgovali ogromnim količinama voska. Plinije je jedan od prvih autora koji je spomenuo da ljudi med potiče od rododendrona.

CRNI OTROV: Naziv ove biljke izveden je od grčkih reči *rhodos*, što znači ruža i *dendron*, što znači drvo. Postoji preko 700 vrsta rasprostranjenih u Kini, Tibetu, Mjanmaru i Nepalu; približno 300 u Novoj Gvineji, Japanu, Indoneziji i na Filipinima; i samo nekoliko u Evropi i Severnoj Americi. Na turskoj obali Crnog mora raširena je jedna naročito otrovna vrsta, *Rhododendron ponticum*, koju lokalno stanovništvo naziva *planinska ruža* ili *crni otrov* zbog visokog sadržaja neurotoksikanta grejanotoksina u nektaru biljke. S obzirom na to da u proleće rododendron dominira cvetnom florom Pontusa, upravo je med koji pčele u ovom periodu sakupljaju najotrovniji, jer tada sadrži najveće količine otrova. Osim u Turskoj, gde je nativna vrsta, *Rhododendron ponticum* je pre više od dva veka, preko Španije i Portugala, introdukovan i u Englesku i Irsku, a može se sresti i u mnogim vrtovima gde se uzgaja kao ukrasna biljka.

ETNOMEDICINA: Zanimljivo je da se na istoku Turske otrovni

rododendronov med koristi kao lek u tradicionalnoj medicini, o čemu svedoči i nesrećni slučaj pacijenta sa početka teksta koji je med dobio od rođaka iz zavičaja. I pored toga što je poznato da njegovo konzumiranje dovodi do niza negativnih posledica, ljudi med se u narodnoj turskoj medicini preporučuje za lečenje čira na dvanaestopalačnom crevu. Veruje se takođe da poboljšava varenje i da deluje kao afrodizijak. Zbog ovog poslednjeg, najviše žrtava trovanja potiče iz populacije sredovečnih muškaraca. Lokalno stanovništvo ga upotrebljava i kao sredstvo za ublažavanje stomaknih i reumatskih bolova i zubobolje, zatim kod poremećaja organa za varenje, hipertenzije, infekcije gornjih disajnih puteva i otekline. Interesantno je da se stanovnici Pontusa najčešće spontano oporavljaju od trovanja bez javljanja zdravstvenim institucijama.

ALKOHOLI: Vekovima unazad med iz Pontusa se koristio i kao dodatak alkoholnim pićima kako bi se pojačala njihova opojnost. Krajem XVIII veka, godišnje je oko 25 tona ludog meda odlazilo u Evropu gde je distribuiran po tavernama širom kontinenta. U Francuskoj je u to vreme od njega spravljan veoma opojan liker pod nazivom *miel fou* (ludi med). Med od jedne druge, takođe toksične biljke, planinskog lovora (*Kalmia latifolia*), koristio se za spravljanje raznog likera, koji se u istom ovom periodu služio po gostionicama Nju Džerzija. Njegov komercijalni naziv bio je *Metlegin*.

SIMPTOMI TROVANJA: “Bolest ludog meda” naziva se još i “trovanje rododendronom”, “opijenost ludim medom” ili “trovanje grejanotoksinom”, neurotoksikantom koji se javlja u 18 različitih oblika, od kojih je grejanotoksin i najtoksičniji. Za razliku od kolega iz Evropske unije, simptomi trovanja ludim medom nisu ništa novo i neobično za lekare na istoku Turske. Dobro poznate posledice su: usporeni rad srca, srčana aritmija, nizak krvni pritisak, mučnina, povraćanje, pojačano lučenje pljuvačke, gubitak svesti, vrtoglavica, groznica, malaksalost, pomodrelost i učestali grčevi. U medicinskoj literaturi takođe se može pronaći veliki broj opisa halucinogenog dejstva ludog meda: euforija, ludilo, žmarci, peckanje, vrtoglavica, utisak vrtložnog kretanja svetlosti, vizija prolaska kroz tunel itd. Smatra se da je između pet i 30 grama meda dovoljno da izazove trovanje koje se samo u vrlo retkim slučajevima završava fatalnim ishodom. Opisani simptomi najčešće traju oko 24 časa, a u zavisnosti od doze konzumiranog meda javljaju se nakon nekoliko minuta ili najkasnije posle nekoliko časova. Samo kašičica ili dve rododendronovog meda mogu da dovedu do teškog trovanja praćenog halucinacijama.

ZDRAVLJE: S obzirom na to da živimo u eri imperativa zdrave ishrane i trendova koji diktiraju konzumiranje “što prirodnije hrane” i “lečenje prirodnim preparatima”, priča o ludom medu može poslužiti kao svojevrsna opomena da takav način razmišljanja ponekad može dovesti, recimo, do ozbiljnih srčanih problema, groznice, ili vam se pak može učiniti da već duže vreme putujete kroz mračan tunel.

Autor je urednik “Pčelarskog žurnala”, naučnopopularnog časopisa za pčelarsku kulturu; www.umeljic.com

PČELARSKI
žurnal

„Kopernik” na Visli

Najmlađi evropski Centar za promociju nauke, *Centrum Nauki Kopernik*, sagrađen je u Varšavi. Prvi posetioци u njega su ušli krajem 2010. godine kada je otvoren jedan od nekoliko delova izložbenog prostora. Upravo zato što je poslednji građen. Centar nauke „Kopernik” jedna je od najnaprednijih institucija ovog tipa u Evropi.

Samo tokom prva tri dana „Kopernik” je imao više od 25.000 posetilaca, a očekuje se da će ga do kraja godine posetiti blizu pola miliona ljudi.

Interaktivne izložbe u Centru „Kopernik” obraćaju se najrazličitijim grupama – odraslima, mladima, deci. „Posetioци svih uzrasta sigurno će naći nešto zanimljivo, a tome doprinosi činjenica da su eksponati podeljeni u odvojene celine. Postoji poseban deo namenjen deci predškolskog uzrasta, a veći deo postavke primeren je za organizovane grupe osnovaca ili srednjoškolce, kao i odrasle posetioce”, navodi za „Vreme nauke” Goran Pavičić iz beogradskog Centra za promociju nauke.

Centar nauke „Kopernik” ima status institucije od kulturnog značaja. Njegovi osnivači su Grad Varšava, Ministarstvo nauke i visokog obrazovanja i Ministarstvo prosvete. Oni su se ujedinili oko cilja da naprave mesto koje će inspirisati radoznalost, naučni dijalog i pomoći ljudima – odraslima i deci – da samostalno otkrivaju svet.

„Kopernik” je izgrađen u srcu Varšave, na obali Visle, a iznad Vislostrada tunela – podzemne železnice. U okviru centra nalazi se dvospratna zgrada površine oko 15.000 metara kvadratnih gde je izložbeni prostor sa stalnim ili privremenim postavkama, laboratorijama, radionicama, konferencijskim centrom, kafeima, restoranima, kancelarijskim

prostorom i baštom na ravnom krovu. Pod zemljom je veliki garažni prostor, a tu su smeštene i ostale radionice.

„The Warsaw Voice” navodi da je izgradnja ovog centra koštala oko 87 miliona evra, od čega je 50 miliona obezbeđeno iz fondova Evropske unije.

Zgrada je okružena baštom nazvanom „Discovery Park”, koja je takođe izložbeni prostor sa velikim brojem eksponata, galerijom, eksperimentalnim stanicama i amfiteatrom. U okviru „Kopernika” izgrađen je i planetarijum simbolično nazvan „Nebesа Kopernika”, koji je tek letos otvoren i predstavlja glavnu atrakciju za većinu posetilaca. Uz posmatranje simulacija izgleda zvezdanog neba i objekata koji se mogu posmatrati različitim teleskopima, posetioци planetarijuma odlaze na virtuelna putovanja kroz našu galaksiju, lokalnu grupu galaksija, pa sve do granica poznatog svemira. Međutim, Centar ovde priređuje mnoštvo drugih događaja i predavanja iz najrazličitijih oblasti koristeći neobičan dizajn planetarijuma. Naime, publiku potpuno okružuju projekciona platna koja su u obliku sfere pa posetioци imaju utisak da su u centru događaja koji se odigrava na platnu. Osim toga, moguće je prikazati i 3D sadržaj koji taj utisak dodatno pojačava.

Sve ovo počelo je da se gradi polovinom 2008. godine. U to vreme je Centar „Kopernik” – pošto nije imao zgradu – zajedno sa Poljskim radiom organizovao „Naučni piknik”, koji je u to vreme bio najveći naučno-popularizatorski događaj u Evropi. To je još jednom potvrdilo da je interesovanje za nauku veliko i da je odluka o gradnji tako velikog centra bila ispravna. Sledeća potvrda stigla je na otvaranju „Kopernika” kada je prikazan multimedijalni šou „Veliki prasak” u režiji Pitera Grinaveja. Dok je u centru u tom trenutku bilo nekoliko hiljada ljudi, još stotine hiljada Poljaka je otvaranje pratilo preko malih ekrana.

Sve ukupno, u Centru nauke „Kopernik” postavljeno je oko 450 interaktivnih eksponata. Upitan da izdvoji najinteresantnije, Pavičić kao jedan od primera navodi Fukoovo klatno, elegantan dokaz rotacije Zemlje. „Kugla veličine odbojkaške lopte okačena je na užu dužine oko 12 metara. Na postolju su smešteni čunjevi nalik na čekiće, koji, kada ih klatno obori, padaju i udaraju u zvona. Na otvorenom prostoru smeštena je neobična skulptura na čijem vrhu je strelica koja se pomera i prati kretanje Merkura. Izdvojio bih i Gajgerov brojač povezan sa rotirajućom podlogom gde su smešteni različiti materijali koji se mogu naći u prirodi. Cilj je da se pokaže kako mnogi materijali u našem okruženju imaju prirodna radioaktivna svojstva, naravno, u vrlo maloj meri”, navodi Pavičić. Među zanimljivijim eksponatima je i zvučni top kojim se na lep način pokazuje kako talasno kretanje prenosi energiju – udarcem u bubanj proizvodi se zvuk, koji kao talas putuje kroz prostor, prenosi energiju i pokreće pločice.

Prema podacima koje je izneo direktor „Kopernika” Robert Firmhofer, ove eksponate pogleda u proseku 3000 ljudi dnevno. Međutim, osim što ih gledaju, oni mogu slobodno i da ih dodiruju i izvode eksperimente koji im otkrivaju i približavaju najrazličitije fenomene i zakone fizike, hemije i drugih nauka.

Центар за промоцију науке, као јавна установа, има задатак да грађанима приближи науку и технологију и да их упозна са научним и технолошким достигнућима у земљи и свету. Део је стратешког програма развоја Србије као економије знања, у којој иновативност и повезаност представљају кључне ресурсе.

Мисија Центра је да буди radoznalost, охрабрује људе свих узраста да развију интересовање за боље разумевање света око нас, подстиче креативност и инспирише младе да се одреде за научну каријеру. Зграда Центра, у Блоку 39 на Новом Београду, биће отворена за све грађане, и у њој ће бити интерактивна поставка научних феномена, планетаријум, лабораторије и дејчи научни клуб.

Центар за промоцију науке

Šta je meni Galileo Galilej

Piše: Nikola Božić

Velika naučna otkrića o kojima vam pričaju dok ste mali su ona inspiracija koja vas na kraju opredeli da se bavite naukom. Ushićenje originalnošću određenog otkrića ili mudrog zaključka koji je doveo da preobražaja i napretka nauke je ona iskra koja u vama potpali strast za otkrivanjem i istraživanjem.

Tokom 2009. godine, koju su Ujedinjene nacije, proglasile za Međunarodnu godinu astronomije, kao nacionalni koordinator za obeležavanje ove globalne manifestacije u Srbiji imao sam mnogo prilika da svoju iskru prenesem na druge.

Četiristo godina pre toga, Galileo Galilej, poznati italijanski naučnik, upravo je konstruisao teleskop i time zaslužio da ga mi sada pamtimo kao utemeljivača moderne astronomije.

Galileo Galilej je rođen u Pizi u Italiji 1564. godine. Bio je najstarije od šestoro dece, iz porodice umetnika i svirača. Iako veoma pobožan, na nagovor oca upisao je studije medicine, ali se tokom njihovog trajanja prebacio na matematiku. U Pizi je 1589. godine postao profesor matematike. Kasnije predaje astronomiju i matematiku i u Padovi. Od 1610. godine objavljuje značajne radove iz astronomije. Crkva je dela Galileja proglasila opasnim, pa je 1616. godine morao da ide u Rim kako bi branio svoje učenje. Ipak mu je zabranjeno iznošenje ideja o heliocentričnosti. Sve do kraja života traje tihi rat između njega i Katoličke crkve, a jedno vreme provodi i u kućnom pritvoru zbog svojih ideja. Umire u Firenci 1642. godine.

Njegov svakako najvažniji doprinos modernoj nauci jeste konstrukcija durbina, tj. sistema dva sočiva, koji je omogućavao uvećavanje predmeta koji se posmatraju. Svoj teleskop Galilej je prvo uperio ka zvoniku na drugom kraju grada, a kako bi bio siguran da vidi baš tekst napisan na njemu, odjurio je tamo da ga pročita izbliza.

Nakon toga teleskop je uperio u nebo. Posmatrao je Jupiter, Mesec, Sunce, Veneru... Posmatrajući najveću planetu u Sunčevom sistemu, primetio je četiri svetle tačke oko njega. Naredne noći su se one nalazile na drugim mestima. Posmatrajući iz noći u noć Jupiter i te četiri tačke oko njega, zaključio je da su u pitanju četiri sateliti ove planete – objekti koji se za razliku od do tada prihvaćenog

Geocentričkog sistema sveta, po kojem se sva nebeska tela okreću oko Zemlje, okreću oko nekog drugog nebeskog tela.

Iako je zvanično obrazloženje rezolucije Generalne skupštine UN-a o proglašenju Međunarodne godine astronomije bilo da se to čini povodom konstrukcije teleskopa i svih Galilejevih otkrića pomoću teleskopa te 1609. godine, mišljenja sam da je značaj otkrića Jupiterovih satelita na (r)evoluciju naučnog poimanja sveta bio najvažniji. Filozofska pozadina ovog otkrića, koja je razbila obavezu okretanja svih nebeskih tela oko Zemlje, bila je važna iskra mislećim ljudima toga doba. Ako postoje neki objekti koji se ne okreću oko Zemlje, to znači da Zemlja ipak nije centar sveta. A to je dovelo do preispitivanja svih delova tada već nategnute teorije Geocentričkog sistema sveta. Heliocentizam je mogao da se vrati na scenu. Naučni način razmišljanja takođe.

Crteži Mesečevog reljefa, kratera i dolina, takođe su Galilejev doprinos razvoju astronomije, među koje spadaju i posmatranje planete Venere i njenih mena (faza kao kod Meseca). Teleskop je usmerio i ka Suncu i napravio dva velika otkrića. Jedno su sunčeve pege – tamne tačke na Suncu, za koje se kasnije ispostavilo da pokazuju aktivnost naše zvezde. Drugo otkriće jeste da se teleskopom ne sme

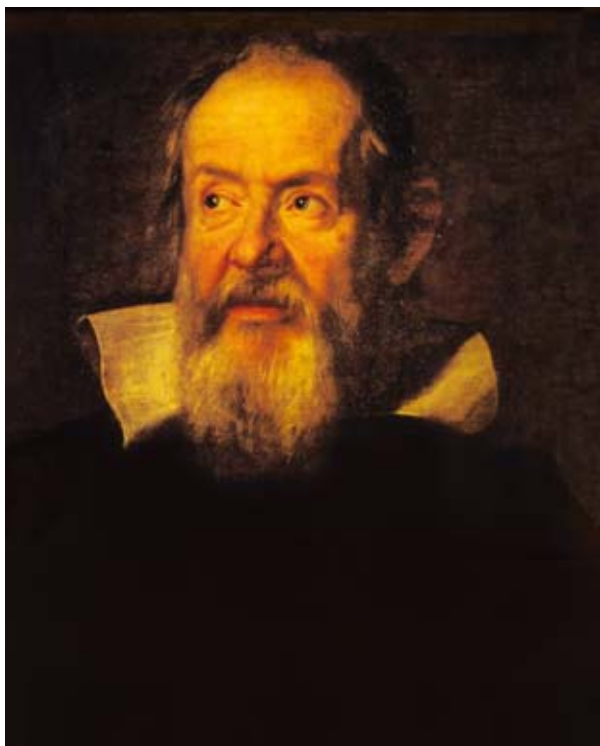
posmatrati Sunce, jer njegova fokusirana energija oštećuje oko. Nakon ovih posmatranja Galilej je stalno pred sobom video Sunčev disk crne boje, kao rezultat oštećenja vida. Danas se Sunce kroz teleskop posmatra samo uz specijalne filtere.

Galileo Galilej je pored svega uspeo da propusti da napravi jedno veliko otkriće – otkriće planete Neptun. On je koristeći svoj teleskop, još 1613. godine, detektovao svetlu tačku na mestu gde ranije nije postojala zvezda, ali ga je loše vreme narednih dana onemogućilo da nastavi posmatranja i zaključi da je u pitanju do tada nepoznata planeta. Planeta Neptun je otkrivena 1846. godine.

Galileo Galilej je za mene u mladim danima bio inspiracija da se zaljubim u astronomiju i počnem njome baviti, da bi mi tokom skorijih godina

kao edukatoru bio materijal za buđenje naučne iskre kod sadašnjih klinaca i klinceza. Galilejev život i njegova otkrića su dobar primer naučnog napretka, za popularizaciju astronomije i nauke uopšte.

Autor je rukovodilac Programa astronomije Istraživačke stanice Petnica

Gradilište u Petnici

Istraživačka stanica Petnica u istoimenom seocetu kod Valjeva uskoro će dobiti novu zgradu. Radovi su uveliko u toku, a prošle nedelje stanicu su obišli potpredsednik Vlade Srbije Božidar Đelić i ministar prosvete Žarko Obradović. Oni su poručili da je država, izdvajajući za ovaj posao 7,3 miliona evra – od toga 2,2 miliona za novu opremu – „uradila svoje“. Đelić je uputio apel kompanijama koje posluju u Srbiji da Petnicu prepoznaju kao vrednost Srbije i da joj finansijski pomognu kako bi ona pokrila svoje operativne troškove.

Zahvaljujući ovim sredstvima na proleće će kapaciteti Petnice biti znatno prošireni. Prema rečima Đelića, po završetku radova Petnica će postati vodeći vanškolski obrazovni centar u Evropi.

Stanica će imati 7000 kvadrata korisnog prostora. Dobiće novi smeštajni objekat sa 170 ležajeva, nove sale, društveni klub, laboratoriju za fiziku, biologiju i hemiju, planetarijum, novu, veću kuhinju, biće rekonstruisan nastavni centar, a dobiće i 500 kvadrata izložbenog prostora. Nova oprema će biti i infrastruktura za sve srednje škole u Srbiji, a proširenje smeštaja u stanici omogućiće razvoj obrazovnog turizma, rečeno je tokom posete Obradovića i Đelića. “Ovo će biti i snažan adut za Valjevo i čitav region u smislu obrazovnog turizma, pošto će još više učenika i nastavnika iz zemlje i inostranstva dolaziti u Petnicu, a to će omogućiti novi smeštajni kapaciteti, duplo veći od postojećih”, objasnio je Đelić.

Foto: ISP

“Na nama je da nakon završetka radova, zajedno sa stanicom napravimo programe kako bi se ono što se uči u školama praktično primenjivalo u Petnici, a novi kapaciteti stanice biće korišćeni i za edukaciju profesora i nastavnika iz naše i drugih zemalja, te za profesionalne i stručne skupove”, rekao je Obradović, navodeći da će od nove Petnice korist imati ceo obrazovni sistem Srbije.

Obradović je rekao i da će način finansiranja postojećih i budućih naučnoobrazovnih programa Petnice „biti dogovoren kada sve bude sagrađeno“.

Istraživačka stanica Petnica postoji od 1982. godine. U njoj je do danas održano 3000 obrazovnih i naučnih kurseva, kampova i seminara, a u stanici je boravilo 50.000 dece i mladih i oko 6000 predavača i stručnih saradnika.

Šta smo saznali između 28 i 29?

ARMAGEDON UŽIVO

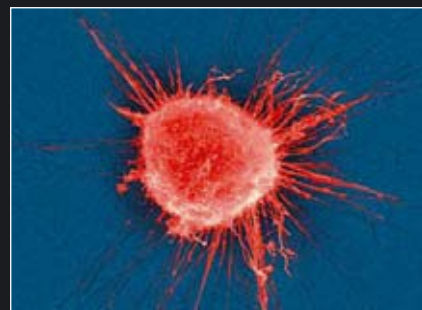
Evropska svemirska agencija razmatra mogućnost da 2015. godine u svemir pošalje letelicu koja će se sudariti sa 99942 Apofisom, nalik događaju iz filma *Armagedon*. Ovaj asteroid se uputio ka Zemlji i trebalo bi da prođe kraj nje 2036. godine.

Apofis je, inače, širine oko 500 metara, a prema poslednjim proračunima, ipak neće proći baš previše blizu Zemlje, već na udaljenosti koja se meri stotinama hiljada ili milionima kilometara. Misiju “napada” na nebeska tela koja bi mogla ugroziti život na Zemlji Evropska svemirska agencija planira po takozvanom Don Kihot konceptu: lansiraju se dve letelice, od kojih će se prva sudariti sa nebeskim telom i pokušati da mu promeni putanju, dok druga prikuplja i analizira podatke koji će prilikom sudara biti dobijeni.

KAKO SE RAK ŠIRI

Grupa evropskih naučnika otkrila je pručavajući melanom način na koji se kancerogene ćelije šire po organizmu, odnosno kako uspevaju da pronađu put van tumora i da formiraju metastaze. Profesor Kris Maršal iz britanskog instituta za istraživanje raka i njegov tim objavili su u časopisu “Kensersel” rad u kom se navodi da su otkrili protein pod nazivom JAK, koji izaziva kontrakcije tumora. Ove kontrakcije omogućavaju kancerogenim ćelijama potisak zahvaljujući kome mogu da se uvuku u male prostore, što im pomaže da se šire. Maršal smatra da bi ovo otkriće moglo da omogući razvoj novih tehnika koje bi mogle da zaustave širenje raka.

Niko nije čuo pucanj

Analiza kriminalne istrage

VREME 1076

Vaš nedeljnik je ovih skoro osamnaest godina "mu-dro čutao" o slučaju da bi se sada oglasio "anali-zom" Miloša Vasića.

Postavlja se pitanje zašto baš sada i čemu ova "analiza" treba da posluži. Da li objektivnom infor-misanju vaših čitalaca, rasvetljavanju slučaja ili ne-čem trećem samo autoru znanom.

Autor je napravio "koktel" od dela policijskih izveštaja, iako sam tvrdi da "nije raspolagao prvim kriminalističko-tehničkim nalazom iz te noći (ako postoji...)".

Dakako da postoji i u njemu piše: "dana 09.04.1994. godine, u 01,00 čas u svom stanu zate-čena je mrtva Vujasinović Radislava... a koja je naj-verovatnije u trenutku nervnog rastrojstva izvršila samoubistvo iz lovačke puške..." Zapisnik je potpi-san od strane višeg inspektora Miladina Kostadi-novića. Znači bez ikakvih istražnih radnji prvi po-licajac koji je vršio uviđaj je konstatovao da se radi o samoubistvu. Ova činjenica mnogo govori o slu-čaju a tu činjenicu ne verujem da je autor namer-no izostavio.

U tekstu Dada se prestavlja kao labilna osoba sa puno trauma, sklona alkoholizmu (nije podnosila alkohol), a flaša viskija koja je trebala da bude do-kazni materijal verovali ili ne popijena je neposred-no posle uviđaja!

Ilustracija u tekstu, slika mesto smrti, je falsifikat!

Autor pokušava da čitavu priču svede na to kako "može i ovako a može i onako", međutim obducenti Aleksandrić i Kovačević, a posebno Aleksandrić, koji je na rekonstrukciji pokazao da je veoma vičan

rukovanjem puškom (postoji video snimak), nisu neupućeni da ne znaju šta je filcani čep a šta je deo filcanog čepa (u obdukcijom zapisniku tačno je napisano da su iz tela izvađena dva filcana čepa).

Ovu činjenicu balističar Vlada Kostić je uočio to-kom superveštačenja 2008, tako da naslov ovoj priči "Dva filcana čepa..." nije adekvatan iako je možda autor hteo da se figurativno izrazi.

Nije mi jasno čemu autoru treba da posluži sum-nja "iako Dadin otac tvrdi da iz te puške nikada nije pucano". Činjenica je da iz te puške nije pucano (ni-sam lovac), sve do veštačenja balističara Zorana Jo-vanovića 1995. kod probnih ispaljivanja patrona u bunkeru. Puška od 1964, kada je nabavljena bila je rastavljena u plakaru. Pitanje je da li je Dada ubije-na iz te puške, jer niko od stanara u to gluvo doba noć nije čuo pucanj?

Ne bih reagovao na ovaj tekst da je ovo bio usa-mljen slučaj, međutim povodom slučaja Paravinja, novinar redakcije "Vremena" Dejan Anastasijević je zagrebačkom Večernjem listu, dao izjavu da je Dada bila labilna osoba i da veruje da se Dada ubila.

Radislav Vujasinović, otac

Bila je otporna i jaka

Analiza kriminalne istrage

VREME 1076

Kada ste već imali nerv da pišete tekst na četiri stra-ne o mojoj sestri Dadi Vujasinović, mogli ste malo bolje da se informišete o svim aspektima ovog mon-struoznog zločina smišljenog od strane tajnih služ-bi u državi koju vi zovete svojom. "Mogla je da se ubije", parafriziram vaše reči. Pročitala sam tekst samo jednom i mislim da ga uskoro neću ponovo čitati. Vaša analiza šta je moglo ili nije moglo da se desi sa sačmom, filcanim čepovima, i šta se dešava

kada neko biva ubijen iz puške sačmarice je degu-tantna. Da li ste se ikada zapitali, pre nego što ste odlučili da pišete o nekome ko samo može da vam bude uzor u poslu kojim se bavite, kako je uopšte moguće da se jedna mlada žena, koju ste uverljivo nazvali "cura", ubije? Verovatno niste, i iz onoga šta ste napisali vidim da o Dadi niste znali ama baš ni-šta. Da li ste znali da"većina suicidalnih ljudi ispolja-va suicidalne misli i namere. Oni često šalju signale i daju izjave o "želji da umru", o "osećanju besko-risnosti"? Verujte mi na reč, a i ako mi ne verujete baš će me biti briga, da moja sestra nikada, ali nika-da nije spomenula da želi da se ubije. Ona nije bila psihički labilna osoba. Naprotiv, bila je vrlo otpor-na i jaka, i to je koštalo života. Uvek je bila u kon-taktu sa svojom porodicom, sa mojim roditeljima, sa mnom, čuli smo se gotovo svakodnevno. Samo nedelju dana pre njenog ubistva dobila sam paket sa kasetama i pismom koji je poslala preko pozna-nika meni u Toronto. Već ste čuli od mog tate da nije podnosila alkohol. I ja to mogu da vam potvr-dim sa sigurnošću. Uvek je bila spremna za razgo-vor: izjava da "ni sa kim nije htela da priča na tele-fon" poslednje večeri jednostavno nije tačna. Priča-la je te večeri dva puta s mojim roditeljima, i to sve dok je taj "prijatelj koji je doneo benzin" bio prisu-tan. Sledećeg dana je imala plan da sa Vesnom Ma-lišić (ona to može da vam potvrdi) ide na otvaranje izvesne doktorske ordinacije. Nije bila izolovana i usamljena. Gospodine Vasiću, ja sam bila u osmom mesecu trudnoće. Poslednje pismo koje ima datum 17. mart 1993. se završava sa rečima: "Poljubac svi-ma, a naročito mojoj dragoj bebici koju sa nestrplje-njem očekujem."

Sandra Vujasinović

>> prodaja&pretplata

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd [kurirskom]	Srbija [poštom]	kontinentalna Evropa [površinskom poštom]	ceo svet [avionom]
6 meseci	3500 din	3300 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	7000 din	6600 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

	bez PDF-a	sa PDF-om
6 meseci		
Srbija	750 din	1200 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog.

VREME ELEKTRONSKA ARHIVA

	Srbija	svet
VREME DVD komplet 1997–2011 (br. 334–1065)	900 din	USD 29
dopuna kompleta za dosadašnje kupce	500 din	USD 15

Elektronska arhiva nedeljnika VREME u PDF formatu sa sačuvanim stranicama kao u štampanom izdanju i sa mogućnošću pretraživanja, obuhvata period od marta 1997. do maja 2011. Diskovi se dostavljaju poštom u roku od 20 dana od kad dobijemo dokaz o uplati. Raniji brojevi Vremena ne postoje u ovom elektronskom obliku.

OSTALA IZDANJA

Srbija	Svet
DRAGAN TODOROVIĆ: Trupni portret	600 din 19 USD

U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene je uračunata poštarina. Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu **VREME, Trg Republike 5, Beograd**, ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje, knjiga ili VREME-DVD). Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME isključivo na račun 205-13281-15. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun – podatke možete naći na internetu na www.vreme.com/ pretplata. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga, a korisniku su na raspolaganju svi brojevi objavljeni na internetu od kraja 1998. godine.

► dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom ► telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ► e-mailom na prodaja@vreme.com

SIROGOJNO

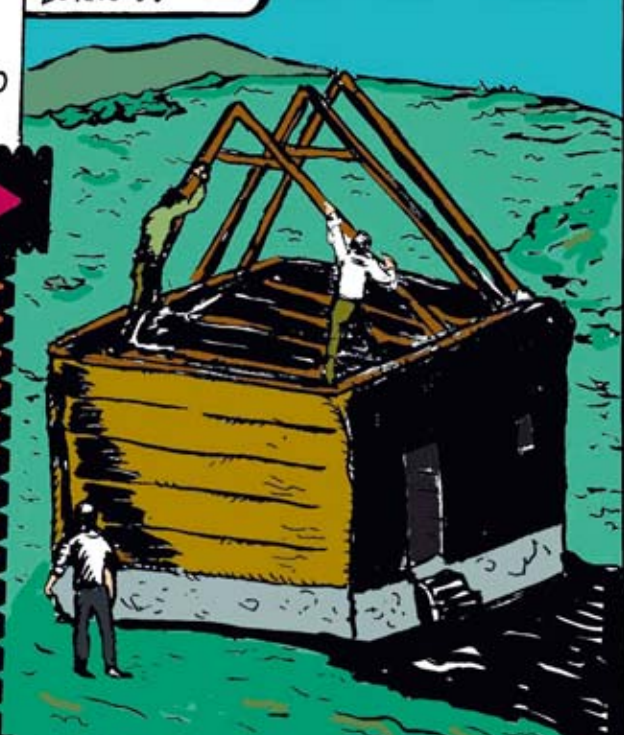
ALEKSANDAR ZOGRAF.

ZA MAJUŠNO SELO U ZAPADNOJ SRBIJI, SIROGOJNO, VEROVATNO BI MALO KO ČUO DA TU NIJE, POČETKOM ŠEZDESETIH, POKRENUTA AKCIJA S CILJEM DA SE LOKALNE SELJANKE, PLETILJE, UKLJUČE U MANUFAKTURU KVALITETNO PROIZVEDENE ODEĆE. NAJBOLJA VUNA UVEZENA JE ČAK SA ISLANDA, A ODEĆA KOJU SU PLELE OVE JEDNOSTAVNE ŽENE POSTALA JE SVETSKI POZNATA, ČAK JE I PIERRE CARDIN PONUDIO DA NEKI OD MODELA BUDU DISTRIBUIRANI POD NJEGOVOM OZNAKOM, ŠTO JE ODBIJENO KAKO BI SE JAČUVAO BREND... IPAK, ČITAVA PRODUKCIJA JE PRAKTIČNO PRESTALA DA POSTOJI TOKOM RATOVA I SANKCIJA DEVEDESETIH, KADA JE UVOZ ISLANDSKE VUNE POSTAO NEMOGUĆ, KAO I IZVOZ IZ SRBIJE... I DANAS JE, IPAK, SIROGOJNO SIMBOL POKUŠAJA DA SE BALKANSKO NARODNO STVARALAŠTVO OČUVA TAKO ŠTO BI SE UKLJUČILO U SAVREMENE TOKOVE...

MEĐUTIM, SIROGOJNO JE POSTALO POZNATO I ZAHVALJUJUĆI MUZEJSKOM KOMPLEKSU, ČIJA JE IZGRADNJA ZAPOČELA 1980. GODINE, A KOJA ČUVA TRADICIONALNU ARHITEKTURU ZAPADNE SRBIJE... OVE DRVENE KUĆE PREMEŠTENE SU SA RAZLIČITIH LOKACIJA U OKOLINI. VEĆINA SAVREMENIKA I NE ZNA DA SU BRYNARE NEKADA GRAĐENE TAKO, DA MOGU DA BUDU, U SLUČAJU POTREBE, IZMEŠTENE NA DRUGU LOKACIJU...

NA PRESELJENJU OVIH OBJEKATA JE RADIO LOKALNI MAJSTOR, BUDIŠA SEKULIĆ, KOJI JE DANAS JEDINI ČOVĖK KOJI DO NAS PRENOŠI VEKOVIMA STARU INFORMACIJU. KADA SE ZADUBITE, SHVATITE DA TO NISU, JEDNOSTAVNO, KUĆE NAČINJENE OD DRVETA, VEĆ ČITAV JEDAN SISTEM STANOVANJA I ŽIVLJENJA, DRUGAČIJI OD NAŠEG.

DOMAĆINSTVO JE POSEDOVALO VIŠE RAZLIČITIH BRVNARA - U NEKIMA SE SAMO SPAVALO, U NEKIMA PEKAO HLEB, SPREMALO MLEKO, ILI OBAVLJALA NEKA DRUGA DELATNOST. POSTOJALA JE I GLAVNA KUĆA, GDE JE ČITAVA PORODIČNA ZADRUGA OBEDOVALA, PRIMALA GOSTE I PROVODILA NAJVEĆI DEO VREMENA... NAKON ŠTO SAM I SAM BORAVIO NEKOLIKO DANA U JEDNOJ OD BRVNARA, RAZMIŠLJAO SAM O TOM AMBIJENTU OD JEDVA OTESANIH DASAKA, SASTAVLJENIH BEZ UPOTREBE GVOZDENIH EKSERA... SVE ŠTO ME JE OKRUŽIVALO, JEDNOM JE BILO ŽIVO BIĆE, DRVO.

GLAVNA KUĆA JE NA VRHU BILA UKRAŠENA "KAPOM" U RAZLIČITIM OBLICIMA... TO JE MOŽDA SAMO DEKORACIJA, A MOŽDA KRIJE I NEKA ZNAČENJA KOJIM SE VIŠE NE SEĆAMO...

NA GREDAMA KROVA SU UOBICAJENO REZBARENI UREZI, ZVANI "VUČJI ZUBI"... MNOGE OD OVIH ZGRADA SU NA VRHU IMALE KRSTOVE, ČAK I POLUMESEC, NE KAO SIMBOLE HRISĆANSTVA I ISLAMA, NEGO KAO PREDSTAVE SAČUVANE IZ PAGANSKIH VREMENA... UZBUĐUJE ZAMISAO O KUĆI KAO SPREMIŠTU IDEJA KOJE DOLAZE IZ KOLEKTIVNOG NESVESNOG

...

Belo

“Skini se s viskija, a i kokain ostavi”

Džoni Keš, *Cocaine Blues*

Otkako je neki dan ovdje u blizini, na liniji Amsterdam – Britanska ostrva, “pao” najveći kontingent kokaina u prilično vremena (“rekordni prinos”) – 1200 kila iz Venecuele, ulična vrijednost, vele, tristo milijuna eura, umjesto da zdvajam nad činjenicom da su “peruvijanske pahulje” opet popadale po gradovima kao nikada dosad, počeo sam razmišljati o tome kako se baš uz taj naročiti tip “dopa” može izmjeriti kako su se mijenjale i muzika i kultura, ove zapadne, koje su najviše utjecale na nas, kroz nekoliko doba.

A to što sam domislio nije da je mnogo manje crno od gornje vijesti i njenih implikacija.

Kokain je u zapadnoj kulturi prešao dug put od “medicine”, otkad se prvi puta sredinom XIX stoljeća kemijski izvuкао ekstrakt, odnosno alkaloid iz biljke koke po kojem je produkt dobio i ime. Prvo se koristio kao analgetik i anestetik, pa je prešao čitav luk ko-

rištenja – u kojem bi se mogla iščitati cijela jedna tajna kulturna historija ludosti: od pseudolijeka za široku upotrebu i, nevjerojatno, uobičajenog dodatka proizvodima (originalna koka-kola), do shvaćanja, početkom prošlog stoljeća, o tome što on jest – narkotik. Svejedno trebalo je prilično da ga se zabrani jer se, zbog učinka kroz ušmrkavanje ili injektiranje, dugo mislilo da stimulira mišljenje i intelektualni rad – silna je linija kokainista-mislilaca, od Frojda do Kroleže – do druge polovine stoljeća kad postaje droga zabave, provoda i – moći.

Pošto mu je djelovanje takvo da djeluje na nervni sistem i ubrzava puls te stvara osjećaj pojačane energije ili euforije, ne čudi da su ga, uz marihuanu a prije epidemije heroina četrdesetih – kako piše jedan američki doktor – šmrkali “bohemi, kockari, visoke i jeftine prostitutke, noćni čuvari, hotelski recepcioneri, provalnici, makroi i najamni radnici”. U muzici zato, sasvim prispodobivo, trošili su ga kao “nosno osvježanje” džez muzičari, koji su po opisu radnog mjesta svirali beskonačne setove, po sedam noći uzastopce. Djuk Ellington koristio ga je kako bi radio na svojim klasičnim kompozicijama, a nakon dugih koncerata, vozeći se iz grada u grad vlastitim vagonom kroz američku noć. Jedan od najstarijih regtajm brojeva je i *Cocaine Blues* Rev. Garija Dejvisa, i u verzijama zadržao se i razvio kao motiv sve do

kantri standarda Džonija Keša, koji su pjevali i Bob Dilan i Erik Klepton i Kit Ričards (naravno).

Uopće, po tipu izvođača, vidi se da je kokain bio među najnižim i najjeftinijim drogama. Kasnije, u višem stilu i društvu pak, Sinatra i Din Martin referiraju se, pedesetih, veselo na drogu u čuvenoj Kol Porterovoj *I get a kick out of you* – da bi poslije skinuli taj dio teksta. Danas, retro pjevači većinom bježe od strofe i ne pada im na pamet da je izvede. Ne čudi: u kulturi koja Bogiju i Taličnom Tomu retušira čik u ustima, kako da prođe stih gdje Frenki kaže da ako uzme “samo jedan šmrk, biće mi dosadno”?

Iz toga: kokain, otkrili su mnogi, ima vrlo kratko djelovanje i iziskuje neprestano šopanje, a efekt postaje sve kraći. Nakon toga nastupa strašna depresija. Neki, pogotovo tvrdoglavi Englezi, nisu nikad naučili lekciju. Frensis Rosi, naš nekad čest gost i vođa grupe Status kvo, ima tako trik koji pokazuje po TV-emisijama: uzme štapić za čišćenje ušiju i proturi ga, poput afričkih plemena iz stripovskih klišeja, kroz nos – hrskavica mu se dotle istanjila da štapić vodoravno prođe s jedne na drugu stranu bez problema.

Zato Džej Džej Kejl, u kontraatmosferi od one koju stvara koka – pjeva tiho i neočekivano, i dajući, kolokvijalno i rijetko u engleskom, rod neživoj stvari, pjeva kako “ona ne laže” – kokain je tu ženskog roda. Erik Klepton je s njome imao hit i definitivnu verziju pjesme, onu sa živog albuma u Japanu, gdje na kraju refrena – “she don’t lie, she don’t lie, she don’t lie” – u stanci publika doslovno zaurla: “... cocaine!”

Dođe mi milo i smiješno, sa simpatijom, nad sjećanjem kako su u nas krajem sedamdesetih i u sljedećoj dekadi, fanovi onako frajerski i izazovno pjevali ovaj refren, značajno se šepurivši nad tajnom šifrom: ima li, je li u to doba bilo ikoga u Jugoslaviji da je srkao preskupi prah? To je bilo doba nevinog fantaziranja nad produktom *bijelog* svijeta. Ništa drugo.

Prijelaz demografija koji se onda dogodio osamdesetih u konzumiranju točno mjeri promjenu: s razine bogatih kulturnih aluzija i čitanja, implikacije visokog stila – sve naniže. Koka je prešla iz lozinki muzičara “kulera” u svijet ban-kara i japija, a onda – sve dostupnija – sišla među takozvani običan svijet. Španjolci, Talijani i Grci vikendom su u stanju pojačane akceleracije kao nikada ranije. U nas pak – sve sa zakašnjenjem, sve prekasno kao i obično – pala je bila među narodnjake i kriminalce. Hoće se reći: prešla je, kad se sabere, i ovdje i tamo, u ruke onih koji nikada neće stvoriti bilo što od vrijednosti, kulturu kakvu su, unatoč negativnom korijenu pojave, pravili oni koji su živjeli i umirali u eri prvih sto godina južnoameričke “bijeće mećave”.

E, to je već za neki novi bluz. Samo, hoće li ga itko znati napisati?

◀
Đorđe Matić

Foto: REUTERS

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec